

DIAGNOZA STANU I TRENDY ROZWOJOWE MIASTA I GMINY ŻUKOWO

Prof. UG dr hab. Mariusz Czepczyński
Żukowo / Sopot 2020

SPIS TREŚCI

Wprowadzenie.....	2
1. Środowisko / przestrzeń	3
1.1. Warunki przyrodnicze.....	4
1.2. Stan środowiska i ochrona przyrody.....	6
2. Demografia / Społeczeństwo	9
2.1. Przemiany liczby ludności.....	9
2.2. Ruch naturalny	15
2.3. Struktury demograficzne.....	19
2.4. Migracje	22
2.5. Struktura demograficzno-przestrzenna.....	27
2.6. Infrastruktura społeczna	39
2.7. Kultura, dziedzictwo i kaszubskość	47
3. Budownictwo / Mieszkalnictwo	52
3.1. Struktura mieszkalnictwa.....	52
3.2. Budownictwo mieszkaniowe.....	55
3.3. Infrastruktura techniczna	57
4. Transport / Mobilność	60
4.1. Sieć komunikacyjna	60
4.2. Dostępność i ruch.....	63
5. Przedsiębiorczość / Gospodarka.....	65
5.1. Rolnictwo	65
5.2. Rozwój przedsiębiorczości	66
5.3. Struktura sektorowa	68
5.4. Rynek pracy.....	73
6. Strategie / Kierunki rozwoju.....	77
6.1. Międzynarodowe Agendy Rozwoju.....	78
6.2. Krajowe Strategie i Polityki Rozwoju.....	83
6.3. Strategia Rozwoju Województwa Pomorskiego 2030	86
6.4. Strategia Obszaru Metropolitalnego Gdańsk-Gdynia-Sopot do roku 2030.....	88
6.5. Strategia Rozwoju Powiatu Kartuskiego 2040.....	89
Wnioski.....	91

WPROWADZENIE

Gmina miejsko-wiejska Żukowo, będąca integralną i najbardziej dynamicznie rozwijającą się częścią metropolii Gdańsk – Gdynia – Sopot, położona jest na wschodnim skraju Pojezierza Kaszubskiego, w centralnej części województwa pomorskiego. Rozwój historyczny Żukowa i okolicznych miejscowości związany był z jednej strony z bliskim sąsiedztwem Gdańska, z drugiej zaś strony z rolniczym wykorzystaniem terenów obecnej gminy. Szczególnie intensywny i wielotorowy rozwój Żukowa w ostatnich latach wiąże się z przesunięciem kierunków rozwojowych metropolii: począwszy od lat 1970. następuje rozwój zachodnich części obszaru zurbanizowanego metropolii gdańskiej, zaś po roku 2000 tempo rozwoju, połączone z rozbudową połączeń komunikacyjnych wyraźnie przyspieszyło, stwarzając liczne szanse, jak i zagrożenia rozwojowe.

Gmina Żukowo powstała w obecnej formie w 1972, kiedy w miejsce istniejących wcześniej mniejszych gromad powołano samorządowe gminy. W latach 1975–1998 gmina znajdowała się w województwie gdańskim. Kolejna zmiana w strukturze administracyjnej nastąpiła wraz z uzyskaniem przez Żukowo praw miejskich 1 stycznia 1989 – od tego czasu gmina funkcjonuje jako gmina miejsko-wiejska. Wraz z przemianami politycznymi, od 1990 r. gmina jest podstawową jednostką samorządu terytorialnego, regulowanego przez Ustawę z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. z 2020 r. poz. 713) obowiązującą od 27 maja 1990 r. Od 1 stycznia 1999 roku gmina Żukowo jest częścią powiatu kartuskiego, w województwie pomorskim. Od 2011, gmina Żukowo wchodzi w skład Gdańskiego Obszaru Metropolitalnego, który po zmianie nazwy stowarzyszenia od 2015, nosi nazwę Obszar Metropolitalny Gdańsk-Gdynia-Sopot.

Gmina Żukowo jest 19. co do liczby mieszkańców gminą miejsko-wiejską w Polsce i największą gminą tego typu w województwie pomorskim oraz najludniejszą gminą powiatu kartuskiego. Siedzibą gminy jest miasto Żukowo, o tradycji osiedleńczej sięgającej 1212 roku i fundacji w Żukowie (łac. *Sucovia*, niem. *Zuckau*) klasztoru norbertanek. W 2013 roku w gminie wprowadzono język kaszubski jako język pomocniczy (Żukòwò).

Gmina Żukowo przechodzi w ostatnich latach proces dynamicznych przemian, związanych z intensywną urbanizacją, przejawiającą się przede wszystkim gwałtownym wzrostem liczby mieszkańców, wzrostem liczby przedsiębiorstw, zarówno usługowych, jak i produkcyjnych oraz sieci usług i infrastruktury komunikacyjnej i komunalnej.

Celem niniejszej diagnozy określenie stanu rozwoju i struktury gminy oraz jest wskazanie istniejących tendencji przemian, które będą miały wpływ na kształtowanie strategicznych kierunków dalszego rozwoju lokalnego gminy.

1. ŚRODOWISKO / PRZESTRZEŃ

Otoczenie gminy Żukowo jest jednym z jej najważniejszych czynników rozwoju, pozostając przy tym zróżnicowane, podobnie jak i zróżnicowana strukturalnie jest sama gmina. Można wyróżnić dwa odmienne typy sąsiedztwa, rzutujące bezpośrednio na przylegające do nich obszary gminy Żukowo:

- ❖ od strony zachodniej i północnej gmina sąsiaduje z terenami zurbanizowanymi dwóch największych miast Polski północnej: Gdańska i Gdyni oraz ich strefy podmiejskiej:
 - Miasto Gdańsk, a w szczególności dzielnice Osowa i osiedla Nowy Świat i Barniewice, z zabudową mieszkaniową jedno- i wielorodzinną, a także Bysewo, Rębiechowo z trzecim co do wielkości w Polsce Portem Lotniczym Gdańsk im. Lecha Wałęsy oraz Kokoszki, pełniące funkcje usługowe, produkcyjne (przemysłowe) i składowo-magazynowe oraz mieszkaniowe;
 - Miasto Gdynia, w tym dzielnice Wiczlino, Kacze Buki i Dąbrowa, z zabudową mieszkaniową wielorodzinną, jednorodziną i terenami rekreacyjnymi oraz dzielnica Wielki Kack o funkcjach usługowych, produkcyjnych i składowo-magazynowych, a także mieszkaniowych;
 - Gmina wiejska Szemud, z rozwijającą się zabudową mieszkaniową jednorodziną w miejscowościach Bojano, Karczemki i Dobrzewino;
- ❖ w południowej i wschodniej części gmina Żukowo graniczy z terenami o charakterze rolniczym, leśnym lub rekreacyjnym:
 - gmina miejsko-wiejska Kartuzy,
 - gmina wiejska Kolbudy,
 - gmina wiejska Przodkowo,
 - gmina wiejska Przywidz,
 - gmina wiejska Somonino,

Gmina zajmuje powierzchnię 16 404 ha i jest trzecią co do wielkości gminą powiatu kartuskiego. Struktura administracyjna gminy Żukowa jest złożona. W jej skład wchodzi 30 miejscowości o różnym statucie. Należą do nich:

- miasto Żukowo
- 22 sołectwa: Babi Dół, Banino, Borkowo, Chwaszczyno, Czaple, Glinicz, Leżno, Łapino Kartuskie, Małkowo, Miszewo, Niestępowo, Nowy Świat, Otomino, Pępowo, Przyjaźń, Rębiechowo, Rutki, Skrzeszewo, Sulmin, Tuchom, Widlino i Żukowo-Wieś;
- 7 wsi niesołeckich: Barniewice, Dąbrowa, Lniska, Miszewko, Nowy Tuchom, Osady Borowiec, Stara Piła;
- 3 kolonie: Elżbietowo, Piaski, Widlino.

Tab. 1. Struktura użytkowania gruntów w gminie Żukowo w 2012 roku

Wyszczególnienie	Powierzchnia	Udział procentowy
użytki rolne	10704 ha	65,40%
grunty leśne oraz zadrzewienia i zakrzaczenia	3482 ha	21,28%
tereny zabudowane zurbanizowane	1556 ha	9,50%
grunty pod wodami	267 ha	1,63%
nieużytki	353 ha	2,16%
Ogółem	16 364 ha	100,00%

Źródło: *Tekst ujednoczony "Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Żukowo", Żukowo, 2019*

Struktura użytkowania gruntów jest typowa dla obszarów rolniczych, przechodzących intensywne zmiany urbanizacyjne, można się zatem spodziewać dalszych przemian strukturalnych, przy wzroście udziału terenów zabudowanych, kosztem terenów rolnych.

1.1. Warunki przyrodnicze

Elementy środowiska naturalnego, takie jak budowa geologiczna, gleby i rzeźba, klimat i pogoda, wody powierzchniowe i podziemne oraz świat roślin i zwierząt są często punktem wyjścia dalszego rozwoju społeczno-gospodarczego, mogąc stać się walorami lub barierami dalszego rozwoju.

Warunki przyrodnicze gminy Żukowo wynikają z jej położenia w makroregionie Pojezierze Wschodniopomorskie i mezroregionie Pojezierze Kaszubskie¹. Cechą charakterystyczną Pojezierza Kaszubskiego jest urozmaicone ukształtowanie terenu, będące efektem oddziaływania lądolodu skandynawskiego i spływających z niego wód, szczególnie w ostatniej fazie zlodowacenia północnopolskiego, które ustąpiło z tego terenu ok 11.000 lat temu. W wyniku działalności tego lądolodu powstały ciągi wzgórz morenowych, jeziora rynnowe, sandry i skupiska gładów narzutowych. Głównymi elementami rzeźby terenu są wzniesienia czołowomorenowe, wysoczyzny moreny dennej, równiny sandrowe, rynny subglacjalne i doliny rzeczne. Obszar gminy Żukowo leży na wysokości od ok 140 m n.p.m. w północnej części do ok. 220 m. w części południowej. Na większości obszaru gminy różnice wysokości względnej nie sięgają 10 metrów. Jedynymi wyjątkami są silnie odcinające się od otaczających terenów doliny rzeczne i rynny, w tym przede wszystkim Dolina Raduni, a także wykorzystujące rynny polodowcowe dolina Strzelenki, Jeziora Tuchomskiego oraz Małej Słupiny.

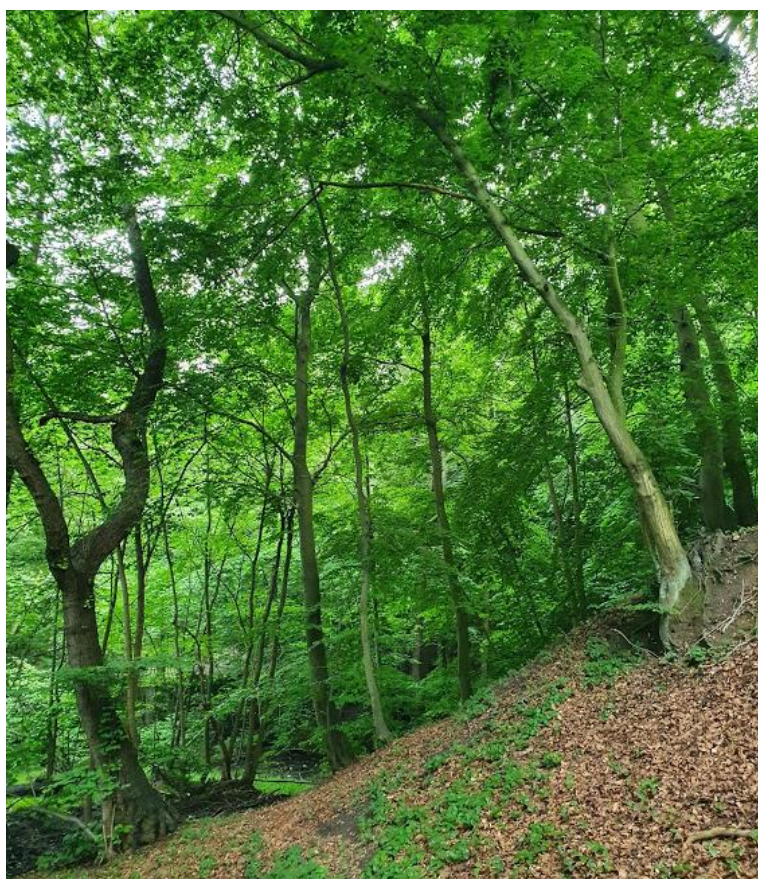
Teren gminy Żukowo leży niemal całkowicie w zlewni rzeki Raduni oraz jej dopływów Strzelenki i Małej Słupiny. Na obszarze gminy występuje pięć znaczących jezior rynnowych:

¹ Polska - regiony fizycznogeograficzne według Jerzego Kondrackiego. Geografia Regionalna Polski, 2002, PWN, Warszawa

Tuchomskie, Osowskie, Wysockie, Głębokie i Łapińskie. Ważne przyrodniczo i krajobrazowo są liczne wytopiskowe zagłębienia terenu, częściowo wypełnione wodami niewielkich jezior i oczek wodnych.

Lesistość gminy Żukowo, na poziomie 21,3% jest relatywnie niewielka, niższa niż średnia w Polsce (29,6%), województwie pomorskim (36,2%) i ponad dwukrotnie niższa niż w powiecie kartuskim (45,4%). Przeważają lasy liściaste i mieszane, z bukami zwyczajnymi, dębami, grabami pospolitymi, uzupełniane przez sosny zwyczajne i świerki pospolite, z mniejszym udziałem lip drobnolistnych, jesionów i jaworów. Lasy porastają głównie tereny w sąsiedztwie południowych granic gminy oraz wyspowo w części północnej, na terenach o trudnej dla rolnictwa rzeźbie terenu oraz o słabych glebach. Wśród gleb obszarów morenowych przeważają gleby brunatne wylugowane, brunatne kwaśne i pseudobielicowe, o małej zasobności w składniki odżywcze i niskiej klasie bonitacyjnej.

Fot. 1. Las bukowy w Jarze Raduni

Źródło: fotografa własna

Wiedza o zwierzętach zamieszkujących gminę Żukowo jest bardzo niekompletna, mimo to stwierdzono rzadkie gatunki zwierząt, których obecność świadczy o nieprzeciętnej wartości przyrodniczej tego obszaru. Najlepiej poznane są ptaki; stwierdzono obecność ponad 120 gatunków ptaków, w tym rzadszych gatunków ptaków drapieżnych, takich jak bielik, kania ruda, jastrzębie, krogulce, myszołowy oraz trzmielojady. Inne interesujące gatunki ptaków to bocian czarny, samotnik, żuraw, sowa, dzięcioł, siniak, orzechówka, pluszcz, zimorodek,

pliszka górska, wójcik i zniczek. Słabo jeszcze poznana fauna ssaków prawdopodobnie nie odbiega od typowej dla Niżu Polskiego. Z dużych ssaków żyją tu m.in. dzik, sarna, jeleń szlachetny oraz sporadycznie łoś (pojawiają się osobniki wędrujące), ponadto zając szarak, królik dziki, wiewiórka, lis, borsuk, bóbr, wydra, kuny: domowa i leśna, tchórz, łasica, jeź wschodni. Z małych ssaków zasługują na wymienienie rzęsorek rzeczek oraz nietoperze borowiec wielki i nocek duży. Z uwagi na wzrost urbanizacji gminy i ograniczenie naturalnych obszarów żerowania, a także łatwość pozyskiwania pożywienia, coraz to częściej dochodzi niszczenia mienia przez dzikie zwierzęta. Dotyczy to zwłaszcza dzików i, okresowo, bobrów.

Z uwagi na polodowcowy charakter gminy, na jej terenie występują liczne i łatwo dostępne złoża surowców kopalnych, w tym przede wszystkim wykorzystywanych w budownictwie piasków i żwirów oraz w znacznie mniejszym stopniu surowców ilastych ceramiki. Dodatkowo, gmina Żukowo posiada bardzo dobre zasoby wody pitnej, w tym dwa podziemne zbiorniki wody pitnej.

1.2. Stan środowiska i ochrona przyrody

Najcenniejsze przyrodniczo obszary gminy Żukowo leżą na jej obrzeżach i podlegają ochronie prawnej. Na system ochrony przyrody na terenie gminy składają się różnorodne formy prawnej ochrony:

- **Rezerwat przyrody „Jar Rzeki Raduni”**, który obejmuje dno i strome zbocza doliny przełomowego odcinka Raduni meandrującej i tworzącej bystrza rzeki, zalesione grabami, olszynami i buczynami oraz licznymi gatunkami rzadkimi i chronionymi oraz gatunkami o podgórskim charakterze.
- **Obszary chronionego krajobrazu** obejmują w większości zalesione tereny przygraniczne gminy Żukowo:
 - Kartuski Obszar Chronionego Krajobrazu w zachodniej części gminy, z typową rzeźbą polodowcową i licznymi jeziorami;
 - Otomiński Obszar Chronionego Krajobrazu, obejmujący kompleksy leśne we wschodniej części gminy;
 - Przywidzki Obszar Chronionego Krajobrazu na południu gminy;
 - Obszar Chronionego Krajobrazu Doliny Raduni, obejmuje dno i zbocza doliny rzeki Raduni
- **Otulina Trójmiejskiego Parku Krajobrazowego** obejmuje północno-wschodni fragmentu gminy
- **Obszar Natura 2000 Jar Rzeki Raduni**
- **Użytek ekologiczny „Przygiełka koło Miszewka”** (torfowisko wysokie)
- **Pomniki przyrody:** 31 pojedynczych drzew, 6 grup drzew, 1 aleja i 4 głazy narzutowe.

Dodatkowo, rozważne jest utworzenie rezerwatu przyrody Pępowskie Grądy oraz obszaru chronionego krajobrazu Doliny Małej Słupiny i Rynny Tuchomskiej.

Ogólny stan środowiska na terenie gminy Żukowo należy uznać za poprawny, choć ulegający znacznej antropopresji w wyniku urbanizacji. W ostatnich latach zauważalne są zmiany środowiskowe, dotyczące zarówno wzrostu zanieczyszczeń i przekształceń, jak i intensyfikacji działań, zmierzających do eliminacji negatywnych skutków tych zmian. Do podstawowych źródeł emisji i przyczyn zmian środowiskowych można zaliczyć:

- ❖ **Powietrze:** zanieczyszczenia do atmosfery pochodzą przede wszystkim z przestarzałych systemów ogrzewania w zabudowie mieszkaniowej, czyli kotłowni i pieców opalanych węglem lub innymi paliwami. Dodatkowo ważnym źródłem zanieczyszczeń powietrza jest wzmożony ruch drogowy, skupiony wzdłuż najważniejszych dróg, emitujący poza spalinami, mikrocząstki opon, pył i kurz. Emisja pyłu zawieszonego (PM₁₀), którego głównym źródłem są procesy spalania paliw stałych w przydomowych paleniskach, pozostaje nadal na wysokim poziomie. W 2015 roku wykazano także przekroczenia dopuszczalnego poziomu benzo(a)pirenu w pyłe PM₁₀ w mieście Żukowo². Mniejsze znaczenie ma napływ zanieczyszczeń z sąsiednich miast oraz z ferm hodowlanych. Relatywnie dobre warunki przewietrzania (kierunki i siła wiatrów) przyczyniają się przy tym do ograniczenia odczuwalnej uciążliwości zanieczyszczeń.
- ❖ **Hałas:** głównym źródłem hałasu na terenie gminy jest ruch samochodowy, skupiony wzdłuż głównych dróg. Bliskie sąsiedztwo Portu Lotniczego Gdańsk przyczynia się wzmożonego hałasu lotniczego, co skutkowało wyznaczeniem obszaru ograniczonego użytkowania wokół lotniska.
- ❖ **Wody:** zagrożeniem dla jakości wód powierzchniowych jest zazwyczaj działalność gospodarcza w obrębie ich zlewni. Problem stanowi przede wszystkim nadmierna eksploatacja zasobów wodnych oraz nieprawidłowa gospodarka ściekami wprowadzanymi do wód, jak zrzuty niedostatecznie oczyszczonych ścieków komunalnych i przemysłowych, ścieki pochodzące z przelewów burzowych, ogólnospławnych sieci kanalizacyjnych, a także niezidentyfikowane zrzuty nieoczyszczonych ścieków bytowo-gospodarczych ze wsi i osiedli. Stan wód płynących na terenie gminy Żukowo określany jest jako umiarkowany lub zły, zaś z badanych jezior stan Jeziora Tuchomskiego określono jako niespełniający wymagań obszarów chronionych.

Do podstawowych aktywności gminy, zmierzających do poprawy sytuacji środowiskowej należą programy:

- dofinansowania kosztów usuwania azbestu z pokryć dachowych lub elewacji budynków;
- dofinansowanie kosztów wymiany pieców;
- dofinansowanie kosztów budowy przydomowych oczyszczalni ścieków bytowych;

² Raport Kompleksowy o Stanie Środowiska w Województwie Pomorskim w latach 2013-2015, Biblioteka Monitoringu Środowiska Gdańsk 2016

- wykorzystanie krajowych programów wspierania rozwoju fotowoltaniki.

Podsumowanie

- ☞ Środowisko przyrodnicze gminy Żukowo jest jednym z najważniejszych walorów i czynników rozwojowych, szczególnie istotne jako czynnik przyciągający nowych mieszkańców na obszary podmiejskie;
- ☞ W ostatnich latach następuje wzmożona presja gospodarcza, zwłaszcza mieszkalnictwa, komunikacji i produkcji na środowisko, co może prowadzić do jego nieodwracalnej degradacji;
- ☞ Z uwagi na następujące zmiany klimatyczne należy zwrócić szczególną uwagę na racjonalizację gospodarki wodnej w gminie;
- ☞ Ogólny stan środowiska w gminie Żukowo można uznać za dobry, przy czym należy wzmocnić dążenia do regularnego monitoringu stanu powietrza i wód i poprawy ich stanu.

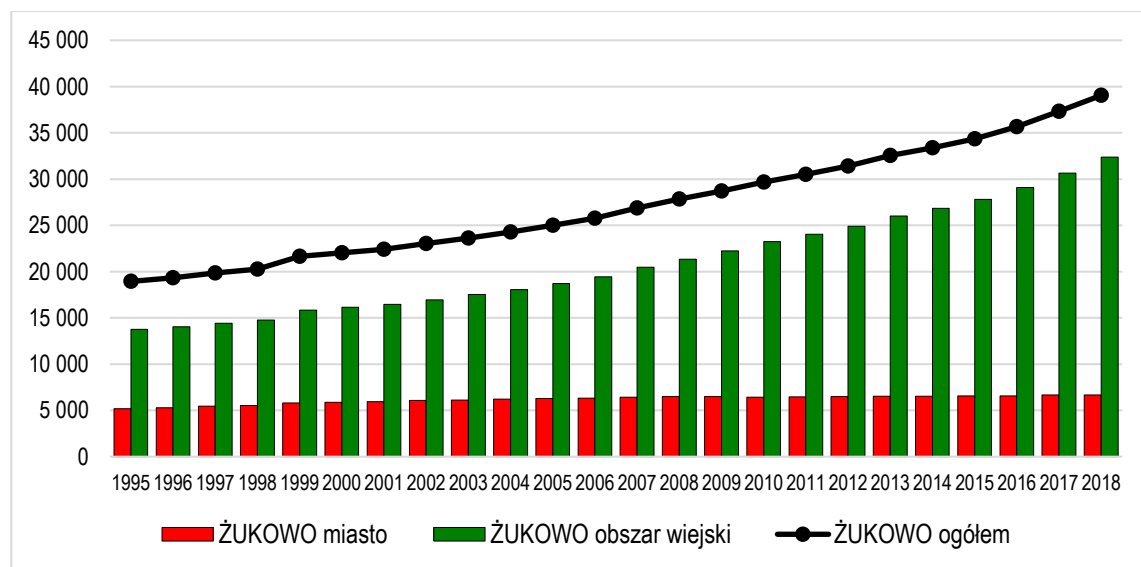
2. DEMOGRAFIA / SPOŁECZEŃSTWO

Mieszkańcy tworzący lokalną społeczność, czyli gminę (z niem. *Gemeinde* – wspólnota, społeczność) są zawsze jej największą wartością i podstawowym podmiotem funkcjonowania. Struktura i przemiany demograficzne wskazują na podstawowe cechy społeczności, jak i możliwości dalszego rozwoju. Zmiany liczby mieszkańców są przy tym najważniejszym i niezaprzeczalnym wskaźnikiem atrakcyjności i konkurencyjności danej gminy, gdyż zarówno nowi, jak i obecni mieszkańcy, przy założeniu wolności przemieszczania się, niejako ‘głosują nogami’, wybierając najbardziej atrakcyjne miejsce zamieszkania.

2.1. Przemiany liczby ludności

Gmina Żukowo notuje systematyczny wzrost liczby ludności od połowy lat 1990., który jest kształtowany w głównej mierze przez obszary wiejskie gminy (ryc.1). można przy tym zauważyć pewien wzrost dynamiki przyrostu od roku 2015. Od 1995 roku w całej gminie liczba ludności uległa podwojeniu, przy czym miasto zanotowało wzrost na poziomie 29%, a obszar wiejski gminy aż 135%. O ile jeszcze w latach 1990. obszar miejskiej części gminy był zamieszkiwany przez 27% mieszkańców, a obszar wiejski przez 73%; o tyle pod koniec drugiej dekady 21. wieku obszar wiejski gminy zamieszkuje już 83% ogółu mieszkańców gminy Żukowo.

Ryc. 1. Zmiany liczby ludności w gminie Żukowo w latach 1995-2018

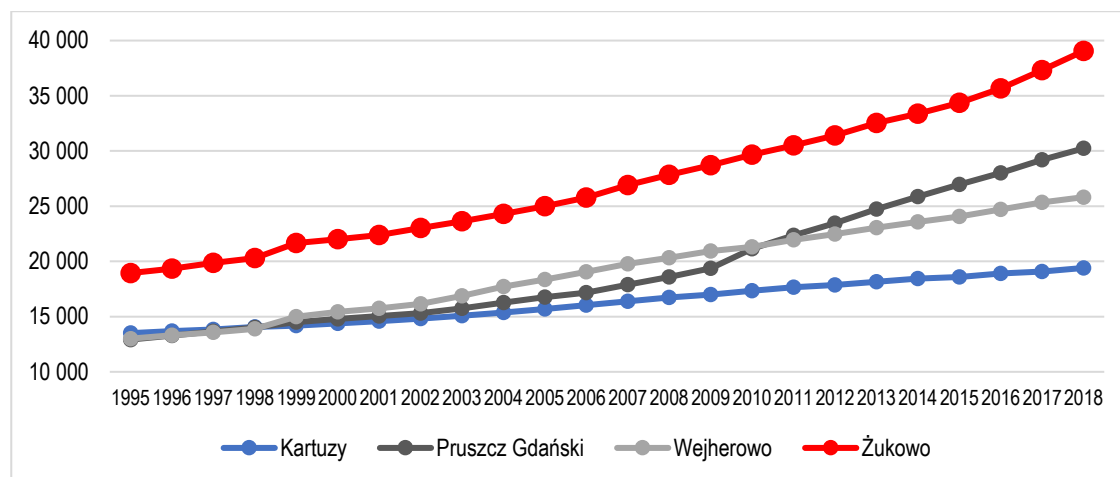
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

W porównaniu do innych gmin o podobnej wielkości³ (ryc. 2) wyższą dynamikę wzrostu liczby ludności notuje jedynie gmina wiejska Pruszcz Gdański (133%), natomiast w gminie miejsko-

³ W całym opracowaniu jako podstawowe jednostki porównawcze przyjęto gminy metropolii o podobnym, suburbanizacyjnym charakterze: gminę miejsko-wiejską Kartuzy oraz gminy wiejskie Wejherowo i Pruszcz Gdański.

wiejskiej Kartuzy i gminie wiejskiej Wejherowo w analogicznym okresie nastąpił przyrost odpowiednio o 43% i 98%. Należy przy tym zauważyć spektakularny wzrost dynamiki w ostatnich 5 latach, gdy liczba ludności wzrosła w 2019 o 22% w porównaniu z 2014 rokiem.

Ryc. 2. Porównanie dynamiki zmian liczby ludności w gminie Żukowo z wybranymi gminami w latach 1995-2018

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

Znacząca dynamika liczby ludności wyróżnia także gminę Żukowo w skali całego kraju. Największy przyrost liczby ludności w Polsce w 2019 roku odnotowano w gminach miejskich o statusie miast na prawach powiatu: m.st. Warszawa, Rzeszów, Kraków, Gdańsk i Wrocław. Kolejne, piąte miejsce wśród jednostek o największym przyroście ludności zajmuje gm. miejsko-wiejska Żukowo (1 725 osób).

Tab. 2. Największe przyrosty liczby mieszkańców gmin województwa pomorskiego w 2019 r

L.p.	Gmina	2018	2019	przyrost rzeczywisty
1.	m. Gdańsk	466 631	470 907	4 276
2.	m.-w. Żukowo	39 051	40 837	1 786
3.	w. Pruszcz Gd.	30 232	31 321	1 089
4.	w. Wejherowo	25 818	26 578	760
5.	w. Kosakowo	14 850	15 578	739
6.	m. Reda	25 810	26 308	497
7.	m. Pruszcz GD.	30 878	31 326	448
8.	w. Szemud	17 816	18 240	424
9.	w. Kolbudy	17 417	17 839	422
10.	w. Tczew	14 628	15 035	407

Uwaga: m. – gmina miejska; w. – gmina wiejska; m.-w. – gmina miejsko-wiejska

Źródło: materiały Stowarzyszenia Obszar Metropolitalny Gdańsk-Gdynia-Sopot

Tab. 2 przedstawia gminy województwa pomorskiego o największym przyroście liczby mieszkańców w 2019 roku. Gmina miejsko-wiejska Żukowo cechuje najwyższą, za Gdańskiem, liczbą bezwzględnego przyrostu ludności. Można także zauważyć pewne wygasanie tempa urbanizacji w kierunku północnym (Wejherowo, Kosakowo, Reda) i wzrost liczby mieszkańców terenów leżących na zachód i południe od rdzenia metropolii.

Konsekwencją tych zmian jest wzrost pozycji gminy miejsko-wiejskiej Żukowo w rankingu ludnościowym gmin województwa pomorskiego. W ciągu ostatnich kilku lat pozycja gminy wzrosła o 6 lokat, wyprzedzając nie tylko gminę miejsko-wiejską Kartuzy, ale także depopulujące się miasta powiatowe, jakie jak Sopot, Malbork, Chojnice, Lębork czy Kwidzyn. Wzrost ten jest konsekwencją najwyższego w województwie (zarówno w liczbach bezwzględnych, jak i współczynnika na 1000 mieszkańców) przyrostu naturalnego oraz drugiego (po Gdańsku) najwyższego salda migracji (różnica między przyjeżdżającymi a wyjeżdżającymi).

Tab. 3. Największe gminy województwa pomorskiego w 2019 roku (stan 31.12.2019)

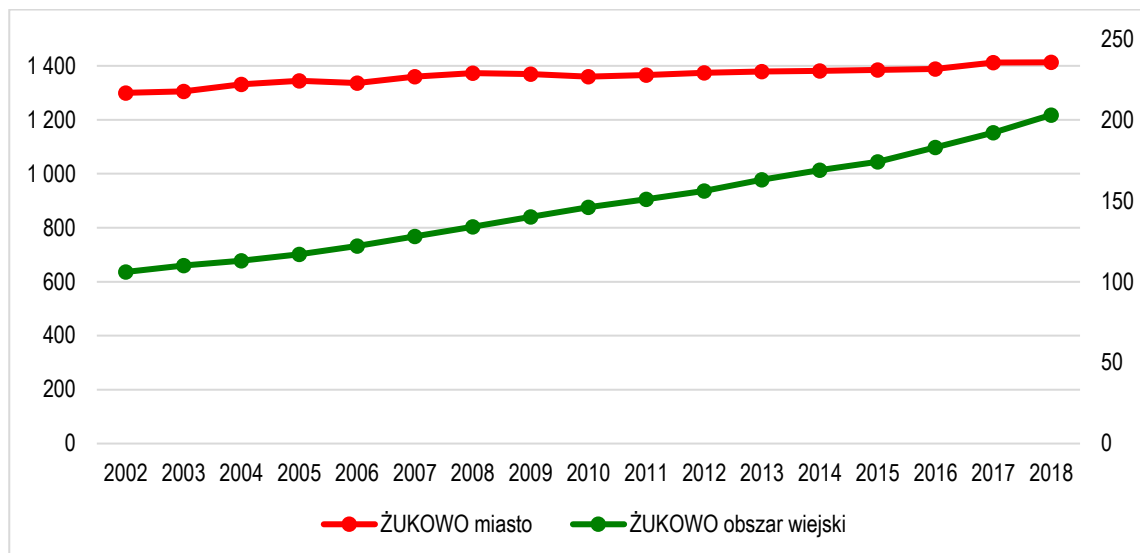
L.p.	Gmina	Liczba ludności	Przyrost naturalny	Ogólne saldo migracji	Przyrost naturalny	Saldo migracji
					na 1000 ludności	
1.	M. Gdańsk	470907	463	3121	1,0	6,7
2.	M. Gdynia	246348	-347	206	-1,4	0,8
3.	M. Słupsk	90681	-244	-134	-2,7	-1,5
4.	M. Tczew	59951	-63	-281	-1,0	-4,7
5.	M. Wejherowo	49505	42	-306	0,8	-6,2
6.	M. Rumia	49230	20	269	0,4	5,5
7.	M. Starogard Gd.	47671	-45	-13	-0,9	-0,3
8.	M-W. Żukowo	40837	490	1357	12,3	34,0
9.	M. Chojnice	39804	49	-118	1,2	-3,0
10.	M. Kwidzyn	38418	31	-143	0,8	-3,7
11.	M. Malbork	38345	-78	-112	-2,0	-2,9
12.	M. Sopot	35719	-214	-152	-6,0	-4,2
13.	M. Lębork	35273	-23	-46	-0,7	-1,3
14.	M-W. Kartuzy	34013	195	36	5,7	1,1
15.	M. Pruszcz Gd.	31326	171	310	5,5	10,0
16.	G. Pruszcz Gd.	31321	293	801	9,5	26,0

Źródło: *Ludność. Stan i struktura oraz ruch naturalny w przekroju terytorialnym w 2019 r. Stan w dniu 31 XII, GUS, Warszawa 2020*

Spektakularne zmiany liczby ludności, szczególnie na obszarze wiejskim gminy Żukowo znajdują bezpośrednie odzwierciedlenie we wskaźniku gęstości zaludnienia (ryc.3). O ile w

samym mieście wzrost tego wskaźnika jest stosunkowo niewielki (z 1300 do 1413 os/km², co stanowi 9%), to na obszarach wiejskich uległ on niemal podwojeniu (ze 106 do 203 os/km²). Tym samym w skali całej gminy wskaźnik ten wzrósł od roku 2002 o niemal 70%.

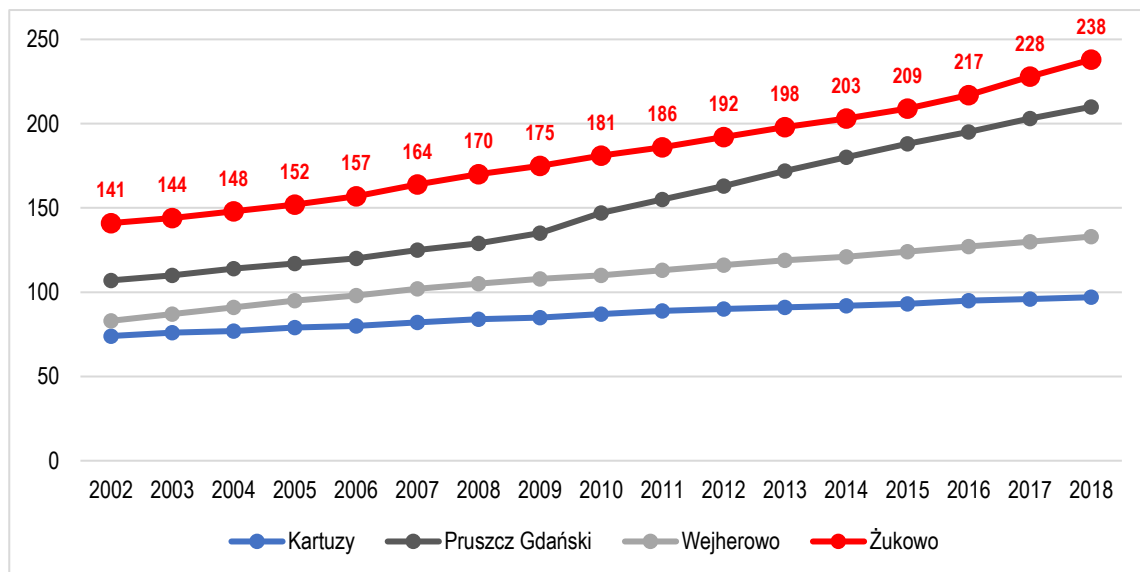
Ryc. 3. Zmiany gęstości zaludnienia w gminie Żukowo w latach 2002-2018 w podziale obszar miasta i tereny wiejskie

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

Również na tle wybranych do analiz gmin (ryc. 4) Żukowo utrzymuje najwyższy poziom gęstości zaludnienia (238 os/km²), choć pod względem dynamiki zmian ustępuje nieco gminie wiejskiej Pruszcz Gdański, gdzie nastąpił wzrost tego wskaźnika o 96% (ze 107 do 206 os/km²).

Ryc. 4. Zmiany gęstości zaludnienia w gminie Żukowo w latach 2002-2018 na tle wybranych gmin

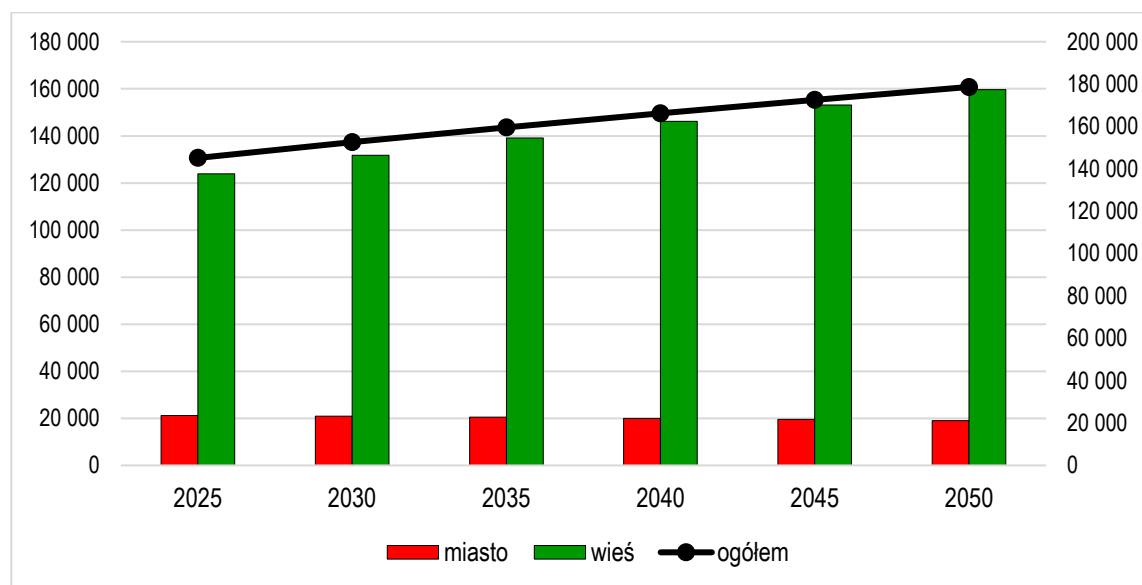

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

Ważnym strategicznym elementem diagnostycznym jest prognozowanie demograficzne, czyli próba przewidywania kształtowania się w przyszłych zjawisk i procesów demograficznych. Tendencje demograficzne są podstawowym i najważniejszym miernikiem atrakcyjności danej gminy oraz jej szans dalszego rozwoju. Przyrost lub spadek liczby mieszkańców jest najbardziej ewidentnym wskaźnikiem rozwoju: gminy, w których przybywa mieszkańców są, w najszerszym rozumieniu, atrakcyjnymi miejscami do życia, zaś te, które notują spadek, dochodzą do swoistej bariery rozwojowej. Kurczenie się miast i obszarów wiejskich jest zawsze negatywnym zjawiskiem, trudnym do zarządzania i prowadzącym w dłuższej perspektywie do gospodarczego i społecznego regresu. Z drugiej zaś strony, gwałtowny, nieplanowany dynamiczny rozwój demograficzny i przestrzenny może prowadzić do wielu konfliktów i niedoborów infrastrukturalnych.

Główny Urząd Statystyczny przygotowuje prognozy ludności dla powiatów. W najnowszej prognozie zakłada się, że w latach 2019-2040 liczba ludności powiatu kartuskiego wzrośnie o 20%, zaś w perspektywie 2050 roku liczba mieszkańców wzrośnie o 30% względem stanu z 2019 roku, przy czym wzrost ten będzie dotyczył przede wszystkim terenów wiejskich (ryc. 5).

Ryc. 5. Prognoza ludności GUS na lata 2025-2050 dla powiatu kartuskiego

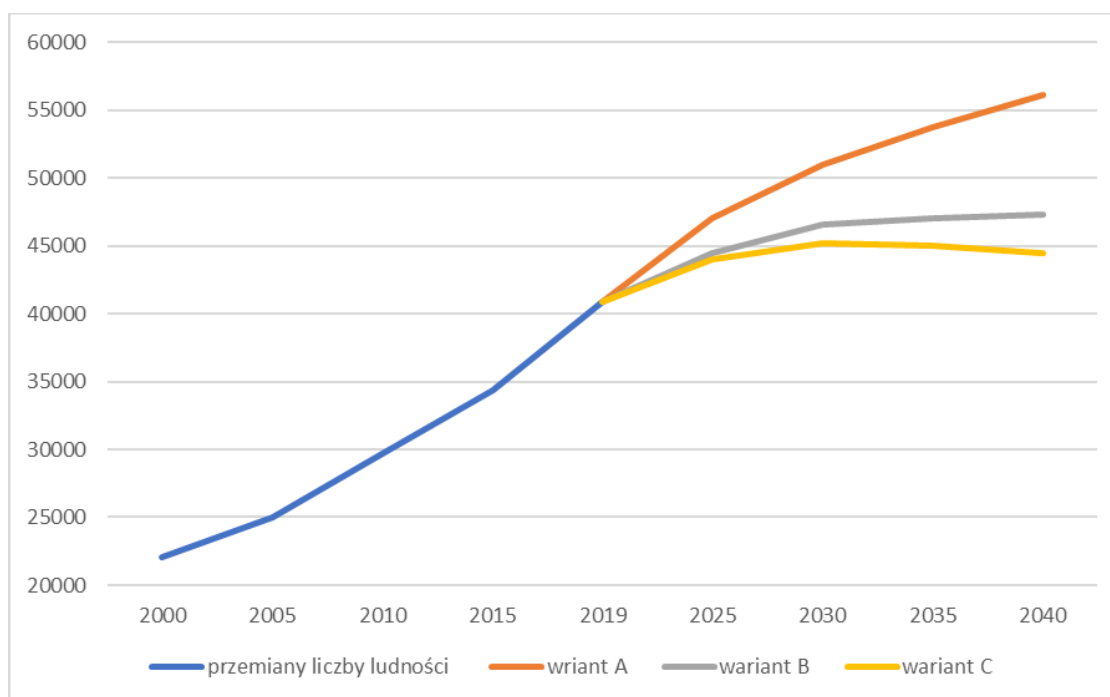

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

Prognozy demograficzne muszą uwzględniać zarówno relatywnie przewidywalny ruch naturalny (urodzenia i zgony), który bezpośrednio w mniejszym stopniu wpływa na zmiany liczby mieszkańców, jak i trudno przewidywalne kierunki migracji, zwłaszcza młodych ludzi w wieku rozrodczym, na które wpływają liczne społeczno-gospodarcze zmienne, takie jak rynek pracy, konkurencyjność, polityka migracyjna, dostępność czy zmiany kulturowe⁴.

⁴ O trudności w oszacowaniu tempa i kierunków zmian demograficznych może świadczyć prognoza demograficzna opracowana przez Przedsiębiorstwo Projektowo - Realizacyjne DOM. Sp. z o.o. ze Starogardu Gdańskiego, w 2008 na potrzeby Studium Uwarunkowań. Zakładano wówczas wzrost liczby mieszkańców gminy do poziomu 36.966 w 2020 roku.

Ryc. 6. Prognoza ludności gminy miejsko-wiejskiej Żukowo na lata 2020 – 2040.

Źródło: autorskie opracowanie własne

Przygotowana autorska prognoza bazuje na istniejących tendencjach demograficznych w gminie Żukowo, jak i na możliwych scenariuszach dalszych przemian społecznych, gospodarczych, a co zatem idzie, także demograficznych. Przygotowano trzy możliwe warianty zmiany liczby ludności gminy Żukowo:

- **Wariant A: dynamiczna suburbanizacja.** Zakłada on dalszy, intensywny rozwój, zwłaszcza północnej części gminy, przy początkowym zachowaniu dynamiki z lat 2015-2019. Po roku 2025 przewiduje się spadek dynamiki, choć wzrost może pozostać nadal na wysokim poziomie, zaś liczba mieszkańców gminy może osiągnąć 56.000 w 2040 roku. U podstaw tego wariantu leży dalszy dynamiczny rozwój metropolii gdańskiej, napływ nowych pracowników, którzy osiedlą się na terenie gminy Żukowo zarówno w zabudowie wielorodzinnej, jak i jednorodzinnej, z uwagi na niższe ceny mieszkań niż w rdzeniu metropolii.
- **Wariant B: równoważona suburbanizacja.** Wariant ten zakłada dalszy wzrost liczby mieszkańców, choć przy spadającej dynamice przyrostu, wynikającej z możliwego spadku dynamiki rynku pracy w rdzeniu metropolii, wynikającego z możliwej zapaści gospodarczej, a przez to mniejszego popytu na mieszkania. Zakłada się, że w 2040 roku liczba mieszkańców osiągnie 47.300, przy rozwoju budownictwa wielorodzinnego, skoncentrowanego przy stacjach PKM. Rozwój pracy zdalnej (*home office*), jako trwała konsekwencja pandemii koronawirusa, może przyczynić się do wzrostu popytu na umiarkowane cenowo domy w bezpośrednim sąsiedztwie rdzenia metropolii, w tym przede wszystkim na terenie gminy Żukowo.

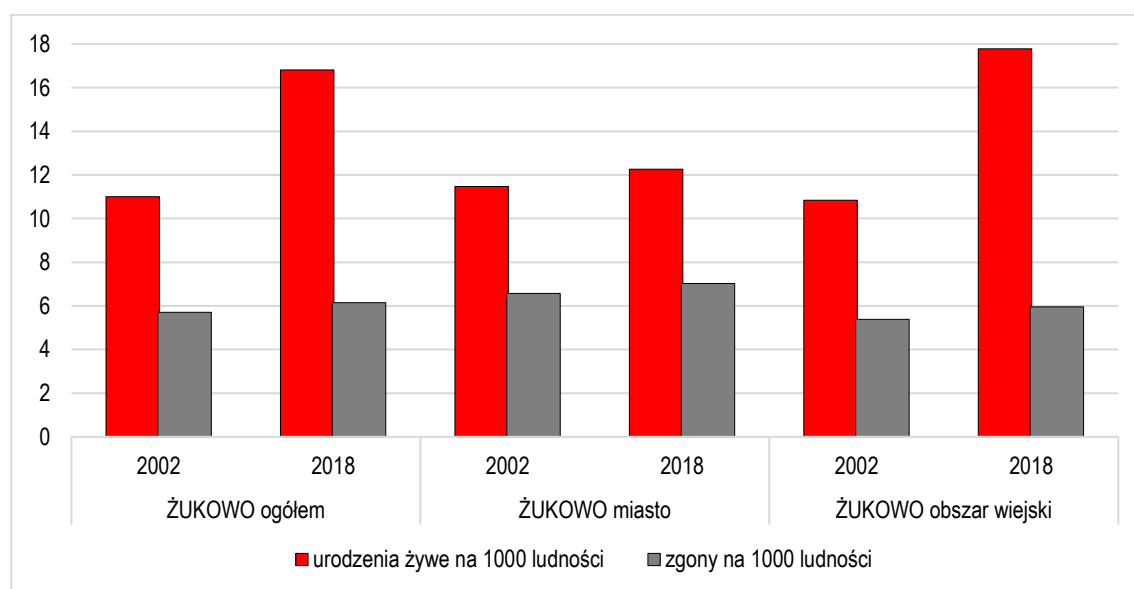
- **Wariant C: wygaszana suburbanizacja.** Przy założeniu gwałtownego pogorszenia koniunktury gospodarczej Europy, Polski i Pomorza, możliwy jest wariant wyraźnego spadku dynamiki demograficznej, choć nie przewiduje się spadku liczby w mieszkańców w perspektywie najbliższych 20 lat. Ewentualny powolny wzrost, do ok. 44.500 mieszkańców gminy w 2040 roku, będzie konsekwencją wyraźnej poprawy dostępności komunikacyjnej gminy, która następuje w ostatnich latach.

Wydaje się prawdopodobne, że w przyszłości mogą wystąpić elementy każdego z zakładanych w prognozie wariantów, tworząc swoistą mozaikę migracji, starzenia się, przyrostu naturalnego. Każdy scenariusz rozwoju w przyszłości powinien zakładać podejmowanie działań, mających na celu ograniczenie lub minimalizację negatywnych skutków zagrożeń oraz utrwalanie i maksymalizację możliwych korzyści.

2.2. Ruch naturalny

O zmianach ludnościowych danej jednostki przestrzennej decydują z jednej strony naturalne procesy, pośród których decydującymi bezpośrednio są urodzenia i zgony, a pośrednio również liczba zawieranych małżeństw i orzekanych rozwodów, określane wspólnym mianem ruchu naturalnego. Z drugiej strony, w istotny sposób na stan populacji wpływają ruchy migracyjne, wynikające z różnych życiowych decyzji i potrzeb.

Ryc. 7. Zmiany współczynnika urodzeń żywych i zgonów w gminie Żukowo w latach 2002-2018

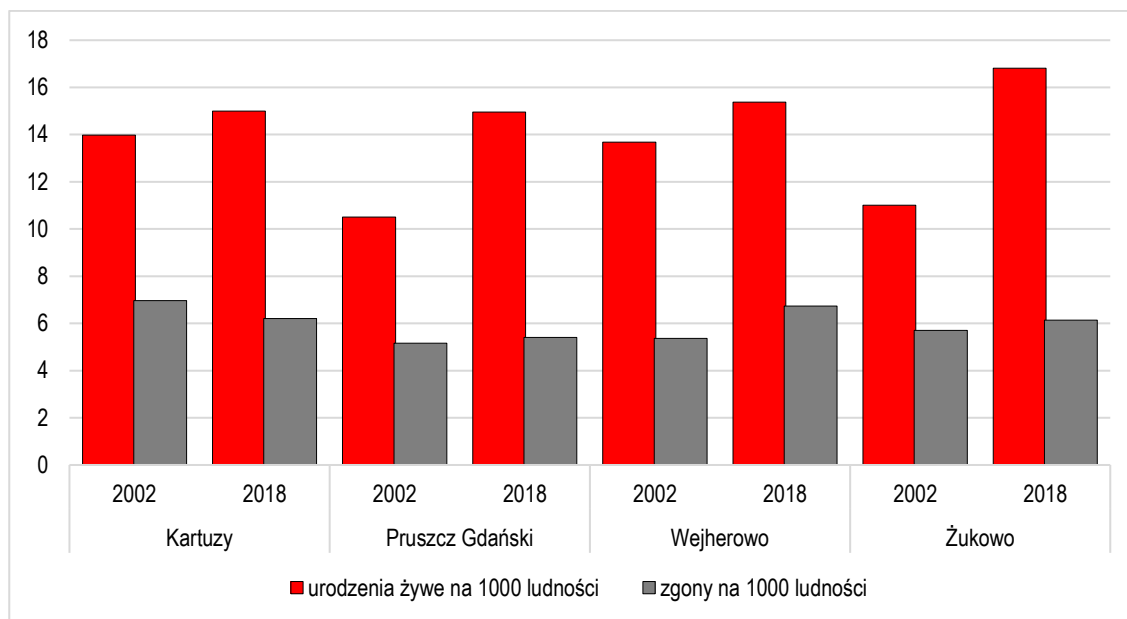

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

Dynamiczny wzrost liczby ludności w gminie Żukowo wynika z pozytywnych tendencji obserwowanych w ruchu naturalnym (ryc. 7). Współczynnik urodzeń w latach 2002-2018 wzrósł w gminie z 11 do 16,8 na 1000 os., przy czym relatywnie niewielkiemu wzrostowi w mieście, towarzyszył bardzo wyraźny wzrost w wiejskiej części gminy. Z kolei poziom zgonów w gminie

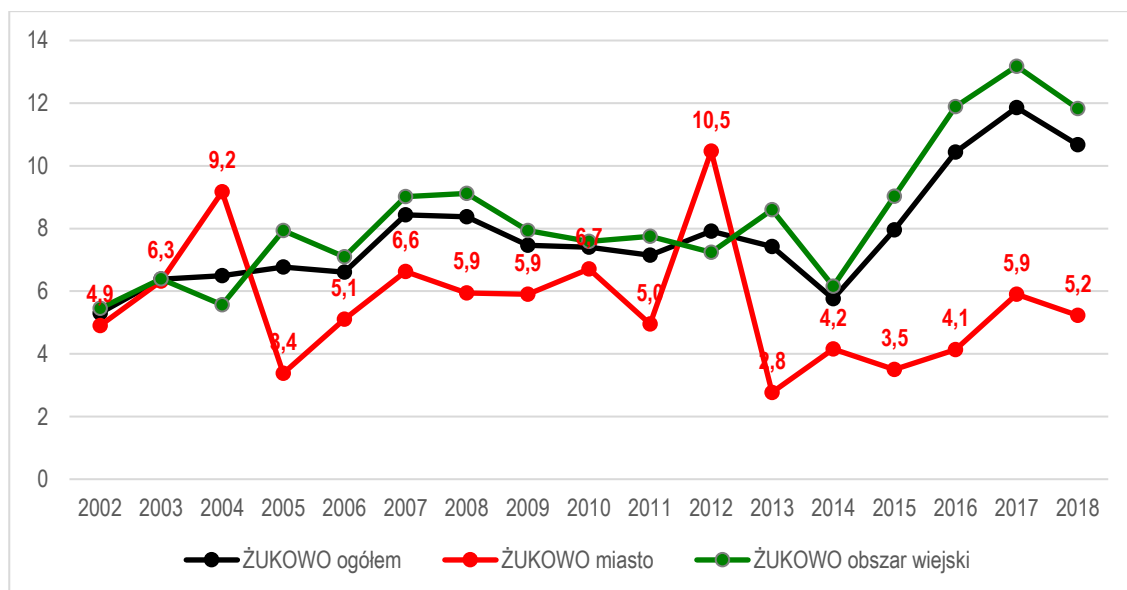
cechuje się dużo większą stabilnością i zdecydowanie niższymi wartościami, co ma istotne znaczenie dla wzrostowego trendu ludnościowego. W analizowanym okresie współczynnik zgonów wzrósł o 0,4%. Nieco wyższe wartości tego wskaźnika notuje się w gminie miejskiej, choć pod względem dynamiki zmian minimalnie przeważa obszar wiejski. Pod względem współczynnika urodzeń gmina Żukowo przoduje również pośród gmin wybranych do analiz (ryc. 8), wykazując zarazem najwyższy poziom dynamiki jego zmian.

Ryc. 8. Zmiany współczynnika urodzeń żywych i zgonów w gminie Żukowo w latach 2002-2018 na tle wybranych gmin

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

Ryc. 9. Przyrost naturalny w gminie Żukowo w latach 2002-2018

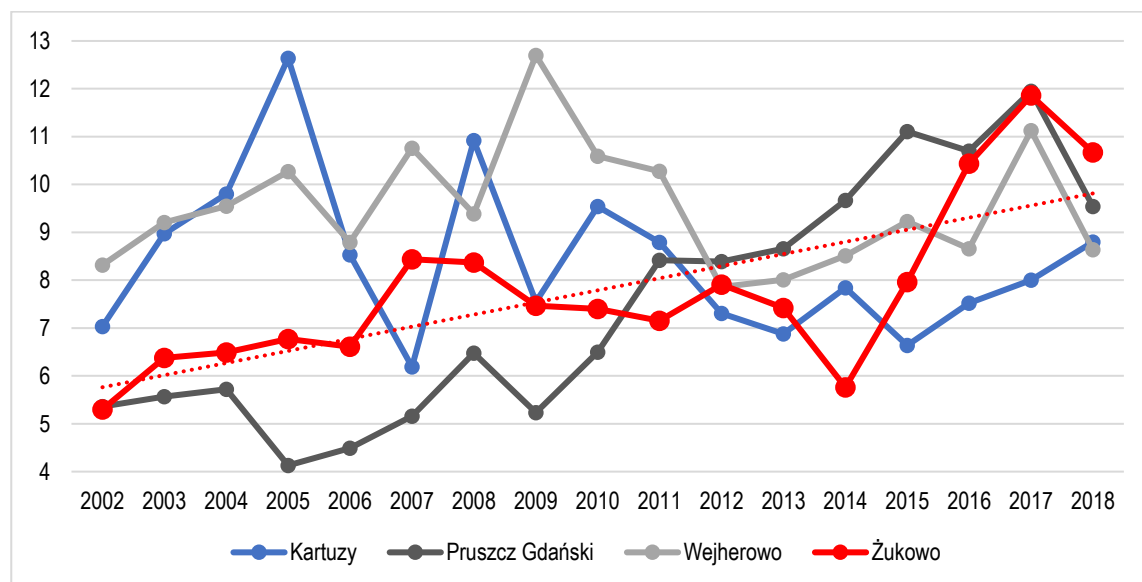

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

Wypadkową omówionych powyżej współczynników jest przyrost naturalny. W gminie Żukowo jest on wysoki i po latach stagnacji od 2014 roku wyraźnie wzrasta, notując od 2016 roku poziom wyższy niż 10‰ (ryc. 9). Nie ulega wątpliwości, że na przebieg tego współczynnika wpływa głównie obszar wiejski gminy, wzmocniany procesami suburbanizacji, czyli napływem mieszkańców w tzw. wieku reprodukcyjnym. Warto zauważyć, że pomimo istotnych rocznych fluktuacji, w mieście Żukowo wartość przyrostu powróciła do poziomu 5‰, podczas gdy na terenie wiejskim gminy w tym samym czasie nastąpił wzrost od niespełna 5‰ do niemal 12‰.

Ciekawie omawiany współczynnik prezentuje się na tle analizowanych gmin (ryc. 10). Pomimo, że w roku 2002 gmina Żukowo notowała najniższy jego poziom, to w kolejnych 16 latach uzyskała najwyższą dynamikę wzrostu i obecnie notuje najwyższą wartość wskaźnika przyrostu naturalnego.

Ryc. 10. Przyrost naturalny w gminie Żukowo w latach 2002-2018 na tle analizowanych gmin

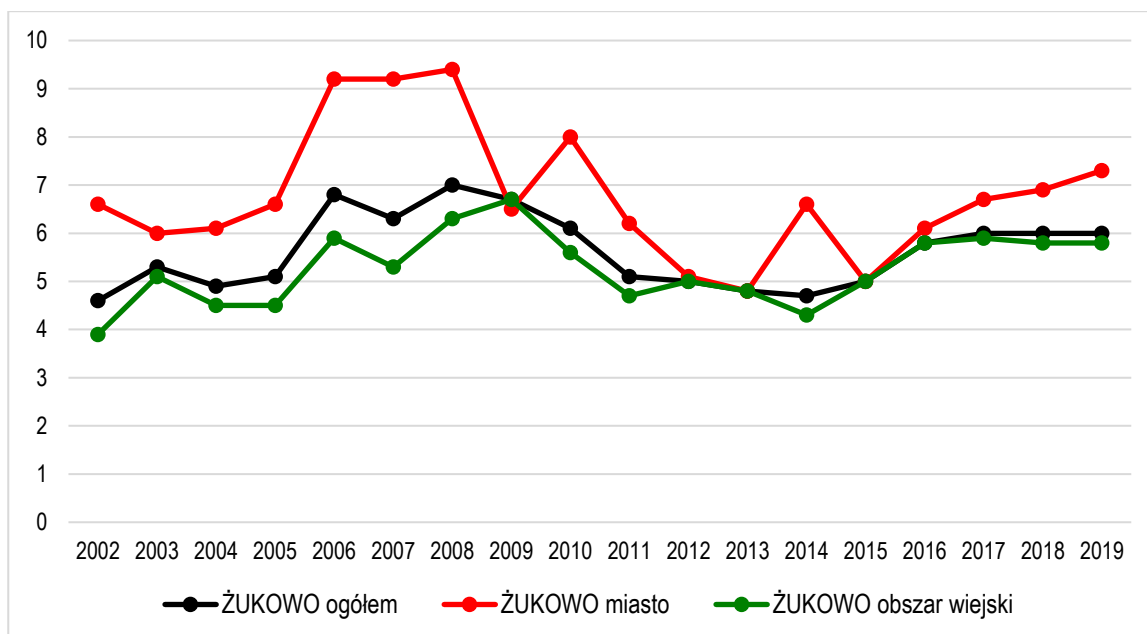
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

Kolejnym wskaźnikiem, który może być wykorzystany w analizie naturalnych uwarunkowań kształtujących wskaźnik urodzeń i wpływający na liczbę ludności danego obszaru, jest współczynnik zawieranych małżeństw. Jest to stosunkowo trudny wskaźnik do określenia jednoznacznych trendów, jednakże w analizowanym okresie można mówić o lekkim trendzie wzrostowym. Co ciekawe, wyższe wartości współczynnika zawieranych małżeństw notuje gmina miejska, choć zwykle się uważa, że to na obszarach wiejskich mieszkańcy częściej decydują się na zawieranie związków formalnych. Z pewnością w tym przypadku istotne znaczenie ma fakt napływu mieszkańców z Trójmiasta, którzy częstokroć decydują się na przeprowadzkę po zawarciu związku małżeńskiego. W przypadku całej gminy średnioroczna wartość omawianego wskaźnika wynosi około 5,6‰.

Również w przypadku pozostałych analizowanych gmin trudno wskazać na jednoznacznie rysujący się trend współczynnika zawieranych małżeństw (ryc. 12). Gmina Kartuzy jako jedyna notuje lekki spadek trendu, ale należy zaznaczyć, że zarazem ma najwyższą średnioroczną

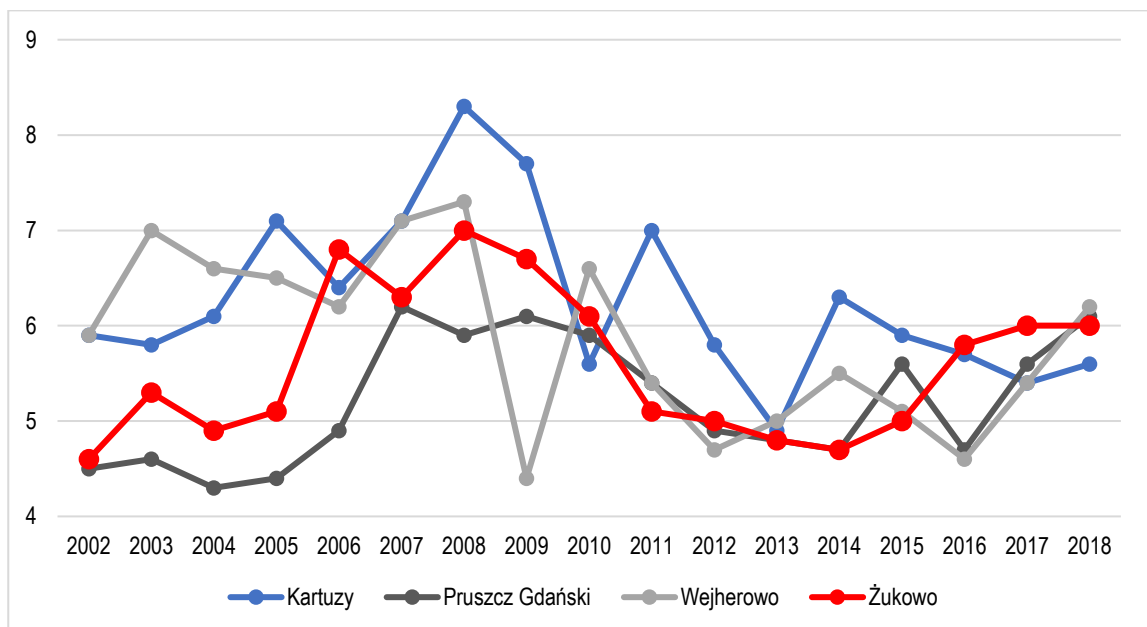
wartość wskaźnika, czyli 6,2‰. W gminach wiejskich Pruszcz Gdański i Wejherowo wartość ta wynosi odpowiednio 5,2‰ i 5,9‰.

Ryc. 11. Liczba zawartych małżeństw na 1000 ludności w Żukowie w latach 2002-2019

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

Ryc. 12. Liczba zawartych małżeństw na 1000 ludności w Żukowie na tle wybranych gmin w latach 2002-2019

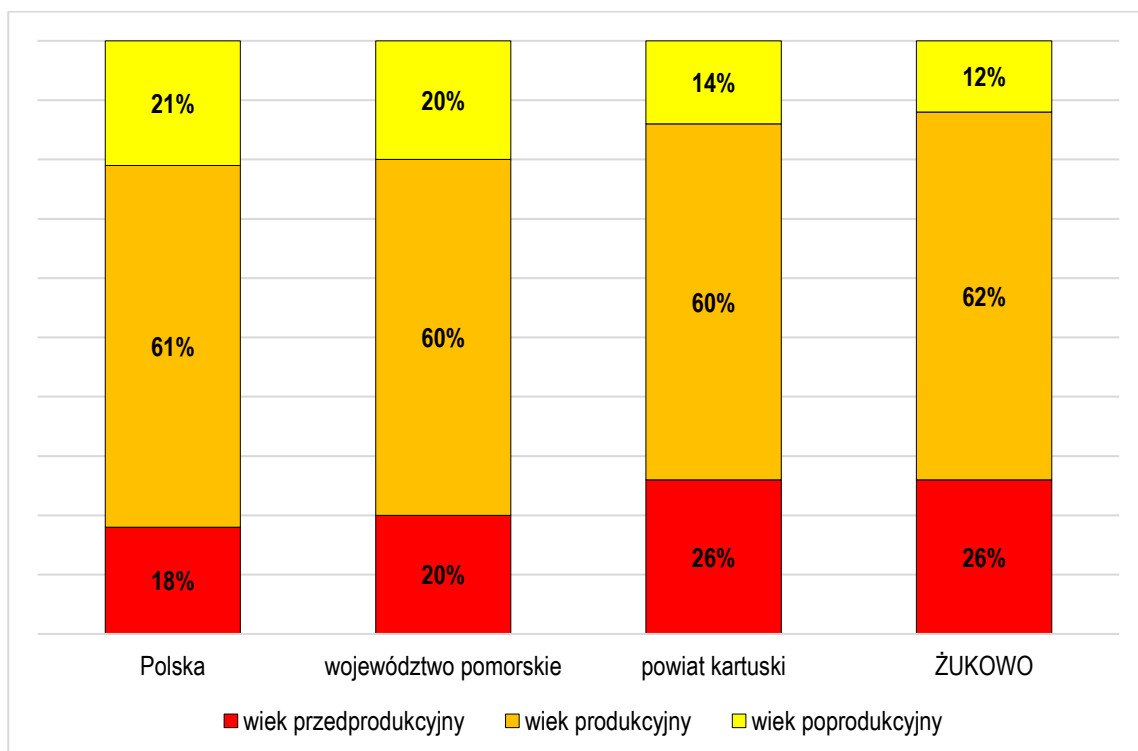

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

2.3. Struktury demograficzne

W analizach procesów demograficznych ważne są również ujęcia strukturalne, opisujące dane społeczności. Strukturę wiekową gminy Żukowo można określić jako progresywną i młodą demograficznie, co przejawia się stosunkowo wysokim udziałem osób w wieku przedprodukcyjnym (26%) oraz niskim odsetkiem osób w wieku poprodukcyjnym (12%). Jest to szczególnie widoczne, kiedy zestawia się te wskaźniki z analogicznymi danymi dla powiatu kartuskiego, województwa pomorskiego i Polski (ryc. 13).

Ryc. 13. Struktura wieku w gminie Żukowo w 2018 roku na tle Polski, województwa pomorskiego i powiatu kartuskiego

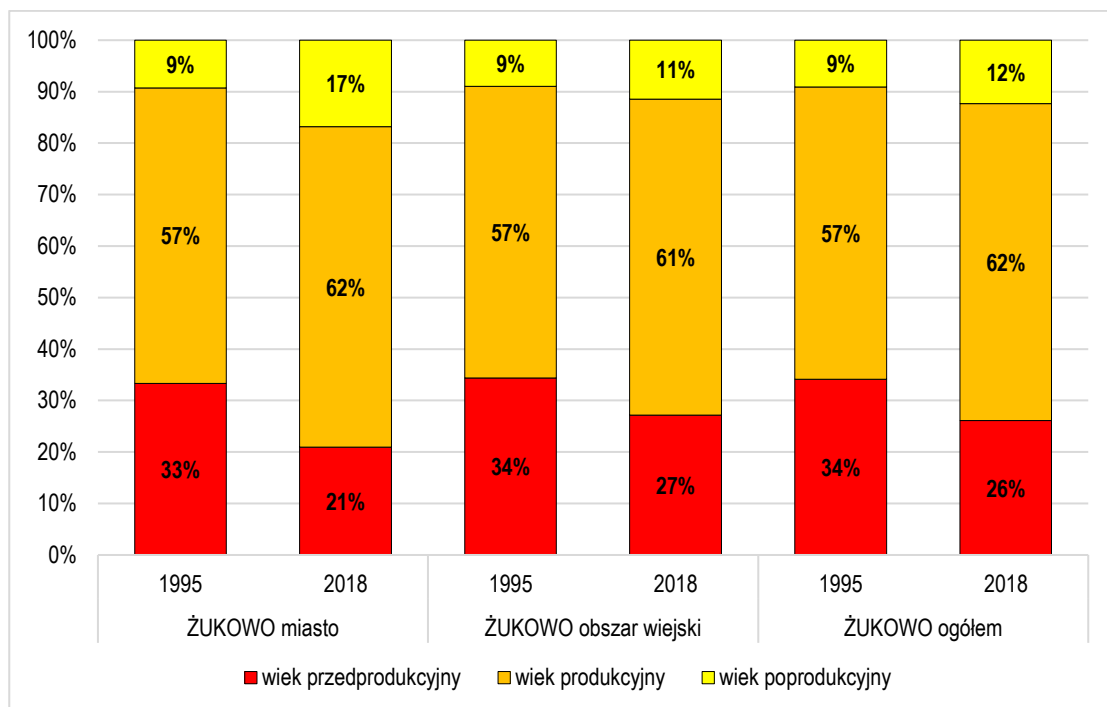

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

Należy jednak zwrócić uwagę, że pomimo relatywnie korzystnej struktury wieku, pojawiają się pierwsze symptomy starzenia ludności gminy, o czym świadczy spadek udziału osób w wieku przedprodukcyjnym (o 8%) i zarazem wzrost udziału osób starszych (o 3%). Zgodnie z tendencjami obserwowanymi w Polsce, również w gminie Żukowie szybciej postępuje proces starzenia w mieście Żukowo aniżeli na obszarach wiejskich (ryc. 14).

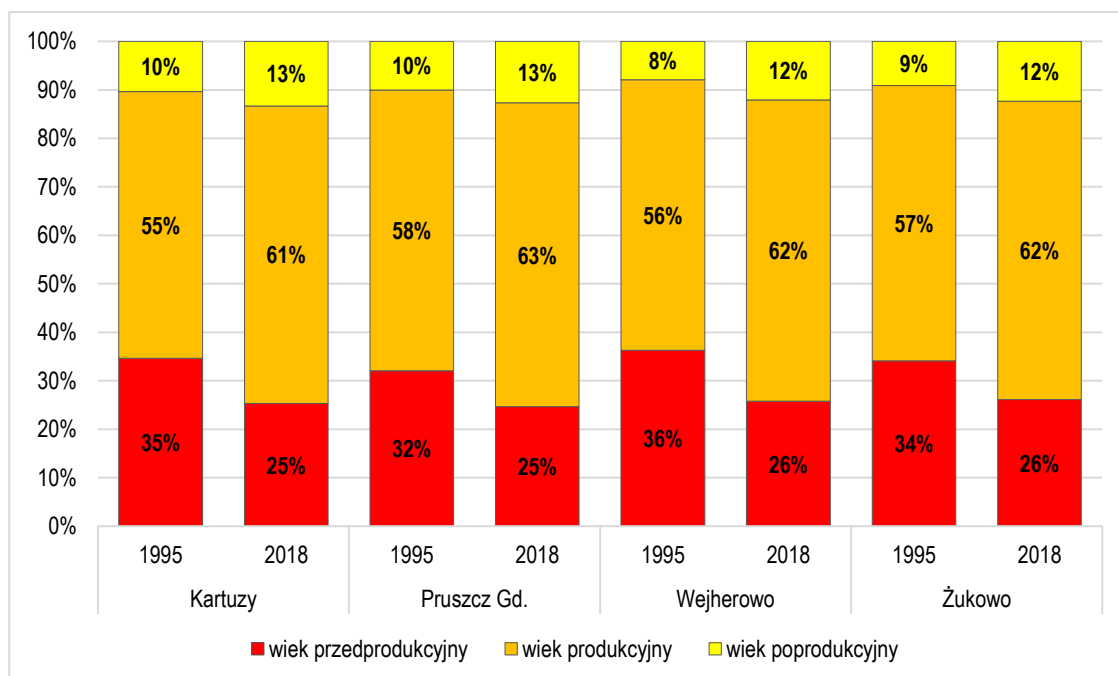
Zarówno gminę Żukowo, jak i pozostałe analizowane gminy cechuje bardzo podobna struktura wieku oraz dynamika zmian, która znamionuje powolne procesy starzenia się ludności (ryc. 15).

Ryc. 14. Struktura wieku według ekonomicznych grup wiekowych w gminie Żukowo w latach 1995-2018

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

Ryc. 15. Struktura wieku według ekonomicznych grup wiekowych w gminie Żukowo w latach 1995-2018

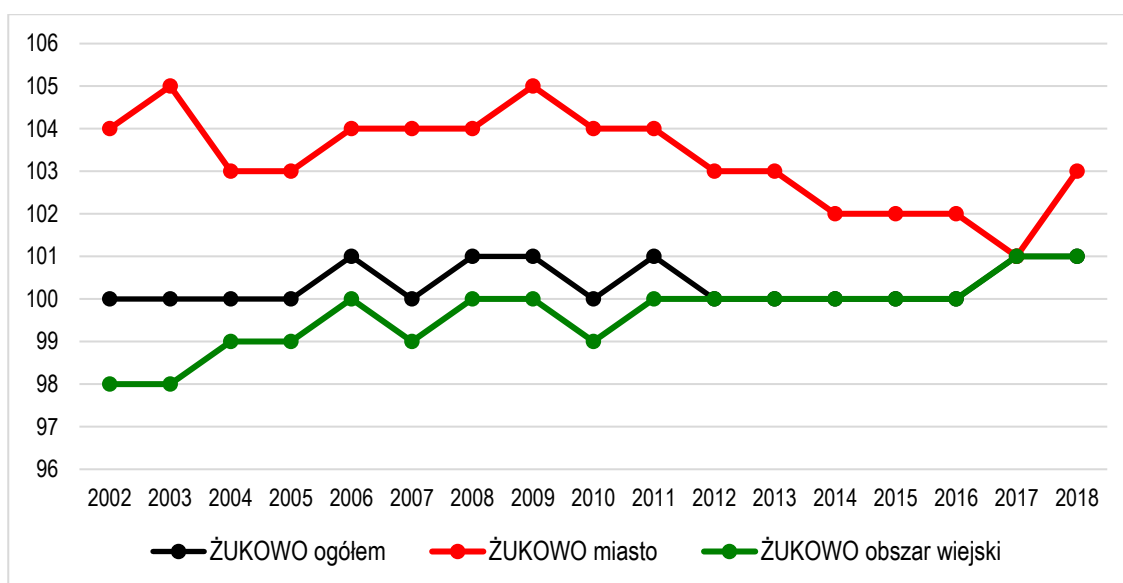
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

W strukturze płci dotychczas zaznaczały się typowe prawidłowości pod względem wskaźnika feminizacji, czyli przewagę kobiet nad liczbą mężczyzn w mieście i przewagę mężczyzn nad

liczbą kobiet na obszarach wiejskich. To, co należy szczególnie podkreślić w kontekście gminy Żukowo, to fakt, że wskaźniki feminizacji, zarówno w mieście, jak i części wiejskiej zrównują się na poziomie 101. Jest to bezpośredni wynik żywiołowej urbanizacji obszarów wiejskich gminy, szczególnie w jej północnej części (ryc. 16).

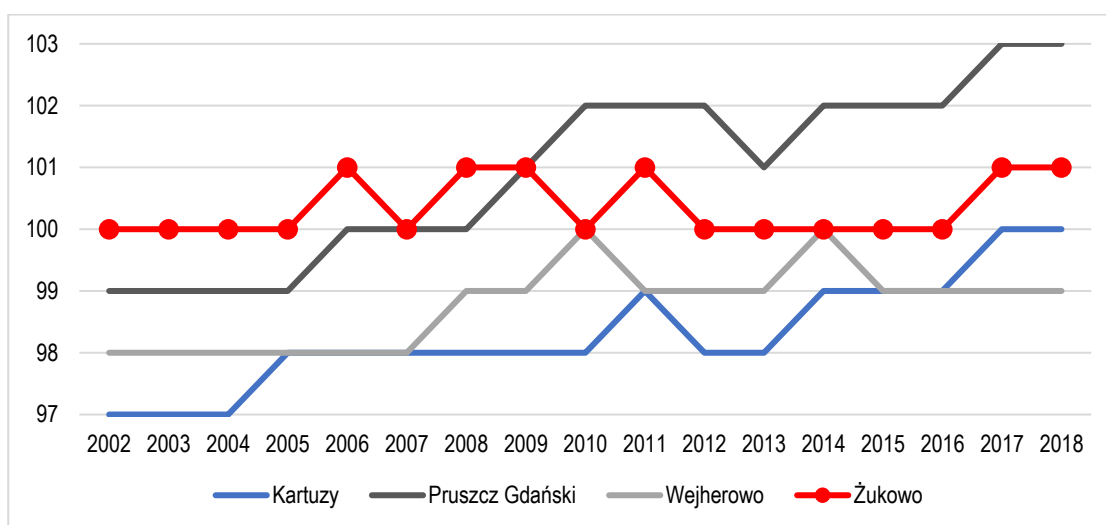
Tendencje obserwowane w gminie Żukowo znajdują odzwierciedlenie również w pozostałych analizowanych gminach, przy czym szczególnie należy podkreślić najwyższy wzrost wskaźnika feminizacji w gminie wiejskiej Pruszcz Gdański, w której zachodzą intensywne procesy suburbanizacyjne (ryc. 17).

Ryc. 16. Współczynnik feminizacji w gminie Żukowo w latach 2002-2018

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

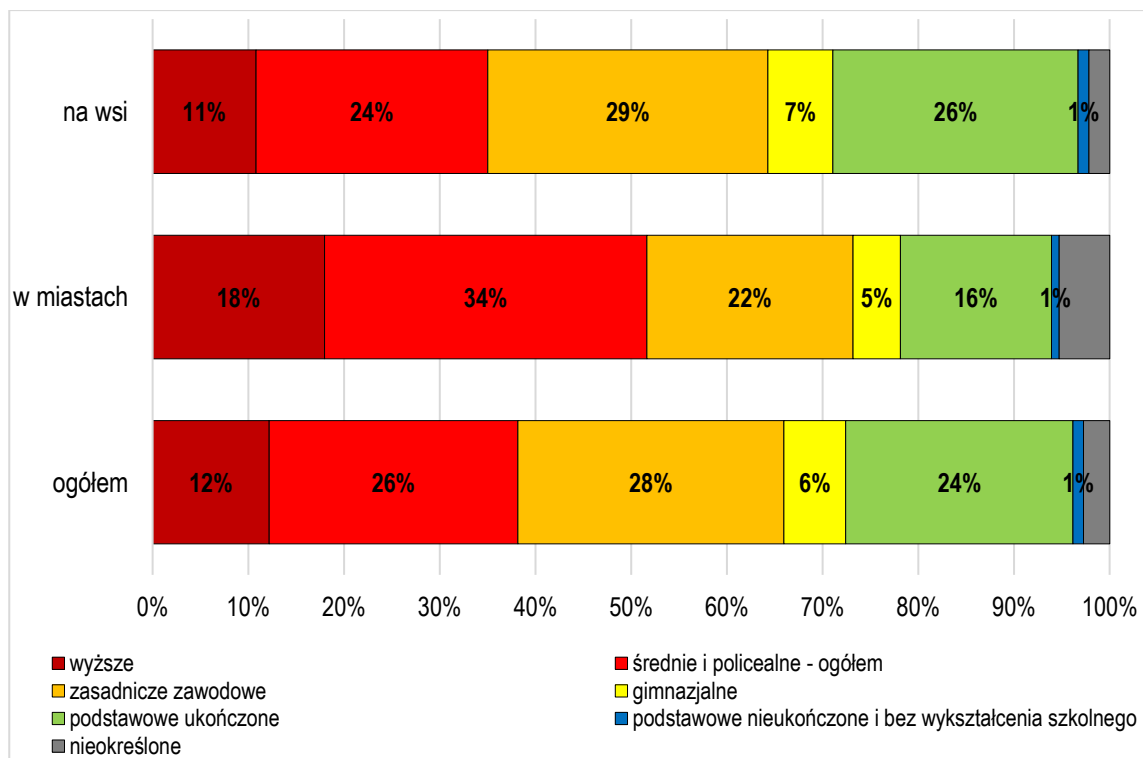
Ryc. 17. Współczynnik feminizacji w gminie Żukowo w latach 2002-2018 na tle wybranych gmin

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

Ważną kwestią w ujęciach strukturalnych jest wykształcenie ludności. W dostępnych w polskiej statystyce danych nie ma danych na poziomie gminnym, zatem przedstawiono tę cechę demograficzną dla powiatu kartuskiego z wyszczególnieniem obszarów miejskich i wiejskich (ryc. 18).

Ryc. 18. Struktura wykształcenia w powiecie kartuskim w 2011 roku

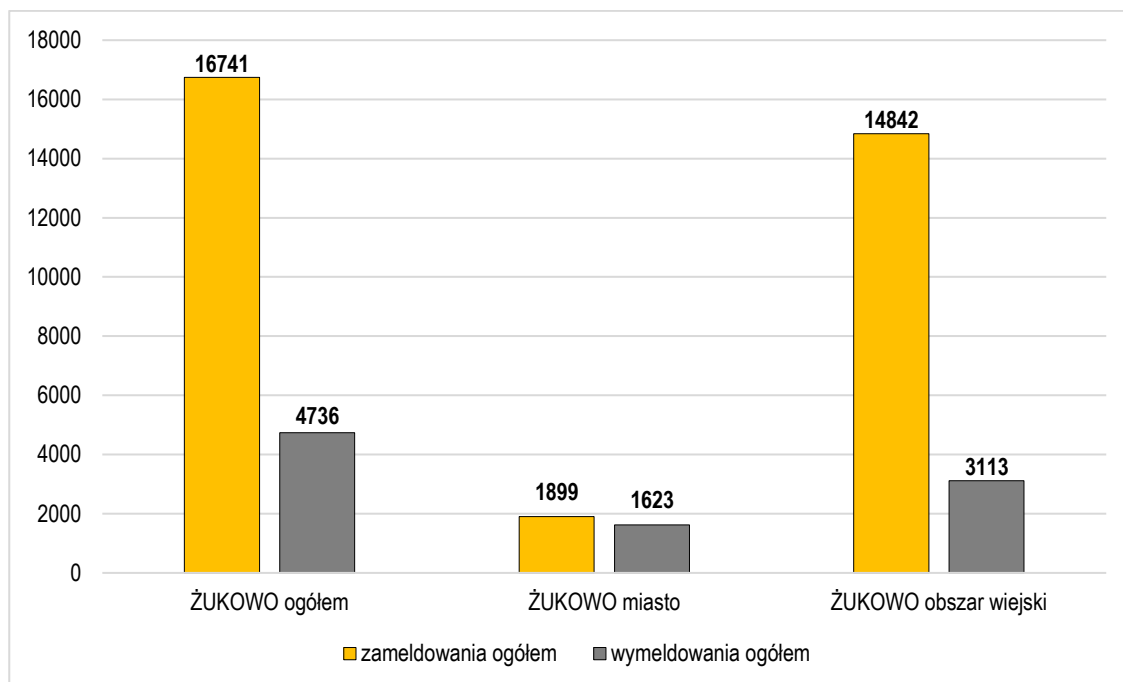
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

2.4. Migracje

Migracje, obok ruchu naturalnego, stanowią drugie kluczowe uwarunkowanie, decydujące o liczbie ludności danej jednostki przestrzennej. Jak wynika z ryc. 19, gmina Żukowo doznaje znaczącego napływu migracyjnego, bowiem w latach 2002-2018 łącznie napłynęło niemal 4-krotnie więcej osób niż odpłynęło. Nie ulega też kwestii, że ten ruch migracyjny dotyczy w głównej mierze obszaru wiejskiego gminy, w którym – jak już niejednokrotnie podkreślano – zachodzą intensywne procesy urbanizacyjne.

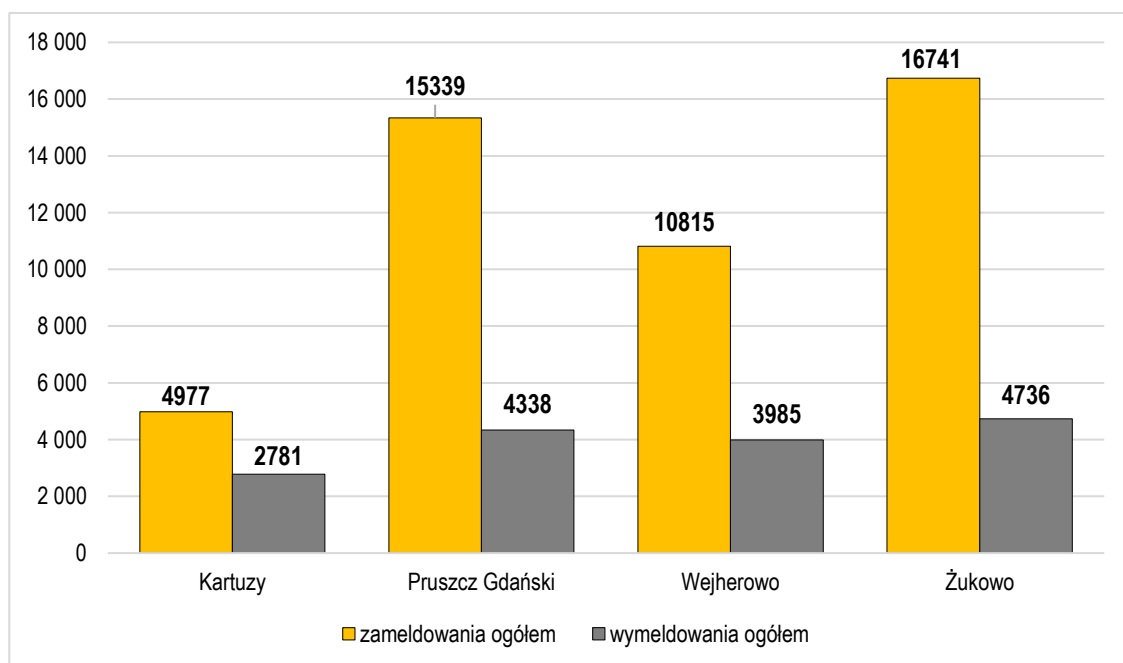
Również w porównaniu z wybranymi do analiz gminami, Żukowo notuje największy przyrost migracyjny w badanym okresie (ryc. 20). Biorąc pod uwagę fakt, że gminy wiejskie Wejherowo i Pruszcz Gdański zdecydowanie wcześniej zaczęły się intensywnie urbanizować i teraz można mówić o stabilizującym się napływie nowych mieszkańców, o tyle w wiejskiej części gminy Żukowo ów napływ nadal jest w dynamicznym trendzie wzrostowym.

Ryc. 19. Liczba zameldowań i wymeldowań ogółem (sumarycznie) w gminie Żukowo w latach 2002-2018

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

Ryc. 20. Liczba zameldowań i wymeldowań ogółem (sumarycznie) w gminie Żukowo w latach 2002-2018 na tle wybranych gmin

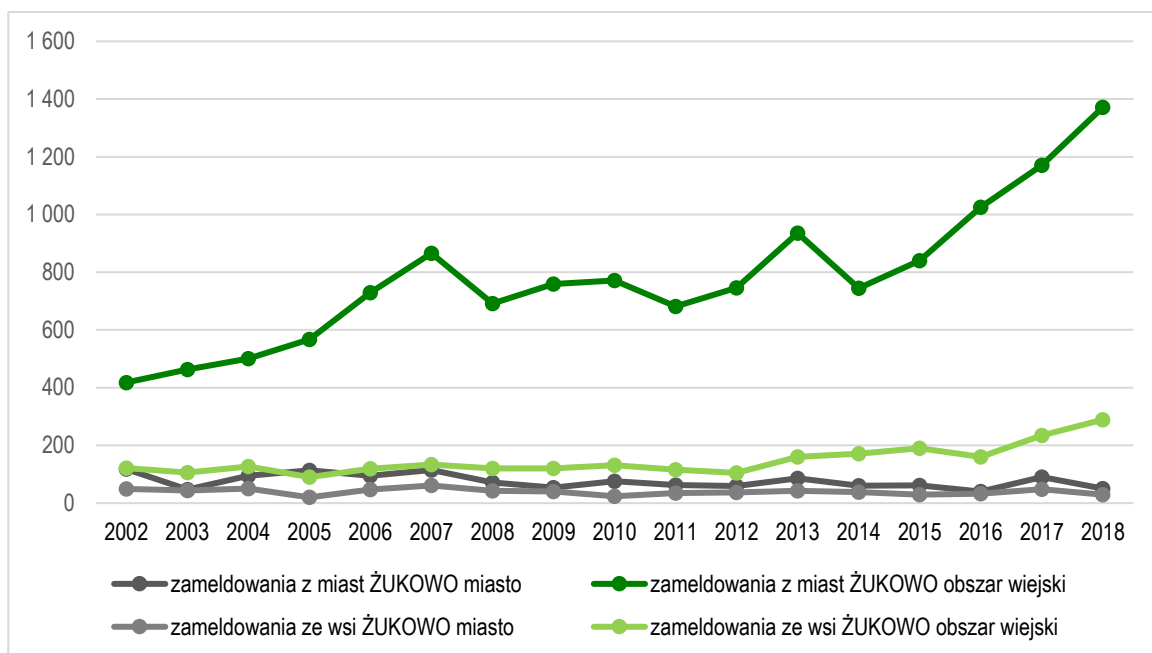

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

Przy uwzględnieniu kierunków napływu migracyjnego zwraca uwagę absolutna dominacja zameldowań z miast na obszary wiejskie gminy Żukowo, która – sądząc do trendzie – będzie jeszcze bardziej wyrazista w najbliższych latach (ryc. 21). Obszar wiejski gminy Żukowa również

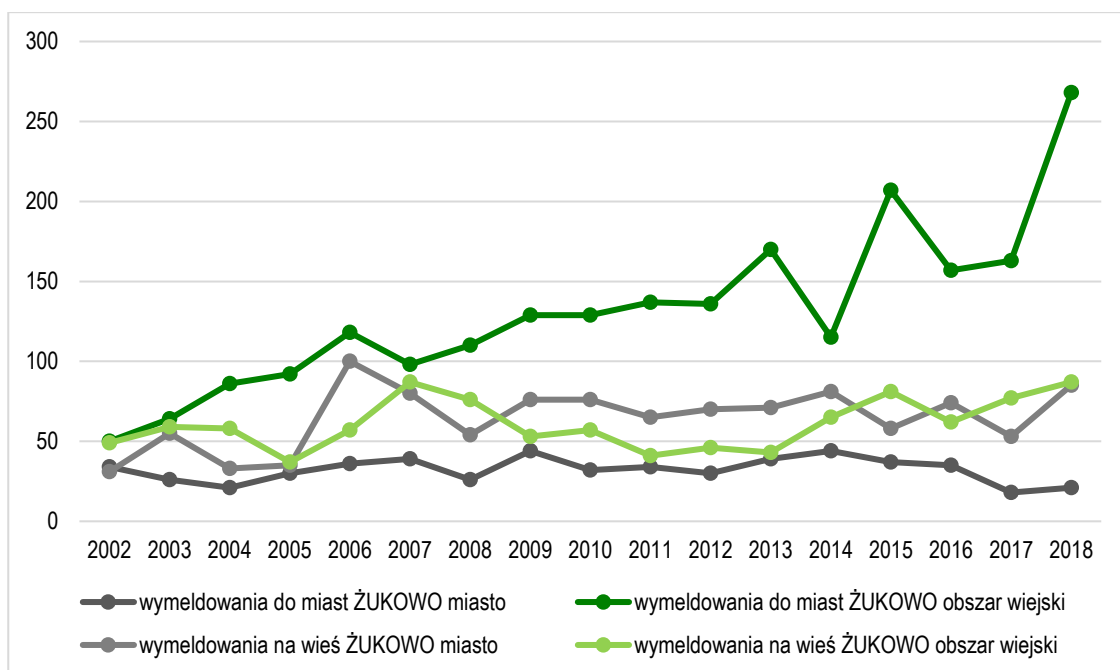
notuje rosnący napływ mieszkańców ze wsi, co może być skutkiem przemieszczeń do sołectw, które doznają szczególnie intensywnej urbanizacji, typowej dla strefy podmiejskiej. Kilkakrotnie mniej zameldowań notuje miasto Żukowo, do którego w równym stopniu napływają mieszkańcy z obszarów miejskich, jak i wiejskich.

Ryc. 21. Liczba zameldowań w gminie Żukowo z wyszczególnieniem kierunku migracji miasto-wieś w latach 2002-2018

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

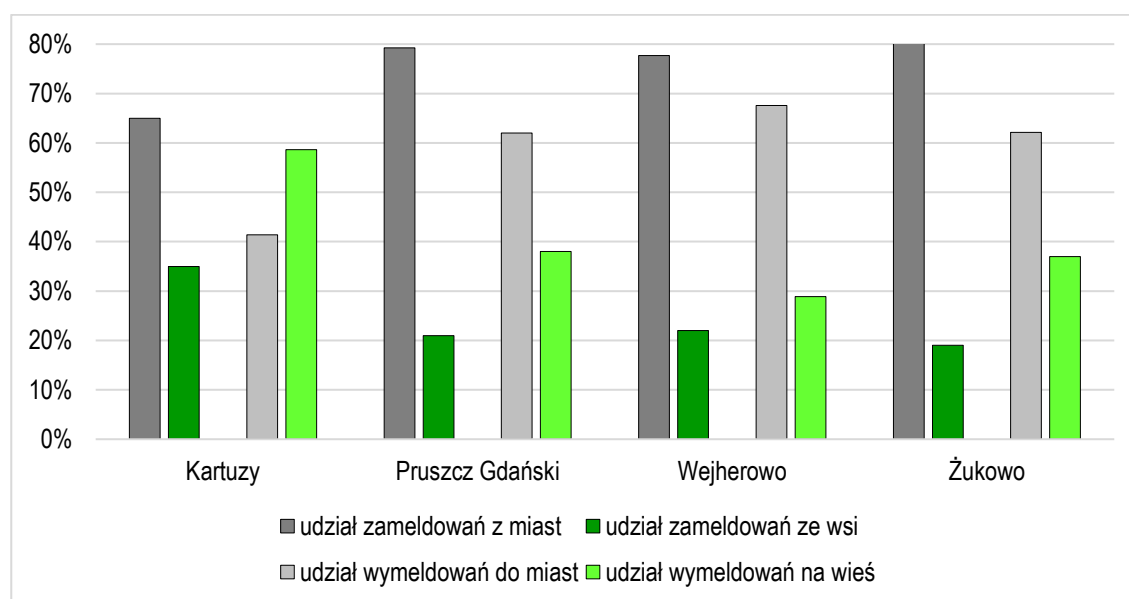
Ryc. 22. Liczba wymeldowań w gminie Żukowo z wyszczególnieniem kierunku migracji miasto-wieś w latach 2002-2018

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

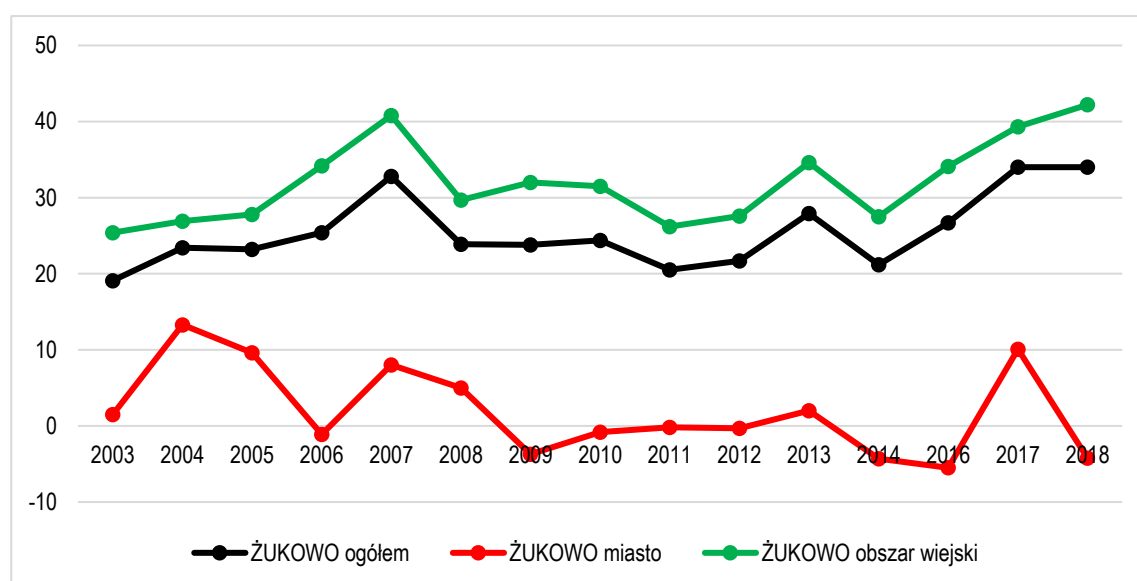
Odptyw migracyjny – jak już wspomniano – jest czterokrotnie mniej dynamiczny niż napływ. Biorąc pod uwagę kierunki wymeldowań, zaznacza się przede wszystkim największy odptyw z wiejskiej części gminy Żukowo, co można wiązać z przeprowadzkami mieszkańców do Trójmiasta i okolicznych miast w celach edukacyjnych i zawodowych. Z kolei w mieście Żukowo przeważa w całym badanym okresie odptyw na obszary wiejskie, co jest obserwowaną od lat prawidłowością związaną z obszarami miejskimi (ryc. 22). Suburbanizacja na przełomie 20. i 21. wieku związana głównie z wielkimi miastami, z biegiem lat dotyka coraz mniejszych ośrodków miejskich.

Ryc. 23. Udział miejskich i wiejskich kierunków w napływie i odptywie migracyjnym w gminie Żukowo w 2018 roku na tle wybranych gmin

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

Ryc. 24. Saldo migracji na 1000 osób w gminie Żukowo w latach 2003-2018

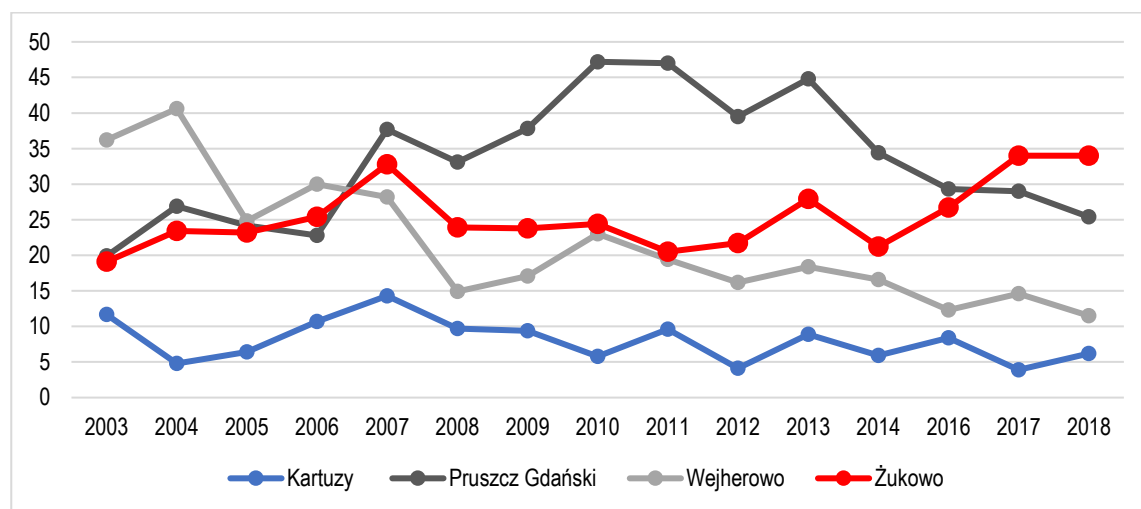
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

Porównując kierunki napływu i odpływu migracyjnego z analizowanymi gminami, wszystkie one są zdominowane napływem migracyjnym z obszarów miejskich, przy czym udział tego kierunku jest najwyższy w gminie Żukowo, a najniższy w gminie Kartuzy. W odpływie migracyjnym, poza gminą Kartuzy, przeważa z kolei kierunek miejski (ryc. 25).

Wysokie wartości salda migracji w gminie kształtują procesy migracyjne zachodzące na obszarze wiejskim gminy (ryc. 24). Średniorocznie wartość salda migracji dla całej gminy wyniosła w badanym okresie 25,5‰, przy czym na obszarach wiejskich aż 32‰, przy zaledwie 2‰ w mieście Żukowo. Również na tle analizowanych gmin wartość salda migracji jest najwyższa i notuje najbardziej dynamiczny trend wzrostowy (ryc. 25). To, jak już wcześniej wspomniano, jest przejawem etapu, w jakim znajduje się gmina Żukowo, której rozwój ludnościowy za sprawą napływu migracyjnego z obszarów miejskich rozpoczął się nieco później niż w gminach wiejskich Wejherowo i Pruszcz Gdański, mocno powiązanych funkcjonalnie z Trójmiastem i ukształtowanych jako typowe strefy podmiejskie.

Należy przy tym zwrócić uwagę, że w gminie Żukowo, podobnie jak w innych częściach metropolii gdańskiej, następuje także napływ migrantów z zagranicy, nie zawsze ewidencjonowanych. Szacuje się udział migrantów zagranicznych, w tym głównie z Ukrainy i Białorusi, na ok. 2-3.000 osób.

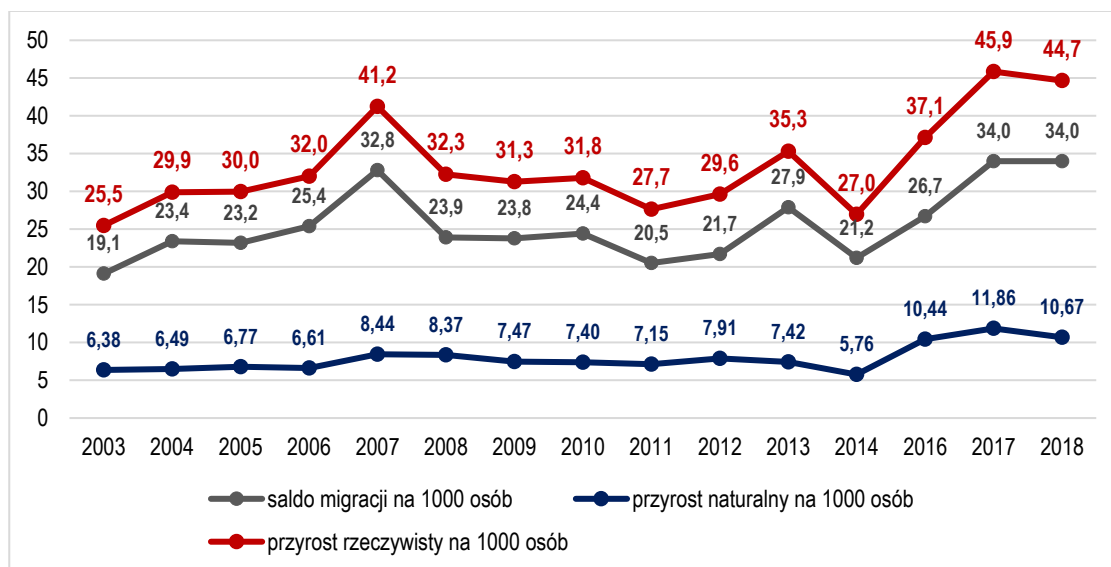
Ryc. 25. Saldo migracji na 1000 osób w gminie Żukowo w latach 2003-2018 na tle wybranych gmin

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

Domknięciem analiz demograficznych jest współczynnik przyrostu rzeczywistego, który jednoznacznie określa, w jakim stopniu liczbę ludności kształtują procesy naturalne, a w jakim ruchy migracyjne. Jak wynika z ryc. 26, zarówno migracje, jak i przyrost naturalny kształtują przyrost rzeczywisty, przy czym wpływ migracji jest zdecydowanie wyższy. Warto również podkreślić rosnący trend przyrostu rzeczywistego w badanym okresie.

Ryc. 26 Przyrost rzeczywisty na 1000 osób w gminie Żukowo w latach 2003-2018

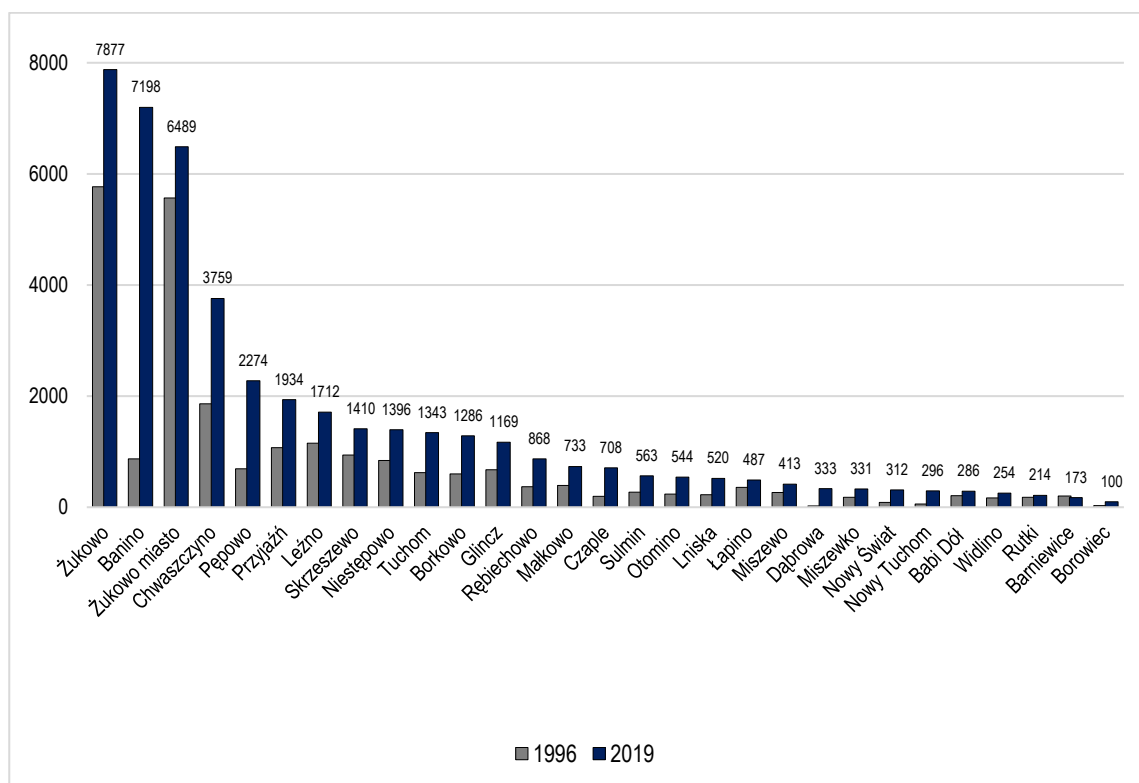

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

2.5. Struktura demograficzno-przestrzenna

Ważnym aspektem analiz społeczno-gospodarczych gminy są jej wewnętrzne różnicowania.

Ryc. 27. Liczba ludności mieszkańców gminy Żukowo według sołectw w latach 1996-2019

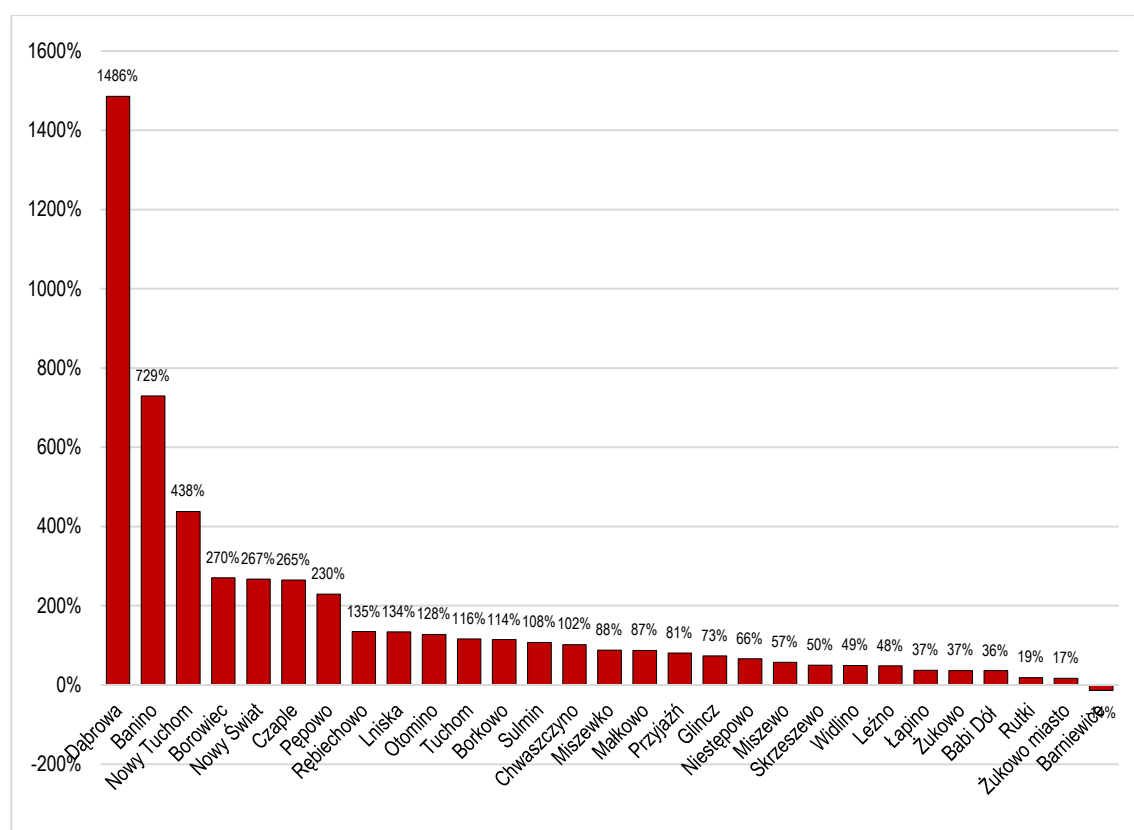

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych udostępnionych przez Urząd Gminy Żukowo

Z powodu ograniczonej liczby danych, dostępnych na tym poziomie przestrzennym, poniżej zaprezentowano zmiany liczby ludności oraz wybrane elementy ruchu naturalnego. Ryc. 27 przedstawia porównanie liczby mieszkańców w 1996 i 2019 roku. Do największych sołectw pod względem zaludnienia należą: Żukowo, Banino, Żukowo-miasto i Chwaszczyno.

Z kolei na ryc. 28 przedstawiono dynamikę zmian liczby ludności w poszczególnych sołectwach w odniesieniu do 1996 roku. Dąbrowa w 1996 roku była najmniej zaludniona (21 osób), ale do 2019 roku zanotowała niemal 15-krotny wzrost liczby ludności do poziomu 333 osób. Kolejnym sołectwem o najwyższej dynamice zmian jest Banino (ponad 7-krotnie), które wyprzedziło pod względem liczby ludności miasto Żukowo i jest drugim, po sołectwie Żukowo, pod względem liczby ludności obszarem gminy.

Ryc. 28. Wzrost liczby mieszkańców gminy Żukowo według sołectw w latach 1996-2019

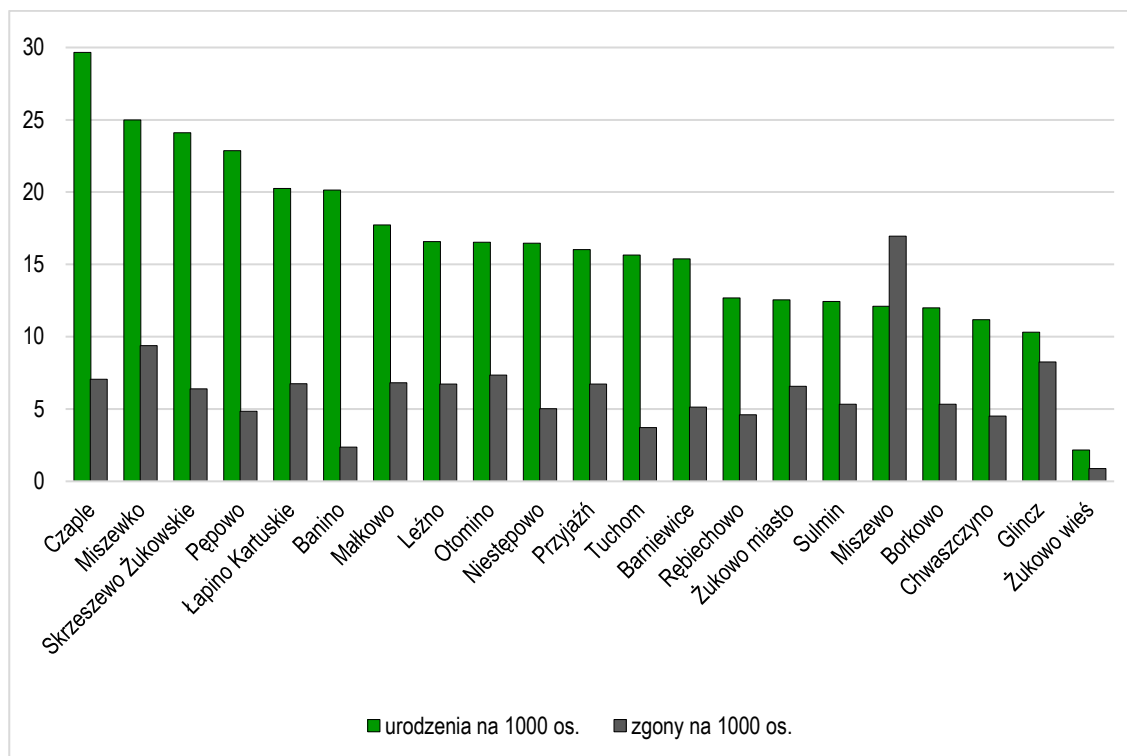

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych udostępnionych przez Urząd Gminy Żukowo

Ponad 4-krotny wzrost liczby ludności nastąpił w Nowym Tuchomiu, natomiast ponad 2-krotny w Borowcu, Nowym Świecie, Czaplach i Pępowie.

Na ryc. 29 przedstawiono również współczynnik zgonów na 1000 osób, który poza Miszewem, jest zazwyczaj wyraźnie niższy aniżeli współczynnik urodzeń. Najwyższe wartości współczynnika zgonów odnotowano w Miszewie (17‰), a także w Miszewku (z Nowym Tuchomiem i Dąbrową), Glinczu, Otominie i Czaplach (odpowiednio 9‰, 8‰, 7‰ i 7‰).

Ryc. 29 Współczynnik urodzeń żywych i zgonów w gminie Żukowo według obrębów geodezyjnych w 2019 roku

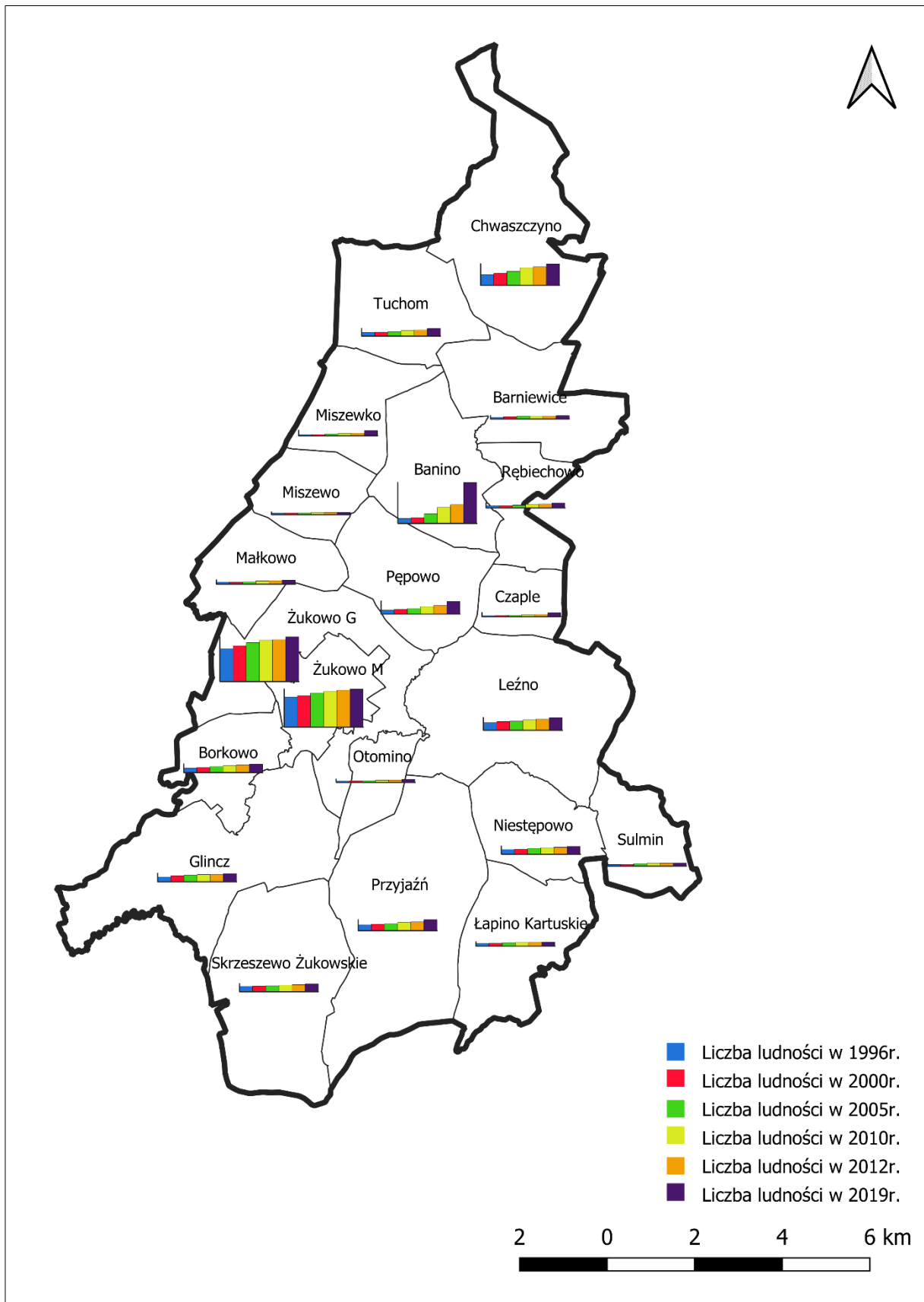
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych udostępnionych przez Urząd Gminy Żukowo

Na ryc. 30 zaprezentowano przestrzenne rozmieszczenie ludności gminy według obrębów geodezyjnych w pięciu następujących rocznikach: 1996, 2000, 2005, 2010, 2012 i 2019, natomiast na ryc. 31 przedstawiono dynamikę zmian liczby ludności w poszczególnych obrębach w odniesieniu do 1996 roku. Najbardziej żywiłowo procesy demograficzne przebiegają w północnej części gminy, co wynika z zachodzących tam procesów urbanizacji obszarów wiejskich i rosnącej systematycznie aktywności inwestycyjnej na rynku mieszkaniowym, nie tylko indywidualnej, ale coraz częściej również deweloperskiej.

W ruchu naturalnym zaznacza się wysoki udział urodzeń żywych, który przekracza 10‰ we wszystkich obrębach geodezyjnych poza obszarem sołectwa Żukowo (ryc. 32). Najwyższy udział urodzeń w stosunku do liczby mieszkańców notuje się w sołectwie Czaple – niemal 30‰, a także w obrębie geodezyjnym Miszewko (obejmującym poza Miszewkiem wsie Nowy Tuchom i Dąbrowa), Skrzeszewo Żukowskie, Pępowo, Łapino Kartuskie (wraz z Widlinem) i Banino (odpowiednio 25‰, 24‰, 23‰ i 20‰).

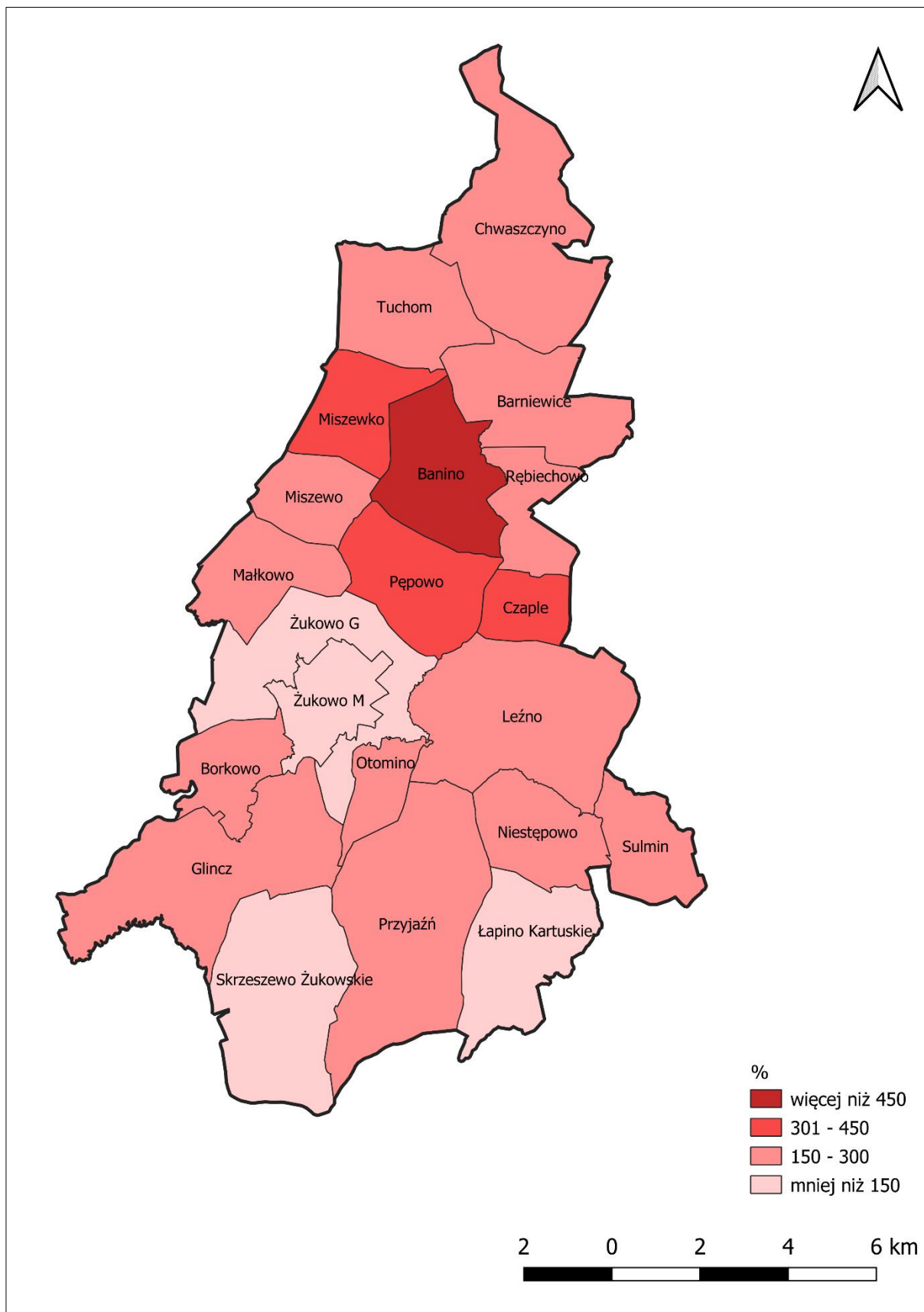
Biorąc pod uwagę bezwzględną liczbę urodzeń, zdecydowanie przoduje Banino, które jednocześnie notuje najwyższą dynamikę wzrostu tego wskaźnika. Ponadto relatywnie wiele urodzeń notują: miasto Żukowo, Pępowo i Chwaszczyno, odpowiednio 84, 52 i 42 narodzonych dzieci w 2019 roku (ryc. 34).

Ryc. 30. Liczba ludności mieszkańców gminy Żukowo według obrębów geodezyjnych w latach 1996-2019

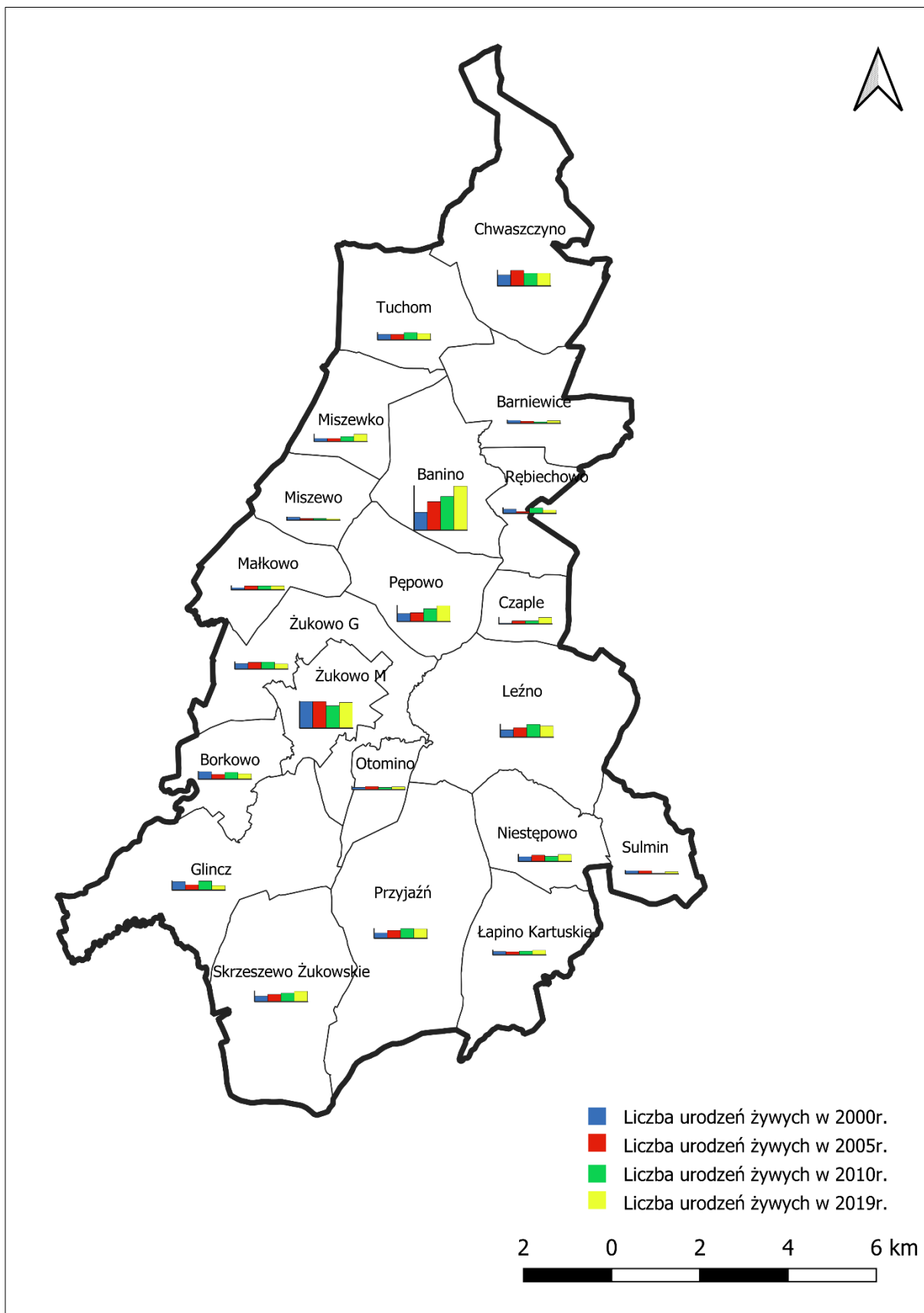
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych udostępnionych przez Urząd Gminy Żukowo

Ryc. 31. Dynamika zmian liczby ludności mieszkańców gminy Żukowo według obrębów geodezyjnych w odniesieniu do 1996 roku

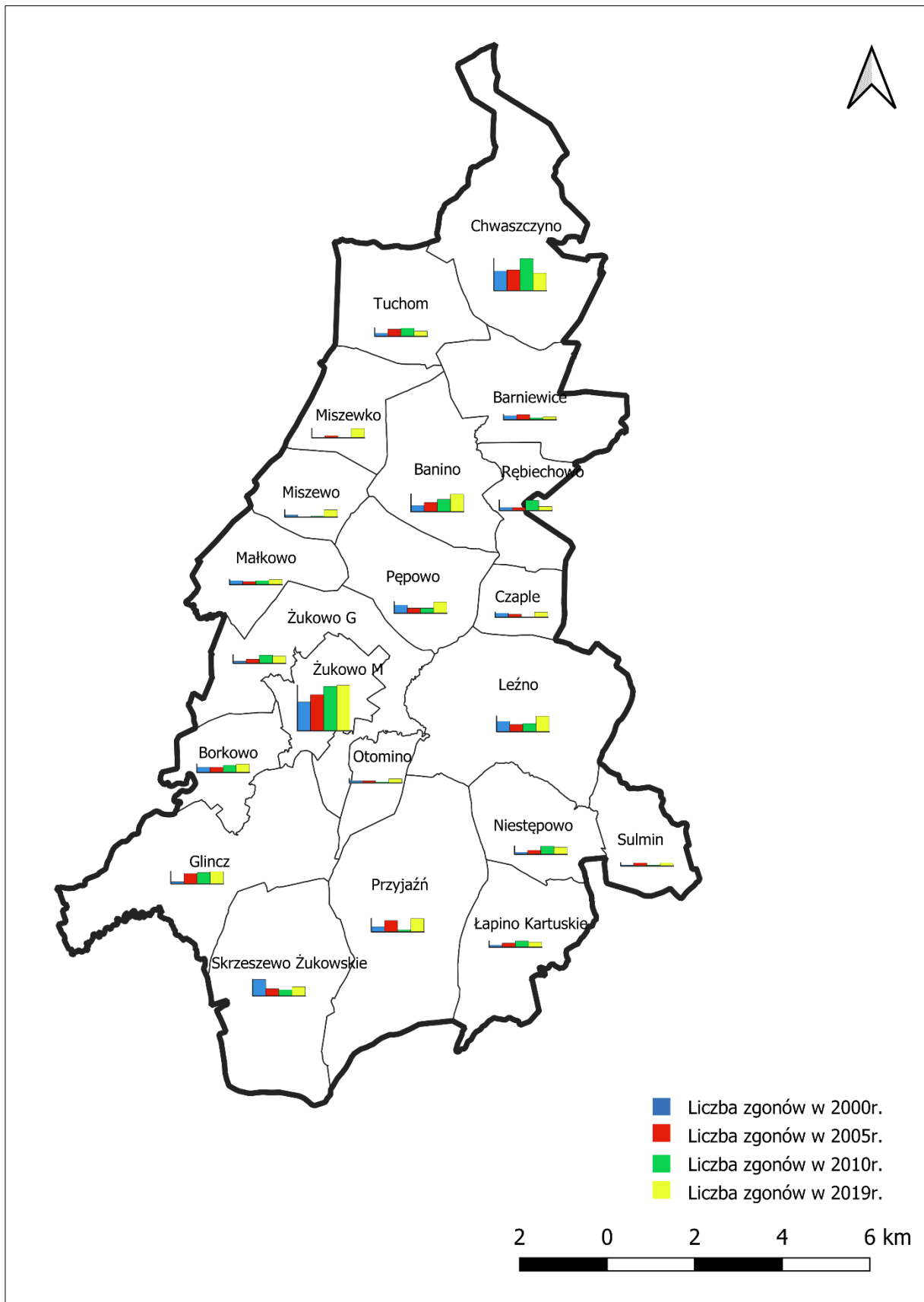
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych udostępnionych przez Urząd Gminy Żukowo

Ryc. 32. Liczba urodzeń żywych w gminie Żukowo według obrębów geodezyjnych w latach 1996-2019

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych udostępnionych przez Urząd Gminy Żukowo

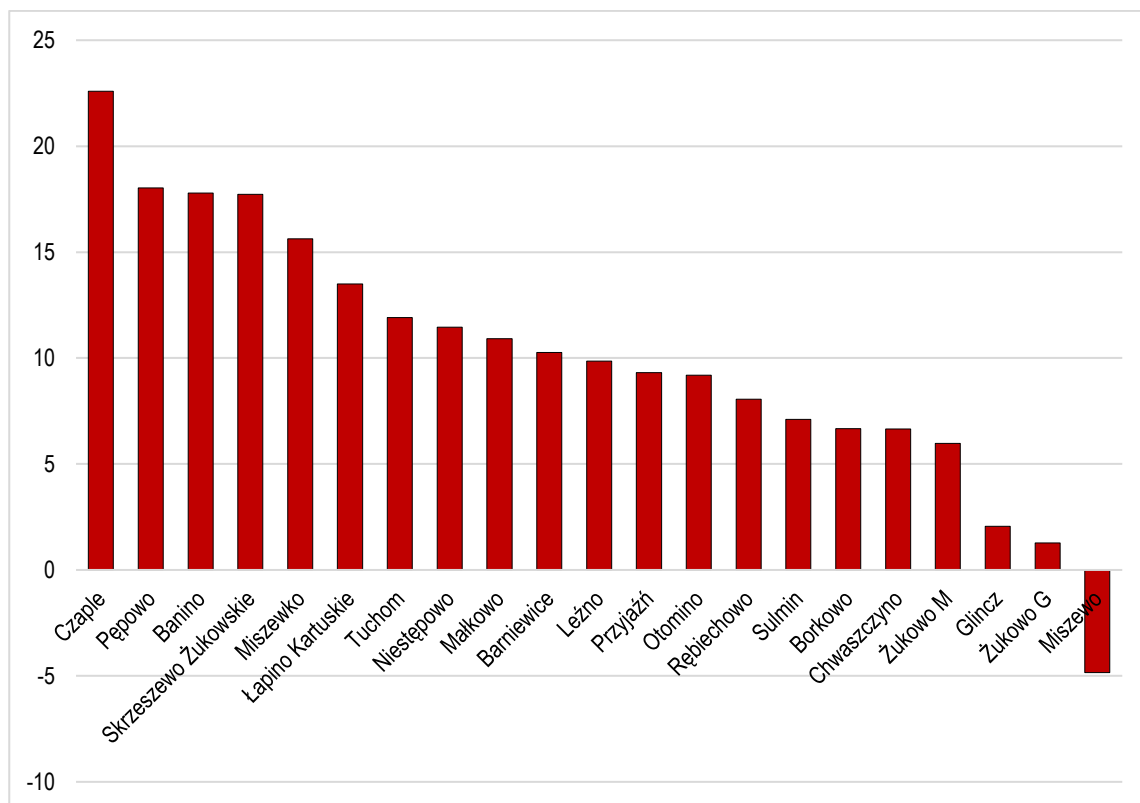
Ryc. 33. Liczba zgonów w gminie Żukowo według obrębów geodezyjnych w latach 1996-2019

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych udostępnionych przez Urząd Gminy Żukowo

Wypadkową liczby urodzeń i zgonów jest przyrost naturalny. Na ryc. 34 przedstawiono dane z 2019 roku, opisujące ten wskaźnik w gminie Żukowo z wyszczególnieniem poszczególnych obrębów geodezyjnych. Najwyższy współczynnik notuje sołectwo Czaple, gdzie jeszcze w roku 2000 notowano ujemną wartość przyrostu. Kolejnymi wsiami, w których wskaźnik przyrostu naturalnego jest wysoki i przekracza 15‰, są: Pępowo, Banino, Skrzyszewo Żukowskie i Miszewko (z Nowym Tuchomiem i Dąbrową).

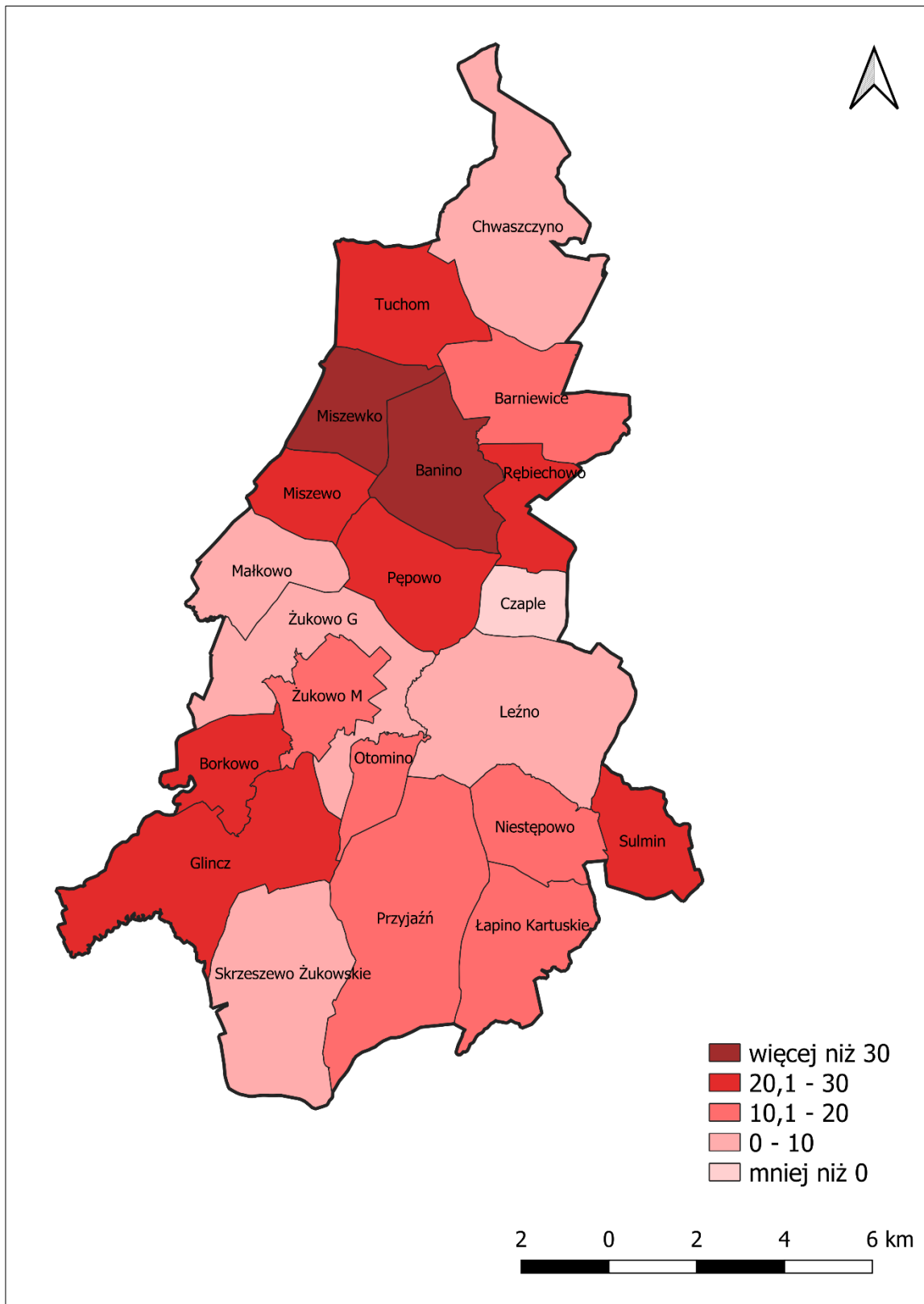
Ryc. 34. Współczynnik przyrostu naturalnego na 1000 os. w gminie Żukowo według obrębów geodezyjnych w 2019 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych udostępnionych przez Urząd Gminy Żukowo

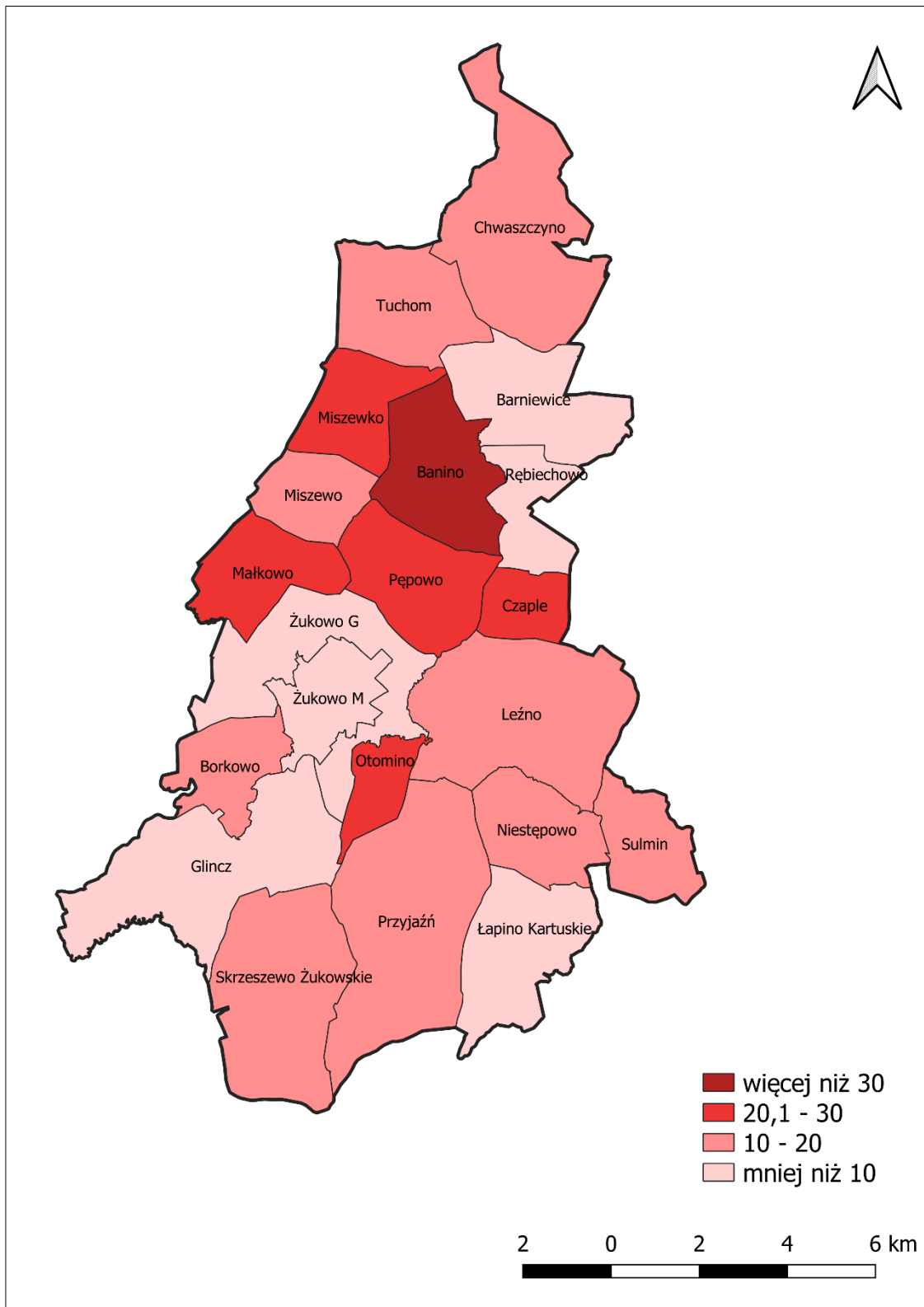
Na ryc. od 35 do 38 zaprezentowano współczynnik przyrostu naturalnego w ujęciu przestrzennym dla czterech przedziałów czasowych: 2000, 2005, 2010 i 2019.

Ryc. 35. Współczynnik przyrostu naturalnego na 1000 os. w gminie Żukowo według obrębów geodezyjnych w 2000 roku

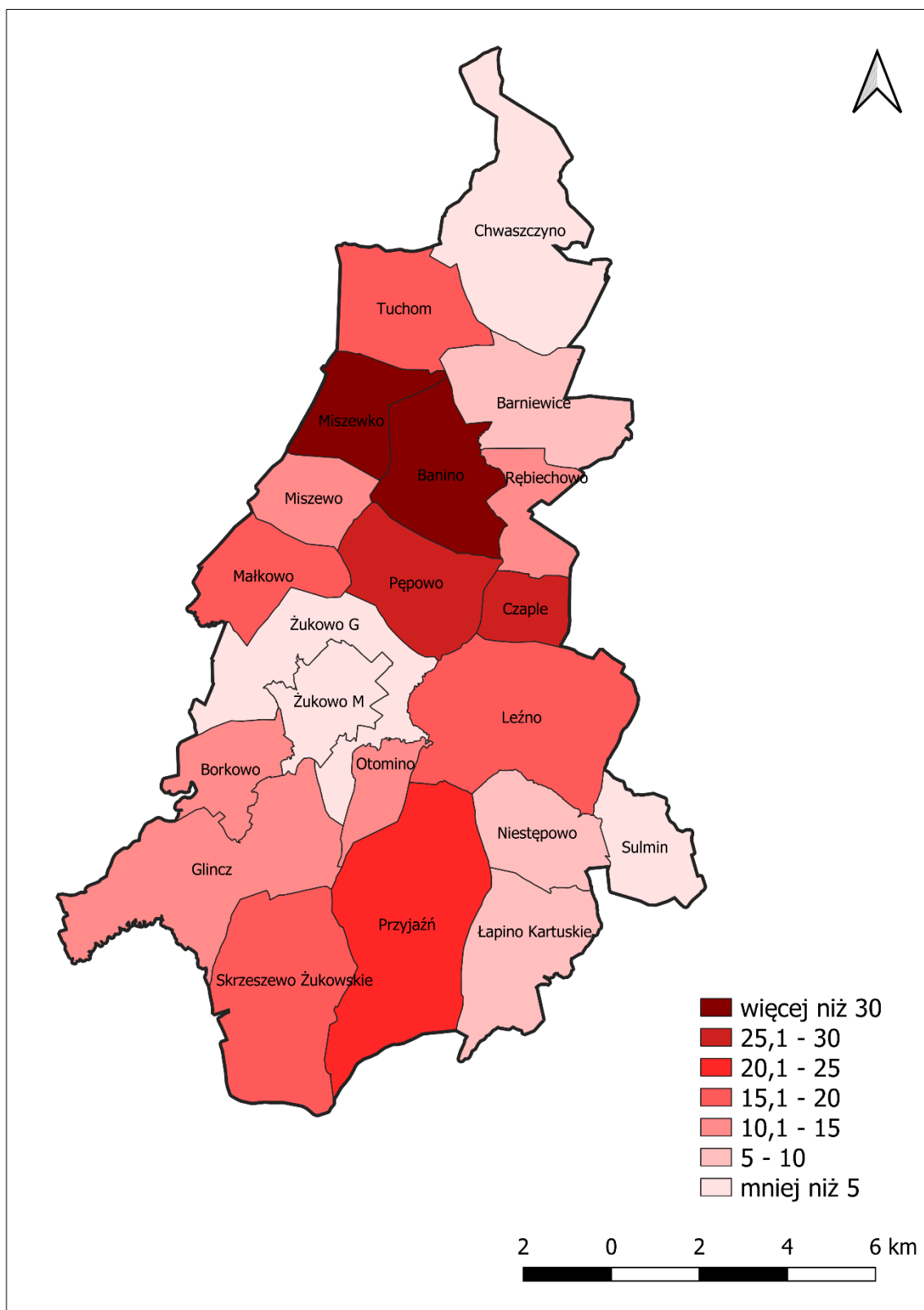
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych udostępnionych przez Urząd Gminy Żukowo

Ryc. 36. Współczynnik przyrostu naturalnego na 1000 os. w gminie Żukowo według obrębów geodezyjnych w 2005 roku

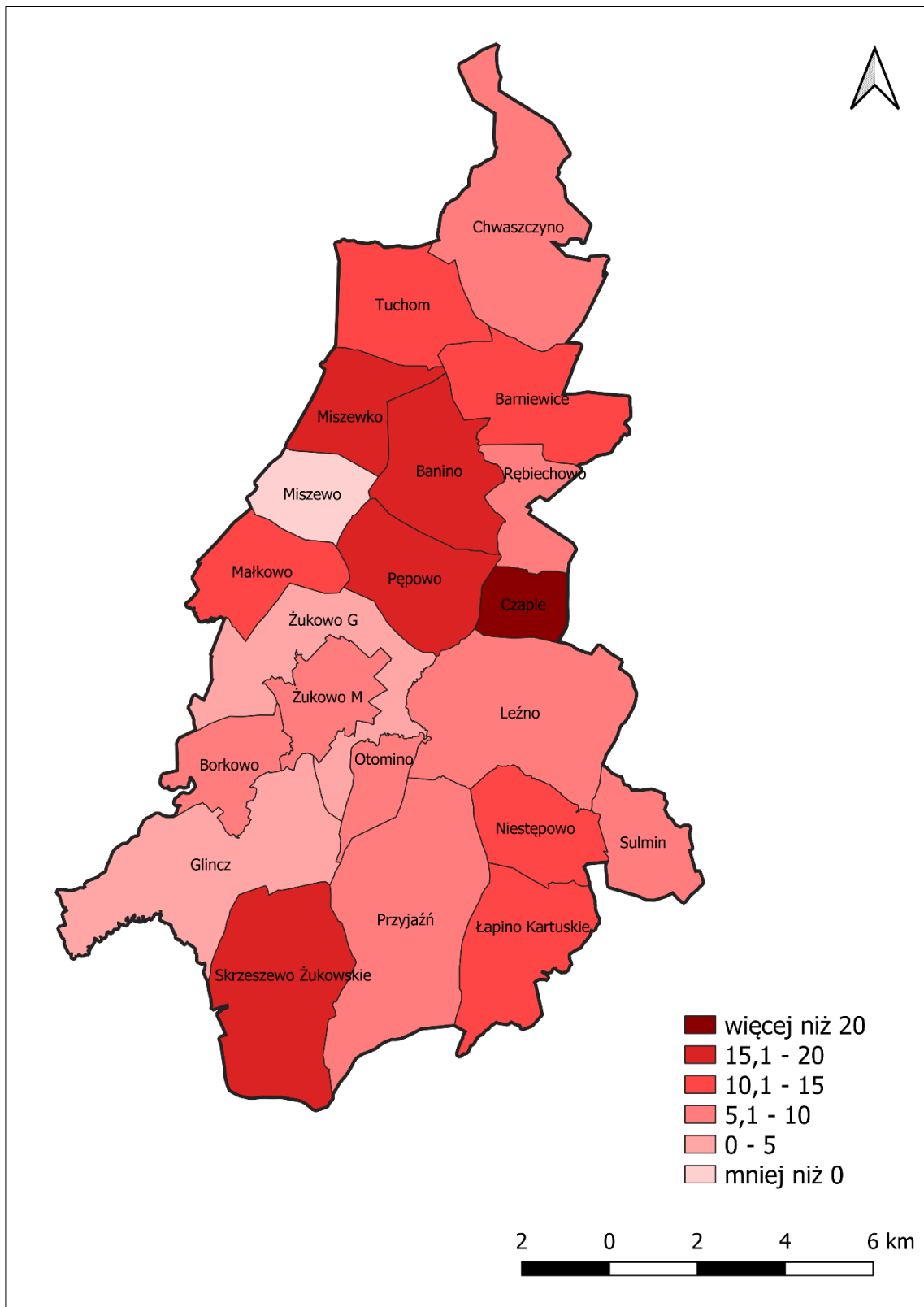
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych udostępnionych przez Urząd Gminy Żukowo

Ryc. 37. Współczynnik przyrostu naturalnego na 1000 os. w gminie Żukowo według obrębów geodezyjnych w 2010 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych udostępnionych przez Urząd Gminy Żukowo

Ryc. 38. Współczynnik przyrostu naturalnego na 1000 os. w gminie Żukowo według obrębów geodezyjnych w 2010 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych udostępnionych przez Urząd Gminy Żukowo

2.6. Infrastruktura społeczna

Jednym z podstawowych czynników rozwoju społecznego jest poziom zaspokajania potrzeb edukacyjnych mieszkańców. W gminie Żukowo, ze względu na wysoki udział dzieci i młodzieży szkolnej w strukturze ludności, szczególnie istotny jest rozwój edukacji i niezbędnej infrastruktury. Według danych z 2017 roku, publikowanych przez gminę w Biuletynie Informacji Publicznej, na obszarze całej gminy funkcjonuje 19 placówek opiekuńczo-edukacyjnych dla najmłodszych dzieci, oferujące łącznie 339 miejsc (tab. 4). Są one zlokalizowane nie tylko w mieście Żukowo (4 placówki; 102 miejsca), ale przede wszystkim w Baninie, gdzie dynamika urodzeń żywych jest najwyższa w gminie (6 placówek, 99 miejsc), Tuchomiu (2 placówki; 35 miejsc), Małkowie (2 placówki, 33 miejsca), Chwaszczynie (1 placówka, 20 miejsc), Miszewie (1 placówka, 18 miejsc), Rębiechowie (1 placówka, 12 miejsc), Nowym Świecie (1 placówka, 10 miejsc) i Borkowie (1 placówka, 10 miejsc).

Tab. 4. Placówki opiekuńczo-edukacyjne dla najmłodszych dzieci w gminie Żukowo w 2017 r.

Lp.	Nazwa placówki	Miejsce prowadzenia	Liczba miejsc
1	Domowe Przedszkole	Banino	8
2	Żłobek „Przygoda- Opieka nad dziećmi”	Banino	12
3	Żłobek Niezapominajka	Banino	15
4	Klub Dziecięcy Integracyjny	Banino	20
5	Przedszkole - Klubik Radosna Akademia	Banino	20
6	Żłobek Hocki Klocki	Banino	24
7	Przedszkole Niepubliczne i Żłobek „Kotek”	Borkowo	10
8	Klub dziecięcy "Smoczek"	Chwaszczyno	20
9	Żłobek Ecoludek	Małkowo	15
10	Leśny Żłobek Ecoludek	Małkowo	18
11	Przedszkole - Klubik Radosna Akademia	Miszewo	18
12	Klubik Malucha Miś	Nowy Świat	10
13	Klub dziecięcy Przystanek Przygoda	Rębiechowo	12
14	Klub dziecięcy "Oxfordzik"	Tuchom	9
15	Klub Malucha Piłeczka	Tuchom	26
16	Żłobek "Promyczek"	Żukowo	15
17	Przedszkole i Żłobek Bocianowo	Żukowo	24
18	Klub Dziecięcy "Hipcio"	Żukowo	24
19	Żłobek Bocianowo	Żukowo	39

Źródło: opracowanie własne na podstawie „Rejestru żłobków i klubów dziecięcych na terenie Gminy Żukowo” (bip.zukowo.pl)

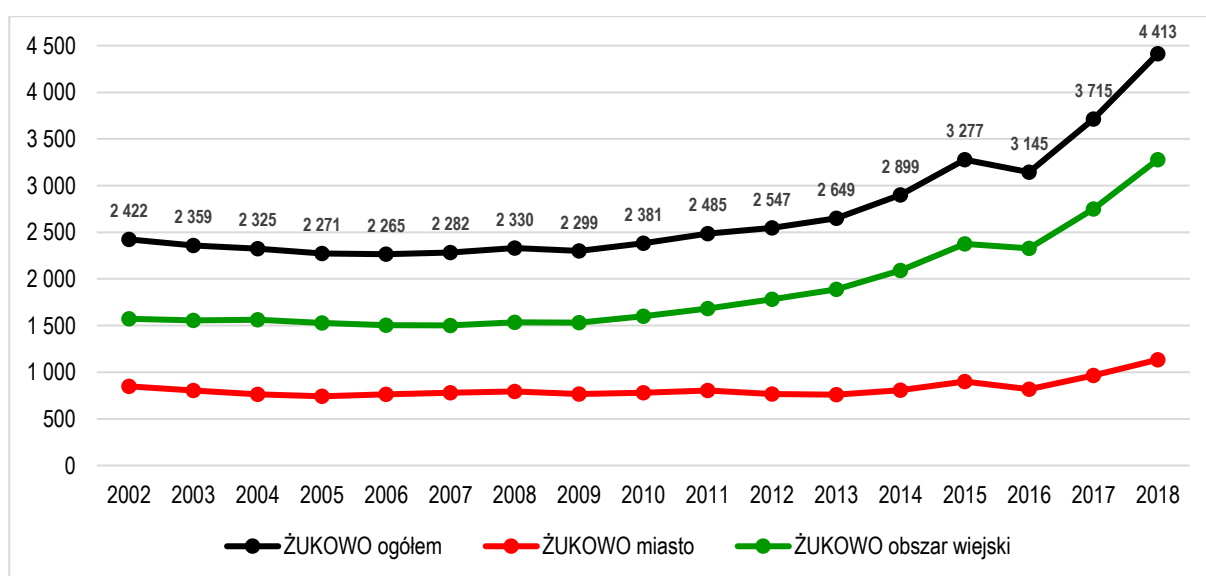
Zgodnie z danymi GUS w gminie Żukowo funkcjonuje łącznie 15 szkół podstawowych: 4 w mieście Żukowo i pozostałe na obszarze wiejskim gminy. Jak wynika z tab. 5, 13 spośród nich to jednostki samorządowe. W mieście Żukowo funkcjonują ponadto dwie placówki niepubliczne: Parafialna Szkoła Podstawowa im. Św. Franciszka z Asyżu oraz Społeczna Szkoła Podstawowa w Baninie. Oferta edukacyjna na poziomie podstawowym jest dostępna w mieście Żukowo i 11 sołectwach gminy.

Tab. 5. Samorządowe szkoły podstawowe funkcjonujące w gminie Żukowo

Lp.	Nazwa szkoły podstawowej	Miejsce działalności
1	Szkoła Podstawowa im. ks. Prałata Józefa Bigusa	Banino
2	Szkoła Podstawowa im. Jana Pawła II	Borkowo
3	Szkoła Podstawowa im. Adama Mickiewicza	Chwaszczyno
4	Szkoła Podstawowa im. Remusa	Glincz
5	Szkoła Podstawowa im. Jana Pawła II	Leżno
6	Szkoła Podstawowa im. Jana Trepczyka	Miszewo
7	Szkoła Podstawowa im. Więźniów Obozu Stutthof	Niestępowo
8	Szkoła Podstawowa im. ppor. Klemensa Wickiego	Pępowo
9	Szkoła Podstawowa im. Jana Pawła II	Przyjaźń
10	Szkoła Podstawowa im. ks. dr. Stanisława Sychowskiego	Skrzeszewo Żukowskie
11	Szkoła Podstawowa	Tuchom
12	Szkoła Podstawowa Nr 1 im. Obrońców Wybrzeża	Żukowo
13	Szkoła Podstawowa Nr 2 im. Jana Heweliusza	Żukowo

Źródło: opracowanie własne na podstawie rejestru jednostek samorządowych gminy Żukowo (bip.zukowo.pl)

Ryc. 39. Liczba uczniów szkół podstawowych w gminie Żukowo w latach 2002-2018

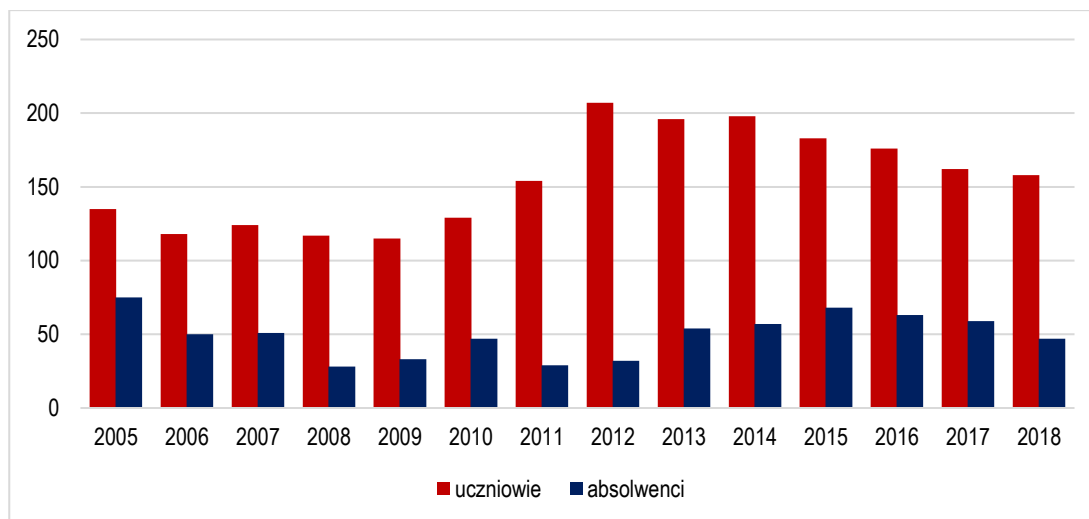

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

Pod względem liczby uczniów szkół podstawowych, zauważa się ich wyraźny wzrost, szczególnie w gminie wiejskiej (ryc. 39). W całej gminie od 2002 roku wyniósł on 82% (w obszarach wiejskich: 108%, w mieście Żukowo: 34%).

Oferta edukacyjna na poziomie ponadpodstawowym dotyczy jednej placówki, jaką jest Zespół Szkół Zawodowych i Ogólnokształcących w Żukowie, który tworzą: liceum ogólnokształcące (1 oddział), technikum (3 oddziały) i zasadnicza szkoła zawodowa (3 oddziały). Na ryc. 40. przedstawiono zmiany liczby uczniów i absolwentów liceum ogólnokształcącego.

Ryc. 40. Uczniowie i absolwenci liceum ogólnokształcącego w Żukowie w latach 2005-2018

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

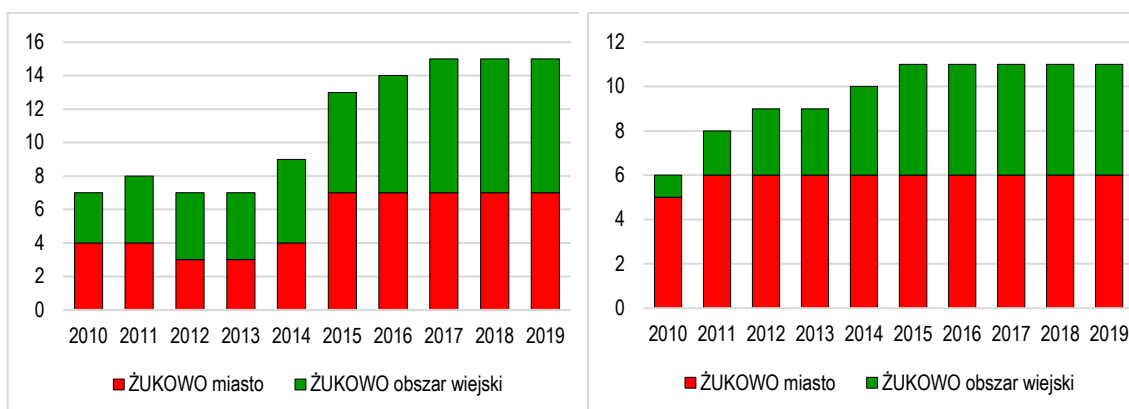
Oferta szkół zawodowych, zarówno technikum, jak i szkoły zasadniczej dotyczy kształcenia w takich zawodach, jak: technik ekonomista, technik rachunkowości, technik eksploatacji portów i terminali, technik logistyki, technik transportu kolejowego, technik transportu drogowego, ślusarz, magazynier-logistyki i mechanik pojazdów samochodowych⁵.

W gminie Żukowo funkcjonuje obecnie 15 przychodni zdrowia, świadczących usługi lekarskie, w tym 7 w mieście Żukowo i 8 na obszarach wiejskich (ryc. 41). Od 2010 roku nastąpił dynamiczny wzrost placówek służby zdrowia, przy czym w gminie miejskiej przybyły 3 tego typu placówki, a na obszarach wiejskich gminy – 8. Gmina Żukowo również zanotowała poprawę dostępności do aptek, których obecnie jest w gminie 11, w tym 5 w mieście Żukowo i 6 w części wiejskiej gminy (ryc. 41).

Wyrazem rosnącej dostępności do placówek opieki zdrowotnej jest liczba porad udzielonych przez placówki ambulatoryjnej oraz podstawowej opieki zdrowotnej (ryc. 42). W latach 2012-2019 zaznaczyła się stabilna liczba porad udzielanych przez placówki medyczne w mieście Żukowo oraz wyraźnie wzrastający trend liczby porad udzielonych w placówkach zlokalizowanych na obszarach wiejskich gminy, co należy wiązać z wyraźnie wyższym zaludnieniem tych obszarów, wynikającym z wysokiej dynamiki demograficznej.

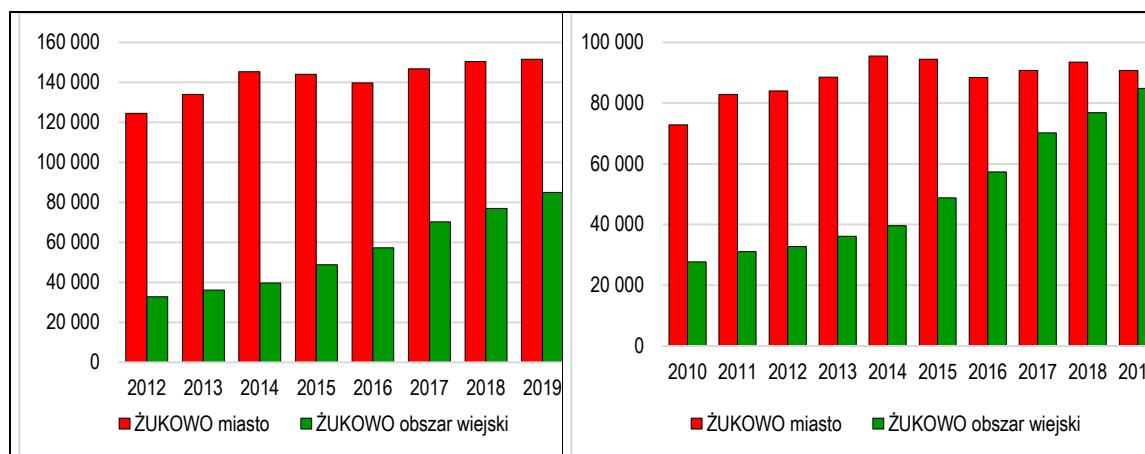
⁵ Zespół Szkół Zawodowych i Ogólnokształcących w Żukowie, <https://zsziozukowo.pl/>

Ryc. 41. Przychodnie i apteki w gminie Żukowo w latach 2010-2019

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

Ryc. 42. Liczba porad lekarskich udzielona w ramach ambulatoryjnej oraz podstawowej opieki zdrowotnej w gminie Żukowo w latach 2010-2019

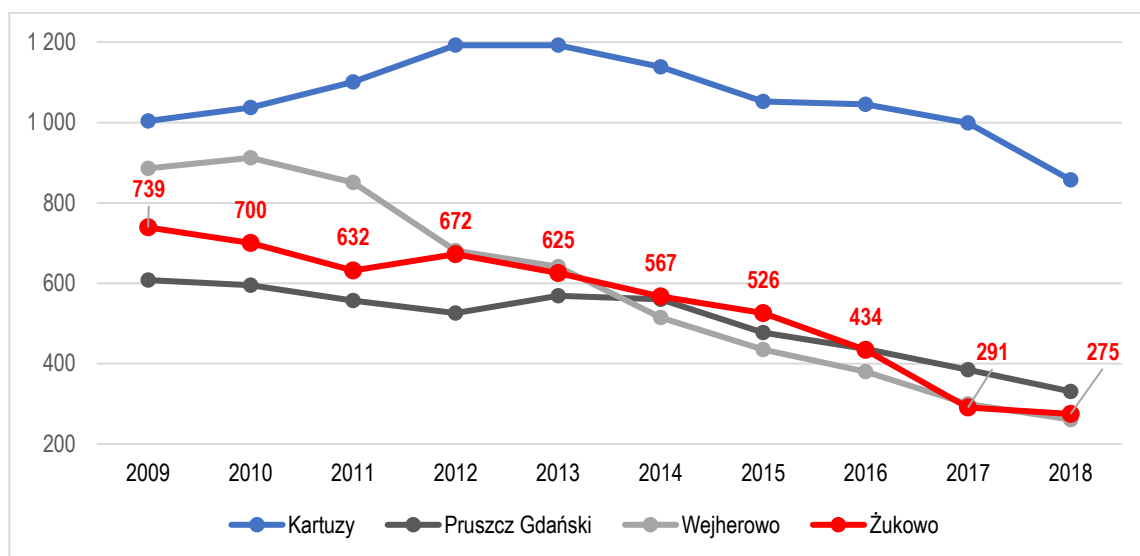

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

Pieczę nad opieką społeczną w gminie sprawuje Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej (GOPS) w Żukowie, będący jednostką samorządową Gminy Żukowo. Ośrodek jest jednostką organizacyjną utworzoną w celu realizacji zadań zleconych Gminie z zakresu administracji rządowej oraz zadań własnych gminy dotyczących pomocy społecznej.

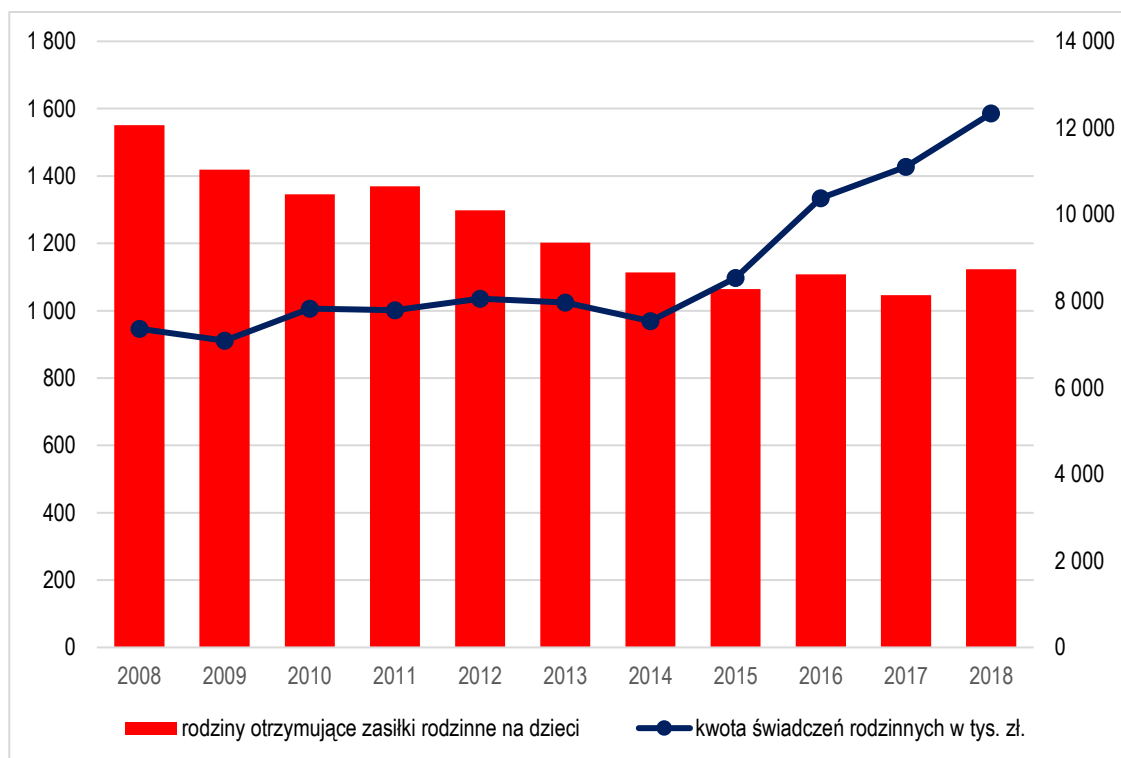
Z danych statystycznych wynika, że w gminie Żukowo – podobnie jak w innych badanych gminach – wyraźnie maleje liczba beneficjentów pomocy społecznej w odniesieniu do liczby ludności (ryc. 43). W przypadku Żukowa jest to spadek z 739 do 275 osób na 10 tys. osób. Z pewnością, fakt ten należy wiązać z rozwojem społeczno-demograficznym gminy, a szczególnie obszarów wiejskich, który wynika z żywiołowego napływu migracyjnego mieszkańców z dużych miast, częstokroć zamożnych, którzy istotnie zmieniają strukturę mieszkańców pod względem potrzeb społecznych.

Ryc. 43. Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. ludności w gminie Żukowo w latach 2009-2018

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

Ryc. 44. Świadczenia rodzinne w gminie Żukowo w latach 2008-2018

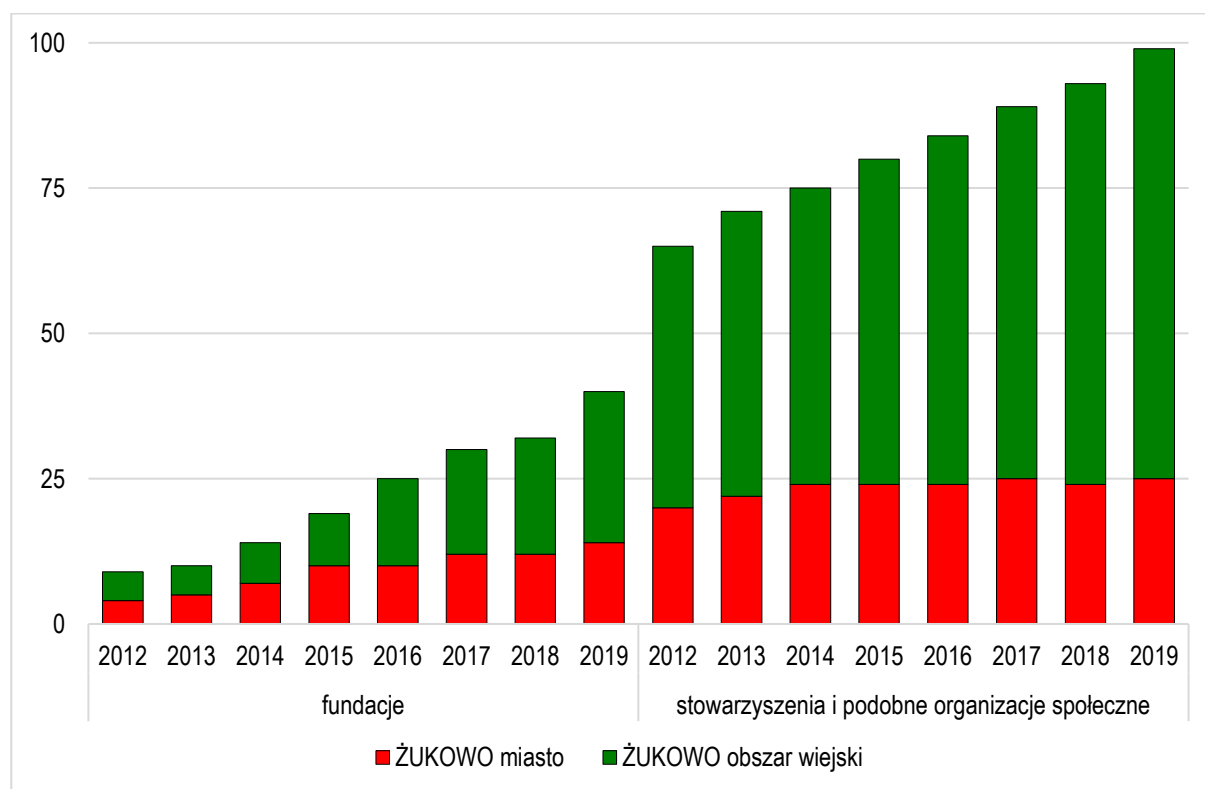
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej również wypełnia zadania z zakresu świadczeń rodzinnych, prowadząc m.in. postępowania dotyczące przyznawania i wypłaty świadczeń rodzinnych, zasiłków dla opiekunów, świadczeń z funduszu alimentacyjnego i obsługi Karty

Dużej Rodziny. Jak wynika z ryc. 44, w latach 2008-2018 następował powolny spadek liczby rodzin pobierających zasiłki rodzinne, co potwierdza tezę o rosnącym poziomie zamożności mieszkańców gminy. Z drugiej zaznacza się wzrost świadczeń rodzinnych, na co bezsprzecznie kluczowy wpływ miała decyzja o uruchomieniu świadczenia rodzinnego w ramach realizacji programu rządowego Rodzina 500+.

W gminie Żukowo systematycznie wzrasta poziom aktywności społecznej i zaangażowania obywatelskiego. Jak wynika z ryc. 45, rośnie liczba wszelkiego typu organizacji społecznych: w latach 2012-2019 nastąpił aż 4-krotny wzrost liczby fundacji oraz ponad 30%-owy przyrost liczby stowarzyszeń i innych organizacji społecznych. Tempo wzrostu tego typu organizacji jest zdecydowanie wyższe w przypadku obszarów wiejskich gminy, na skutek czego obecnie ponad 100 organizacji funkcjonuje w części wiejskiej gminy, a niespełna 40 w gminie miejskiej.

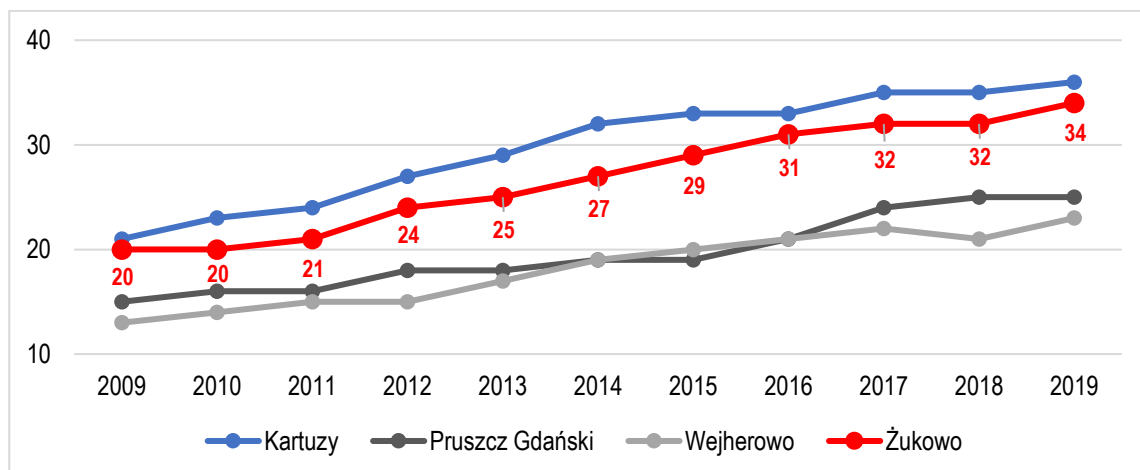
Ryc. 45. Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne w gminie Żukowo w latach 2012-2019

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

Dynamika rozwoju organizacji społecznych znajduje odzwierciedlenie również na tle analizowanych gmin w odniesieniu do liczby mieszkańców (ryc. 46). Pod względem zinstytucjonalizowanej aktywności społecznej Żukowo ustępuje jedynie gminie Kartuzy, natomiast wyraźnie dystansuje gminy wiejskie Pruszcz Gdański i Wejherowo. Można tu wskazać na znaczenie kaszubskiego dziedzictwa kulturowego oraz tradycji, które tworzą lokalną tożsamość i wokół których ogniskuje się zazwyczaj aktywność społeczna.

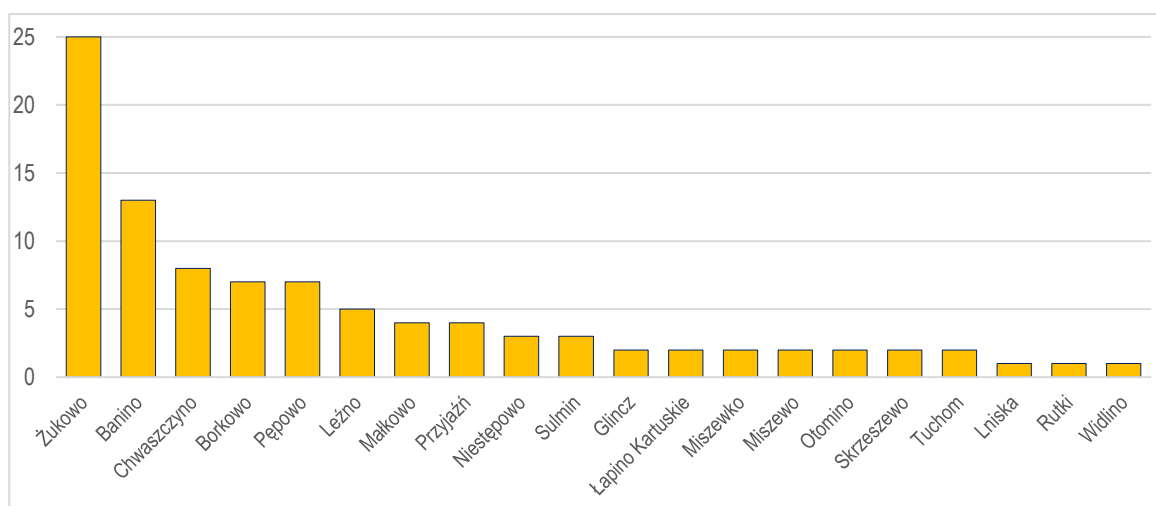
Ryc. 46. Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 10 tys. mieszkańców w Żukowie na tle wybranych gmin w latach 2009-2019

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

Z rejestru organizacji pozarządowych działających w powiecie kartuskim (stan na dzień 16.04.2019 roku) opublikowanego przez oficjalny portal powiatowy wynika, że w gminie Żukowo funkcjonuje 96 organizacji pozarządowych. Co szczególnie ważne, są one zlokalizowane nie tylko w mieście Żukowo, ale w niemal 20 innych miejscowościach (ryc. 47). Co czwarta organizacja pozarządowa funkcjonuje w mieście Żukowo. Drugą miejscowością o najwyższej aktywności społecznej jest Banino – 13. Powyżej pięć organizacji mają sołectwa: Chwaszczyno, Borkowo i Pępowo, odpowiednio: 8, 7, i 7. Są to zarazem obszary najbardziej dynamicznych procesów urbanizacyjnych w gminie.

Ryc. 47. Organizacje pozarządowe gminy Żukowo według miejsca działalności

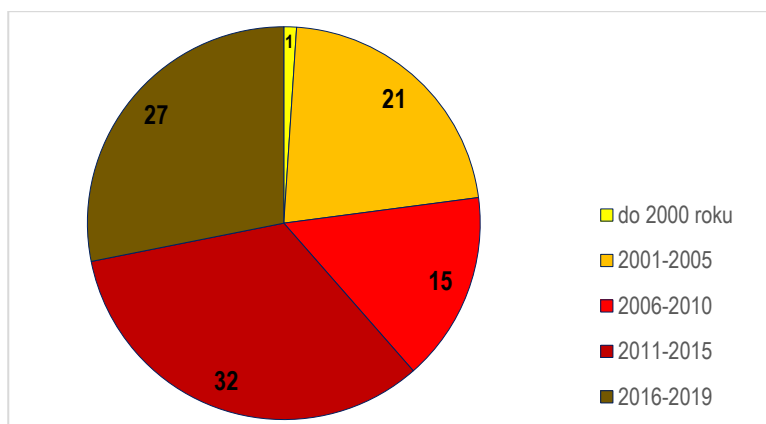

Źródło: opracowanie własne na podstawie: „Organizacje pozarządowe działające w powiecie kartuskim” (www.kartuskipowiat.com.pl)

Biorąc pod uwagę czas powstania organizacji, ich liczba sukcesywnie rośnie (ryc. 48). Do roku 2000 powstała zaledwie jedna organizacja. W kolejnej dekadzie 2001-2010 powołano 36 organizacji, a w kolejnym pięcioleciu – 32 następane. Od 2016 roku do czasu publikacji listy

organizacji, czyli kwietnia 2019, rozpoczęło działalność już 27 nowych organizacji, co oznacza, że na koniec 2020 roku wartość dla pięciolecia 2016-2020 może być najwyższa.

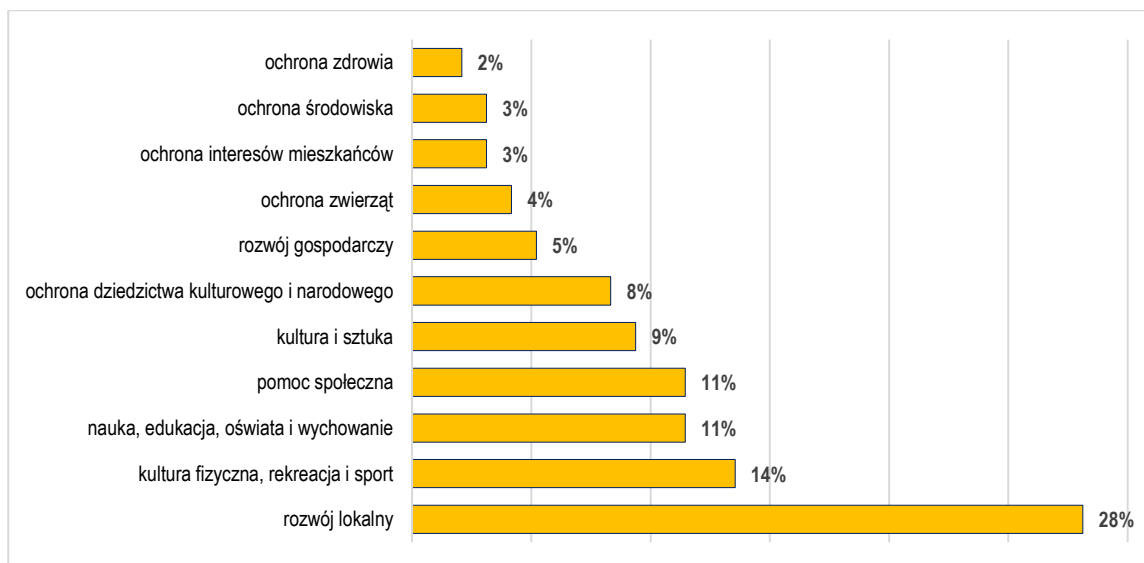
Ryc. 48. Organizacje pozarządowe gminy Żukowo według czasu powstania

Źródło: opracowanie własne na podstawie: „Organizacje pozarządowe działające w powiecie kartuskim” (www.kartuskipowiat.com.pl)

Z analizy obszarów działalności organizacji pozarządowych (ryc. 49) wynika, że największą aktywność działacze społeczni wykazują w zakresie rozwoju lokalnego, co może być potwierdzeniem wysokiego poziomu tożsamości lokalnej i przywiązania do miejsca oraz potrzeby działań na rzecz lokalnej społeczności. Ważnymi obszarami aktywności społecznej są ponadto: sport i kultura fizyczna (14%), nauka i edukacja (11%) oraz pomoc społeczna (11%). Zwraca uwagę fakt dużej dywersyfikacji obszarów działalności społecznej, co oznacza, że lokalni aktywiści społeczni cechują się dużym poziomem wrażliwości społecznej oraz umiejętnością dochodzenia swoich praw.

Ryc. 49. Organizacje pozarządowe gminy Żukowo według obszaru aktywności

Źródło: opracowanie własne na podstawie: „Organizacje pozarządowe działające w powiecie kartuskim” (www.kartuskipowiat.com.pl)

2.7. Kultura, dziedzictwo i kaszubskość

Niezwykle istotnym elementem struktury społecznej jest kultura, która według współczesnych koncepcji semiotycznych określana jest jako nadający znaczenie system komunikacji, składającym się z przekonań, zachowań i obiektów, łączących daną grupę i odróżniających ją od innych. Ten całokształt wartości, rytuałów, zachowań, dziedzictw, doświadczeń przyswojonych, dzielonych i akceptowanych przez grupę, nadaje temu zbiorowisku wartość dodatkową, tworząc z nich (w miarę) spójną grupę. To kultura jest podstawą budowania tożsamości lokalnej, która jest społecznie konstruowanym sensem przynależności do miejsca.

Szczególną rolę, tworzącą podstawy lokalnej tożsamości odgrywa w gminie Żukowo kultura kaszubska. Tradycyjny, rolniczy i do pewnego stopnia izolacyjny charakter kultury kaszubskiej ulega dynamicznym zmianom w ostatnich latach, prowadząc do adaptacji i ewolucji kultury kaszubskiej, która staje się, przy najmniej w swojej części, kulturą miejską, bazującą na bogatym wzornictwie, języku, literaturze i tradycjach.

Jednym z podstawowych i najbardziej rozpoznawanych wyróżników kultury kaszubskiej jest tradycyjne wzornictwo, kultywowane przez wieki przede wszystkim w hafcie. Żukowo, z 800-letnią tradycją norbertanek, jest najważniejszym powiernikiem tej tradycji i może zostać uznane za stolicę kaszubskiego wzornictwa. Funkcję tę pełni także obecnie, gdy tradycyjne kwiatowe wzory są adaptowane do 21. wiecznych standardów estetycznych i powielane na każdym możliwym nośniku, czego przykładem może być dekoracja ścienna hallu Centrum Kultury Spichlerz w Żukowie (fot. 2).

Fot. 2. Współczesna interpretacja haftu kaszubskiego w Centrum Kultury Spichlerz w Żukowie

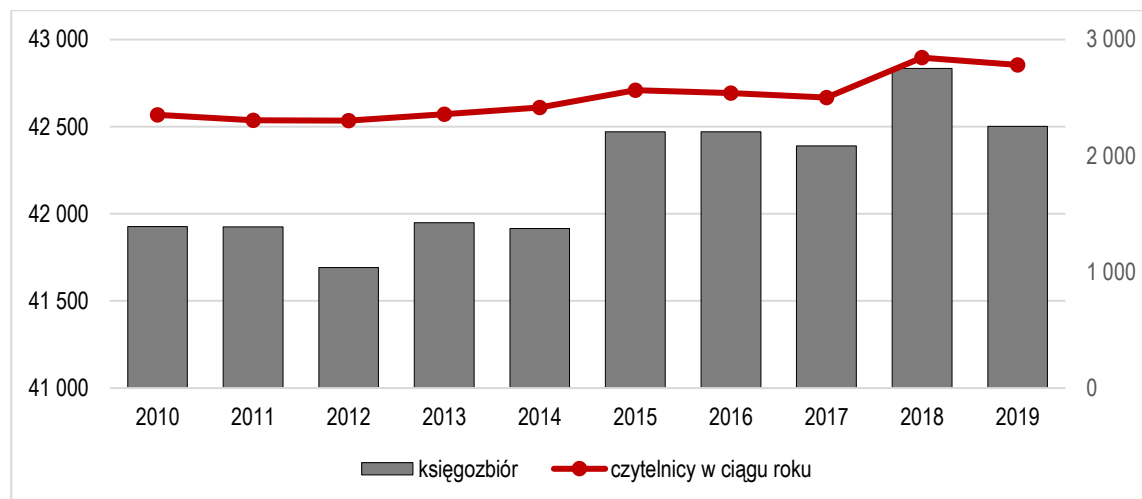

Źródło: fotografia własna

Główną samorządową instytucją kultury w gminie Żukowo jest Ośrodek Kultury i Sportu. Do jego podstawowych zadań należy tworzenie, upowszechnianie i ochrona kultury na terenie gminy Żukowo. Działalność ośrodka skupia się nie tylko na organizacji różnego rodzaju imprez, festiwali, koncertów, spektakli, wystaw, ale również na prowadzeniu zajęć dla dzieci, młodzieży i dorosłych. Oprócz działalności kulturalnej OKiS prowadzi także działalność sportową, a także odpowiada za utrzymanie niektórych boisk i prowadzenie miejscowego punktu informacji turystycznej (www.okis-zukowo.pl).

Najważniejszym ośrodkiem działalności społecznej i kulturalnej na terenie gminy jest otwarte w 2019 roku Centrum Kultury Spichlerz. W budynku mieści się Centrum Aktywności Rodzin, w którym planowane i prowadzone są kompleksowe zajęcia dla rodzin potrzebujących wsparcia, w szczególności zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym. W ramach Centrum odbywają się zajęcia grupowe oraz indywidualne, terapie, warsztaty i poradnictwa. W Strefie Kultury organizowane są zajęcia edukacyjno-integracyjne dla mieszkańców, dzieci, młodzieży, rodzin oraz seniorów, wspomagające naukę i rozwój osobisty, kulturalny i intelektualny. Kreatywne Centrum Kulturalno-Edukacyjne z wielofunkcyjną salą do działalności kulturalnej prowadzone jest przez Ośrodek Kultury i Sportu. Sala cechuje się możliwością łatwej adaptacji do różnych funkcji, w tym szkoleniowych, warsztatowych, widowiskowych, wystawowych, kiermaszowych, z możliwością wyświetlania filmów i pokazów slajdów, a także jako sala spotkań i integracji oraz ćwiczeń i prób dla lokalnej społeczności.

Ryc. 50. Czytelnicy i księgozbiór bibliotek w gminie Żukowo w latach 2010-2019

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

Pośród obiektów kultury istotne znaczenie kulturotwórcze mają biblioteki publiczne. W gminie funkcjonuje jedna biblioteka w mieście Żukowo oraz 4 filie zlokalizowane w: Baninie, Chwaszczynie, Leźnie i Niestępowie. Z danych publikowanych przez GUS wynika, że pomimo znaczącego przyrostu ludnościowego, przyrost liczby czytelników nie jest tak spektakularny (ryc. 50). Należy to wiązać z generalnym trendem obserwowanym wśród Polaków oraz możliwością czytania książek on-line bądź na e-czytnikach. Z drugiej strony, w większych miastach coraz bardziej popularny jest trend tworzenia w bibliotekach szerokiej oferty

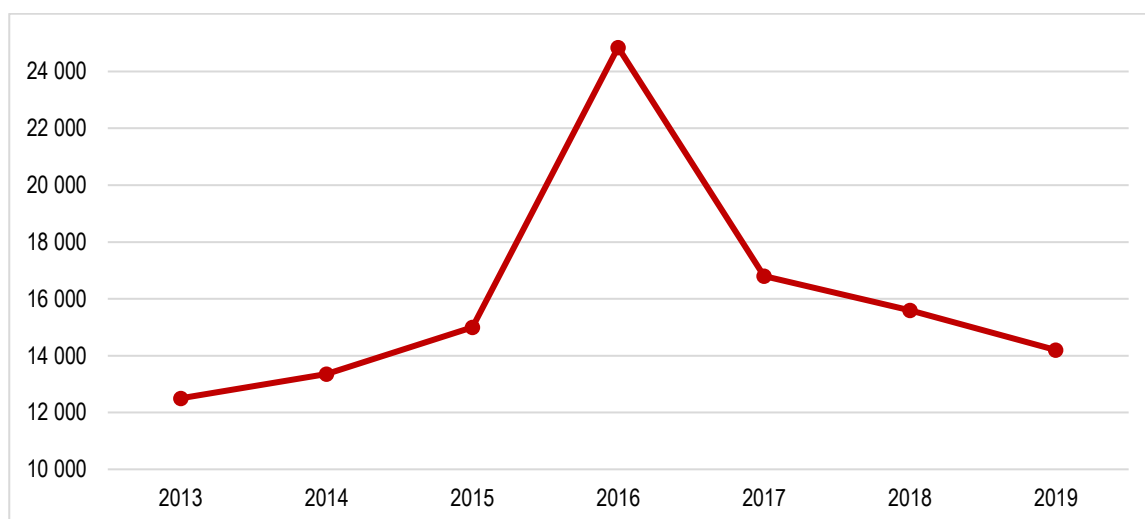
edukacyjnej, kulturalnej i rozrywkowej, zatem jest to zapewne czas, żeby uatrakcyjnić lokalne punkty czytelnicze i stworzyć z nich lokalne centra kultury.

Działalność muzealna i wystawiennicza sprowadza się w gminie do działalności dwóch instytucji niepublicznych:

- Muzeum Parafialnego w Żukowie przy Parafii Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny, zlokalizowanego w dawnych pomieszczeniach gospodarczych zespołu klasztornego Norbertanek,
- Muzeum Volkswagena w Pępowie, z prywatną kolekcją kilkudziesięciu kultowych samochodów oraz setek miniatur tych aut.

W oficjalnych statystykach GUS bierze się obecnie pod uwagę tylko tę pierwszą placówkę, zgłoszoną jako instytucja muzealna, którą corocznie odwiedza co najmniej 12 tys. zwiedzających (ryc. 51).

Ryc. 51. Liczba zwiedzających muzea w latach 2013-2019

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

Ze względu na długą historię zamieszkania oraz bogate dziedzictwo, na terenie gminy Żukowo znajduje się około 200 obiektów w gminnej ewidencji zabytków, w tym w samych mieście Żukowo 68 zabytków nieruchomych. Większe koncentracje obiektów zabytkowych znajdują się we wsiach Skrzyszewo (23), Niestępowo i Przyjaźń (po 13) oraz Rutki (12) i Leżno (11 obiektów zabytkowych). Są to zarówno budynki, zespoły i kompleksy zabudowań, układy wsi czy pojedyncze obiekty. Niestety wiele obiektów znajdujących się w gminnej ewidencji cechuje się znacznym stopniem przekształcenia, uniemożliwiającym praktycznie dostrzeżenie walorów kulturowych i historycznych, a także często złym stanem technicznym.

Tab. 6. Zabytki nieruchome na terenie gminy Żukowo w rejestrze Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w 2020 roku

L.p.	Obiekt zabytkowy	Miejscowość
1.	kościół parafialny p.w. Św. Jana Ewangelisty	Przyjaźń
2.	zespół klasztoru norbertanek / kościół parafialny p.w. Wniebowzięcia NMP-kolegiata, dwa budynki klasztorne, mur klasztorny/	Żukowo
3.	kościół filialny p.w. Św. Jana	Gdańska
4.	kaplica p.w. Św. Jana Nepomucena	Żukowo
5.	kościół poewangelicki - ob. galeria	Sulmin
6.	zespół dworsko-parkowy (dwór; oficyna; obora ze stodołą; chlewnia i magazyn; park z aleją południową)	Leżno
7.	zespół dworsko-parkowy (dwór; budynek gospodarczy; park z aleją doprowadzającą)	Przyjaźń
8.	zespół papierni i kanału rzeki Słupnicy (Słupiny) z zespołami urządzeń wodnych (budynek młyna z zespołem turbiny Francisa, dom dzierżawcy papierni, upust, przelew, jaz)	Żukowo
9.	kościół parafialny p.w. Św. Apostołów Szymona i Judy Tadeusza wraz z cmentarzem	Chwaszczyno
10.	układ ruralistyczny wsi Żukowo	Żukowo
11.	cmentarz ewangelicki z kaplicą grobową rodziny Gralath oraz zachowana część parku dworskiego z oficyną	Sulmin

Źródło: opracowanie własne na podstawie Wykaz rejestru zabytków nieruchomych woj. pomorskiego, 2020.

Dodatkowo, w ewidencji wojewódzkiej znajduje się 6 stanowisk archeologicznych (Banino, Niestępowo, Nowy Tuchom, Nowy Glinicz i Przyjaźń), zaś 21 stanowisk archeologicznych znajduje się w gminnej ewidencji. Najcenniejszym architektonicznie i kulturowo obiektem zabytkowym gminy Żukowo jest Zespół Klasztorny Norbertanek Kościół Parafialny Pw. Wniebowzięcia NMP w Żukowie, z XIII wieku, przebudowywany w XIV i XVII wieku.

Podsumowanie

- ☞ Następuje gwałtowny wzrost liczby mieszkańców gminy; dotyczy to zwłaszcza obszarów wiejskich gminy, w tym wsi Banino i Żukowo, w nieco mniejszym stopniu Chwaszczyno, Pępowo i Przyjaźń, co niesie za sobą wielkie wyzwania infrastrukturalne i społeczne;
- ☞ Prognozy demograficzne zakładają dalszy przyrost liczby mieszkańców, najprawdopodobniej pochodzących przede wszystkim z rdzenia metropolii (Gdańska);
- ☞ Specyfiką gminy miejsko-wiejskiej Żukowo jest brak wyraźnych dysproporcji między miastem Żukowem a terenami wiejskimi gminy, co wynika z podobnego poziomu

urbanizacji, istniejące zaś różnice często przybierają formy inwersji, gdzie miasto skupia bardziej tradycyjną społeczność, zaś obszary wiejskiej (północnej, zurbanizowanej części) charakteryzują wielkomijskie cechy społeczne.

- ☞ Następuje wzrost aktywności społecznej, głównie nowych mieszkańców północnej części gminy, skierowany przede wszystkim na rozwój lokalny i poprawę warunków zamieszkania;
- ☞ Miasto Żukowo, jako siedziba lokalnej władzy samorządowej, jest 3. co do wielkości miejscowością na terenie gminy, po Baninie i wsi Żukowo, co świadczy o policentryczności gminy i znacznym rozproszeniu zaludnienia, choć wraz z rozwojem transportu tendencje te mogą ulec zmianie;
- ☞ Struktura demograficzna i społeczna gminy Żukowo przechodzi bardzo dynamiczne przemiany, związane przede wszystkim z napływem nowych mieszkańców;
- ☞ Najbardziej dynamiczne przemiany demograficzne skupiają się w kilku miejscowościach północnej części gminy, przyczyniając się do polaryzacji i wzrostu wewnętrznej niespójności gminy;
- ☞ Jak na gminę o liczbie mieszkańców przekraczającej 40.000, Żukowo cechuje się umiarkowanym wyposażeniem w infrastrukturę społeczną, w tym szkoły, przedszkola i placówki kulturalne. Należy się przy tym spodziewać dalszego wzrostu liczby dzieci i młodzieży, a co za tym idzie większego popytu na usługi edukacyjne różnych szczebli;
- ☞ Następuje szybka degradacja niektórych obiektów zabytkowych na terenie gminy, zwłaszcza tych z 19. i 20. wieku, co może do ich ostatecznej utraty;
- ☞ Bogate i atrakcyjne dziedzictwo kulturowe gminy, w tym dziedzictwo kaszubskie, zwłaszcza unikatowe i atrakcyjne wzornictwo oraz język, mogą stać się ważnym czynnikiem budowy lokalnej tożsamości i integracji nowych mieszkańców, przy otwartości, elastyczności i adaptacji tego dziedzictwa do potrzeb nowych mieszkańców.

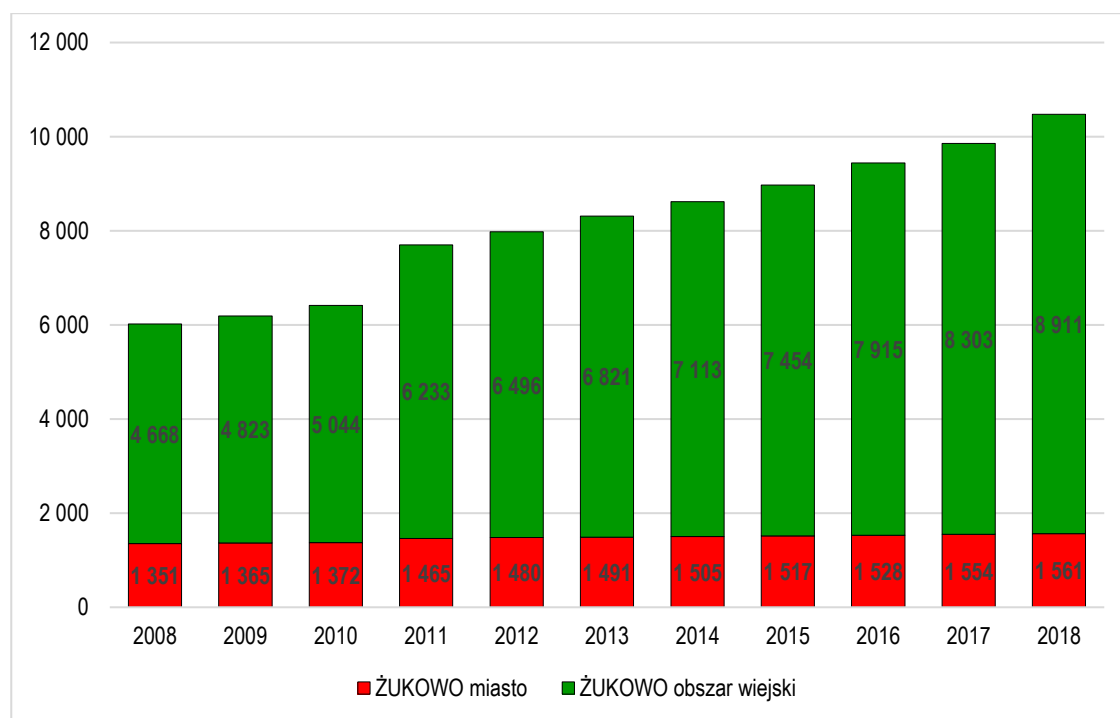
3. BUDOWNICTWO / MIESZKALNICTWO

Zaspokojenie potrzeb mieszkaniowych ma ogromne znaczenie z ogólnogospodarczego, a także lokalnego punktu widzenia, wywiera ono silny wpływ na ogólny poziom życia mieszkańców, strukturę konsumpcji, warunki startu młodego pokolenia oraz ogólny dobrostan. Szeroko rozumiane konsekwencje związane z posiadaniem mieszkania w skali mikroekonomicznej (gospodarstw domowych) wykorzystywane są do wywoływania istotnych zmian po stronie produkcji i konsumpcji, zarówno w wartości rzeczowej, finansowej, jak i regulacyjnej gospodarki. Mieszkalnictwo jawi się jako dobro wiodące w gospodarce, zwłaszcza na obszarach suburbanizacji.

3.1. Struktura mieszkalnictwa

Na terenie gminy miejsko-wiejskiej Żukowo znajduje się 10 472 (2018 r.) budynków mieszkalnych, z czego zdecydowana większość na terenie wiejskim.

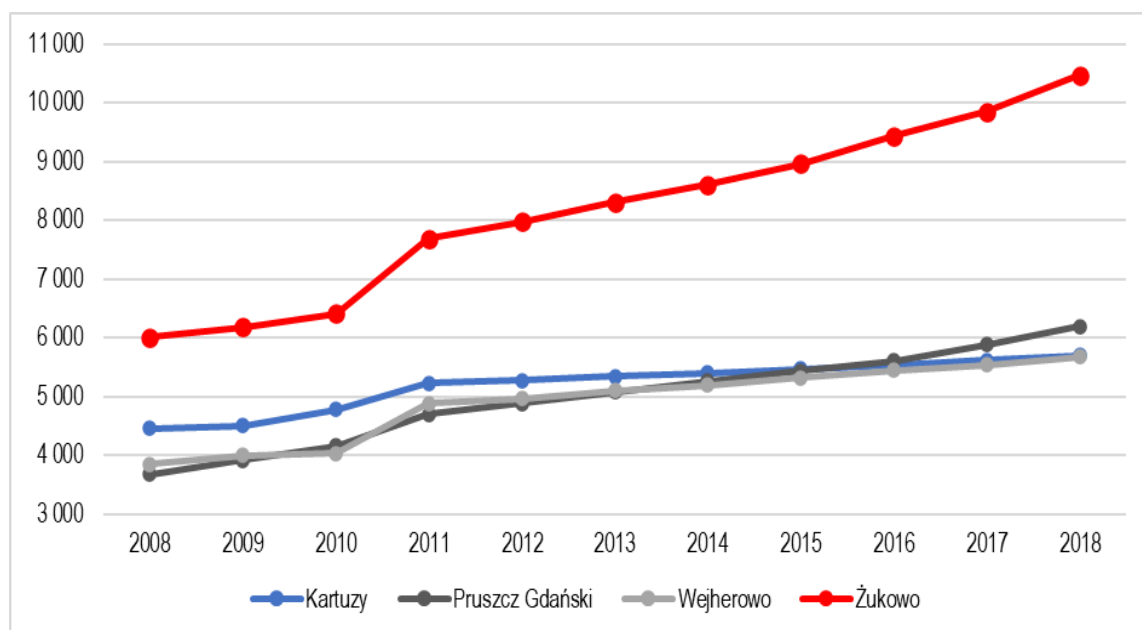
Ryc. 52. Liczba budynków mieszkalnych w gminie Żukowo w latach 2008-2018

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

Jak widać na powyższych rycinach, zarówno liczba budynków mieszkalnych, jak i dynamika przyrostu tych budynków na terenie gminy Żukowo wyraźnie przewyższa skalę budownictwa w okolicznych gminach.

Ryc. 53. Liczba budynków mieszkalnych w gminie Żukowo w latach 2008-2018 na tle wybranych gmin

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

Na zasoby mieszkaniowe gminy składają się:

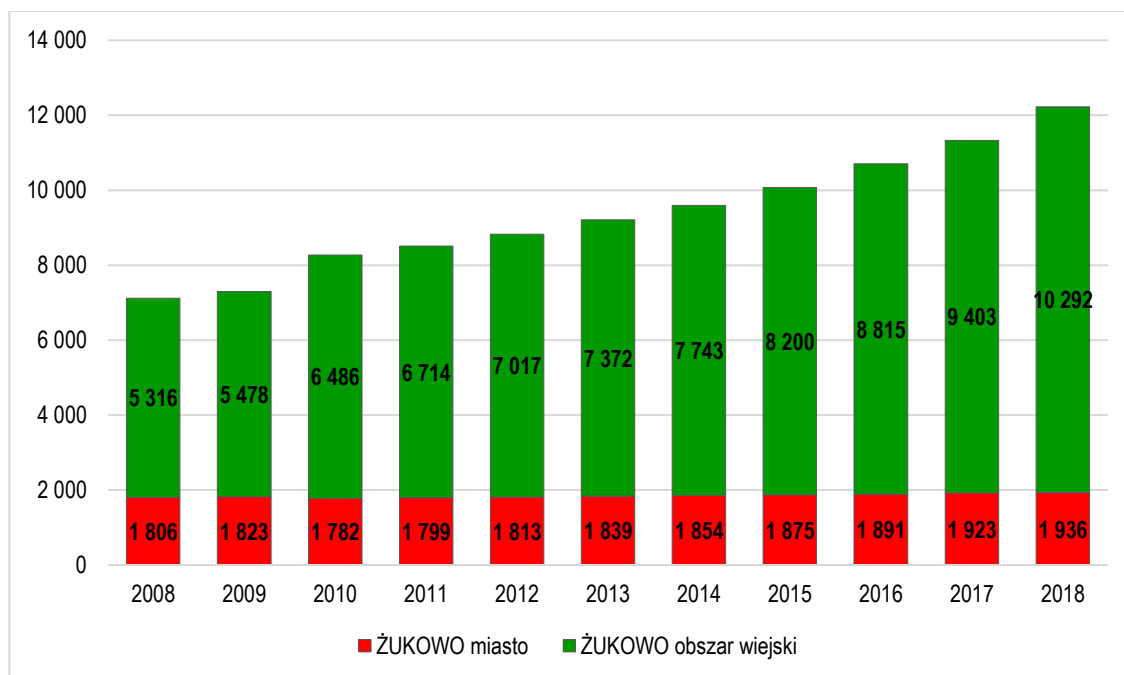
▪ mieszkania ogółem	12 228
○ w tym w mieście	1 936
○ na wsi	10 292
▪ izby ogółem:	58 243
○ w tym w mieście	9 514
○ na wsi	48 729
▪ powierzchnia użytkowa mieszkań ogółem	1 428 100 m ²
○ w tym w mieście	210 135 m ²
○ na wsi	1 217 965 m ²

W zasobach mieszkaniowych gminy znajduje się 88 mieszkań, o łącznej powierzchni użytkowej 3 702 m², w tym jedno mieszkanie socjalne o powierzchni 40 m².

Podstawowe wskaźniki charakteryzujące sytuację mieszkaniową w gminie (2018) świadczą o wyraźnej dominacji zabudowy jednorodzinnej, o relatywnie dużej powierzchni użytkowej:

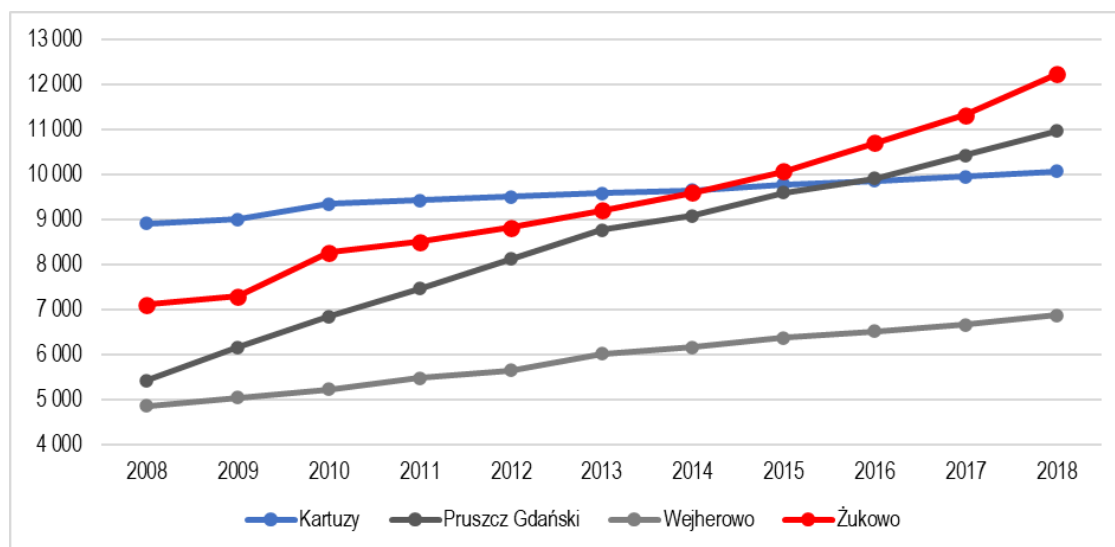
▪ przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania	116,8 m ²
▪ przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę	36,6 m ²
▪ mieszkania na 1000 mieszkańców	313,1
▪ przeciętna liczba izb w 1 mieszkaniu	4,76
▪ przeciętna liczba osób na 1 mieszkanie	3,19
▪ przeciętna liczba osób na 1 izbę	0,67

Ryc. 54. Zasoby mieszkaniowe w gminie Żukowo w latach 2008-2018

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

Ryc. 55. Zasoby mieszkaniowe w gminie Żukowo w latach 2008-2018 na tle wybranych gmin

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

Zasoby mieszkaniowe, czyli liczba mieszkań, są w gminie Żukowo wyraźnie skorelowane z liczbą budynków, co świadczy o wyjątkowej w skali regionu dominacji budownictwa jednorodzinnego. Średnio w gminie Żukowo na jeden budynek mieszkalny przypada zaledwie 1,17 mieszkania, co oznacza, że niemal każdy budynek jest mieszkaniem (jednorodzinny).

Ważnym elementem, charakteryzującym lokalny rynek mieszkaniowy jest dystrybucja dodatków mieszkaniowych, świadcząca pośrednio o zamożności mieszkańców. W 2018 wypłacono ogółem 564 dodatki mieszkaniowe, na łączną kwotę 67 719 zł, z czego w mieszkaniach gminnych wypłacono 180 dodatków, 84 w mieszkaniach spółdzielczych, 36 w

mieszkaniach prywatnych w budynkach objętych wspólnotą mieszkaniową i 264 dodatki w mieszkaniach prywatnych (bez wspólnot mieszkaniowych).

3.2. Budownictwo mieszkaniowe

Rozwój gminy jest najbardziej widoczny przez pryzmat rozwoju budownictwa mieszkaniowego, które od roku 2016 wykazuje wyraźne tendencje rosnące, należy przy tym pamiętać, że dane obrazujące mieszkania oddane do użytku cechują się pewną inercją, biorąc pod uwagę, że przeciętny czas trwania budowy nowych budynków mieszkalnych jednorodzinnych wynosi 31,9 miesięcy, zaś wielorodzinnych: 21,2 miesięcy.

W 2019 roku oddano do użytku 709 budynków mieszkalnych, w tym 3 wielorodzinne, wszystkie budowane w technologii tradycyjnej udoskonalonej. 301 budynków było budowanych jako indywidualne domy, 408 zaś na sprzedaż lub wynajem.

Ryc. 56. Mieszkania oddane do użytkowania na 1000 mieszkańców w Żukowie w latach 2008-2019

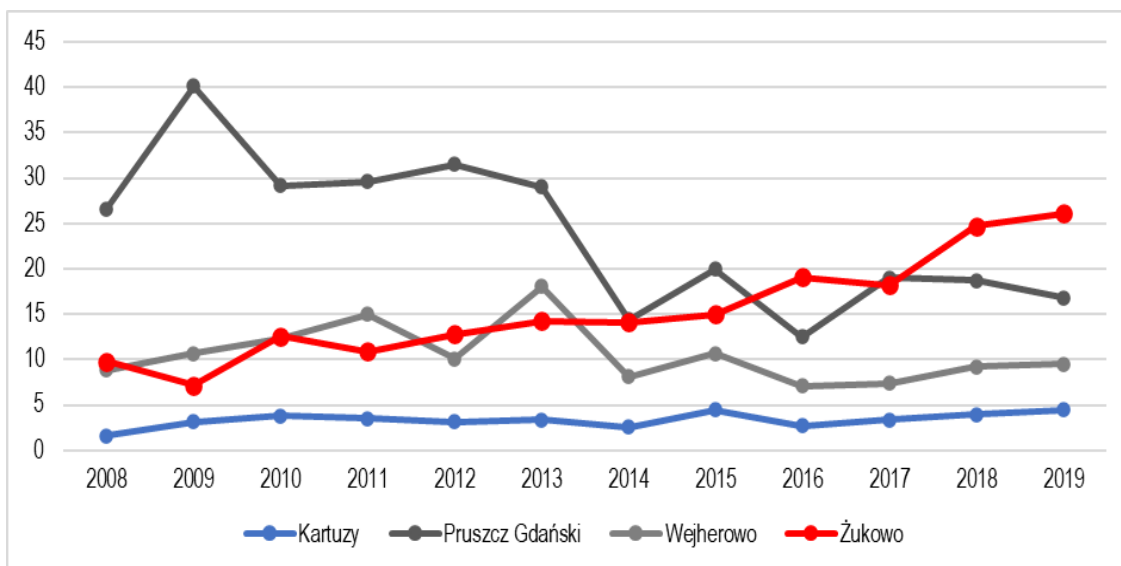

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

Ogółem w 2019 roku oddano do użytku 1 054 mieszkania, w tym 91 mieszkań w budynkach wielorodzinnych. Łącznie przybyły w gminie 4 182 izby, o powierzchni użytkowej 113 607 m². Zdecydowana większość nowych budynków powstała na terenach wiejskich gminy, przede wszystkim w Baninie, choć zauważalny jest wyraźny wzrost liczby oddanych mieszkań w 2019 w mieście Żukowo.

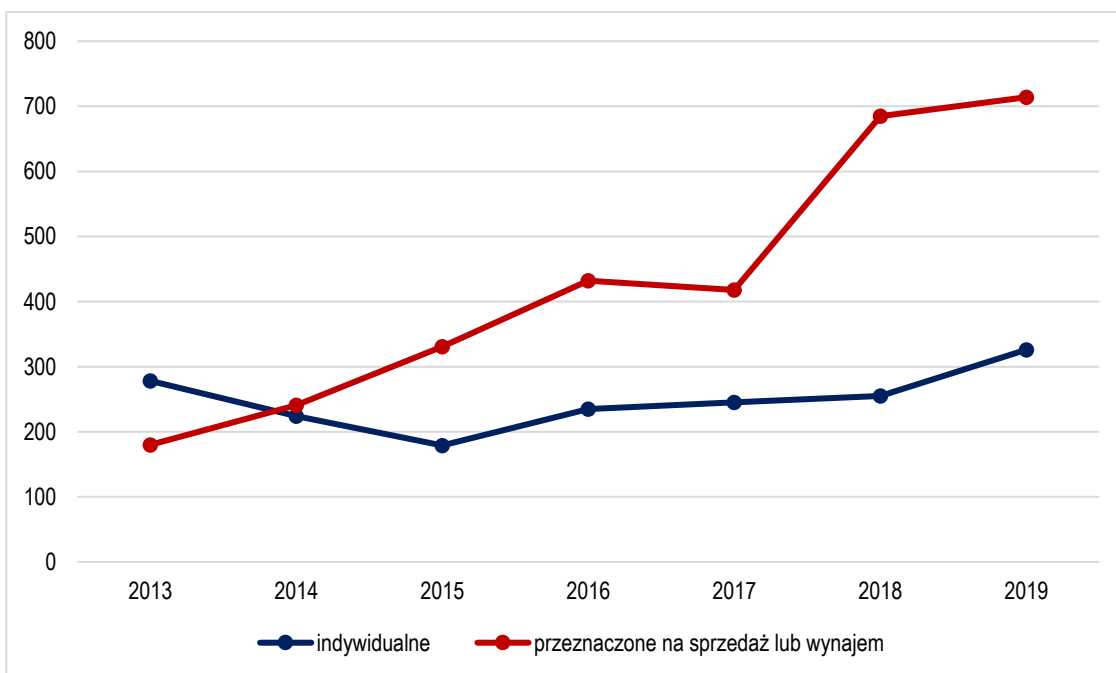
Względne tendencje liczby oddanych mieszkań na terenie gminy są stabilnie rosnące, zaś wyraźny spadek w gminie Pruszcz Gdański może wynikać z pewnego wyczerpania dostępnych terenów inwestycyjnych po zabudowie osiedli w Straszynie i Rotmance.

Ryc. 57. Mieszkania oddane do użytkowania na 1000 mieszkańców w Żukowie w latach 2008-2019 na tle wybranych gmin

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

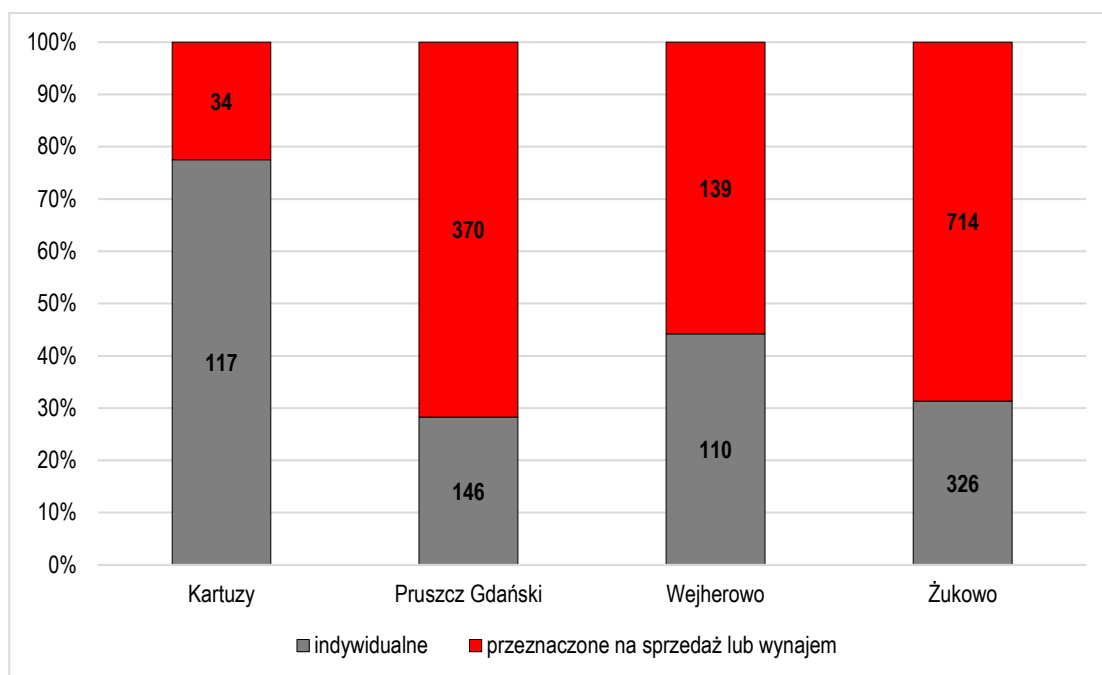
Ryc. 58. Mieszkania oddane do użytkowania według struktury własności w Żukowie w latach 2013-2019

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

Ryc. 58 i 59. pokazują zmiany tendencji budownictwa mieszkaniowego na terenie gminy Żukowo. Od 2014 następuje wyraźny wzrost liczby mieszkań oddanych do użytku, i także od tego roku dominują mieszkania przeznaczone na sprzedaż lub wynajem. Zmienia to wyraźnie charakter gminy: z gospodarki mieszkaniowej zaspokajającej przede wszystkim własne potrzeby mieszkaniowe, do rynku mieszkaniowego nastawionego na obsługę klientów z innych części metropolii czy kraju.

Ryc. 59. Mieszkania oddane do użytkowania według struktury własności w Żukowie w 2019 roku na tle wybranych gmin

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

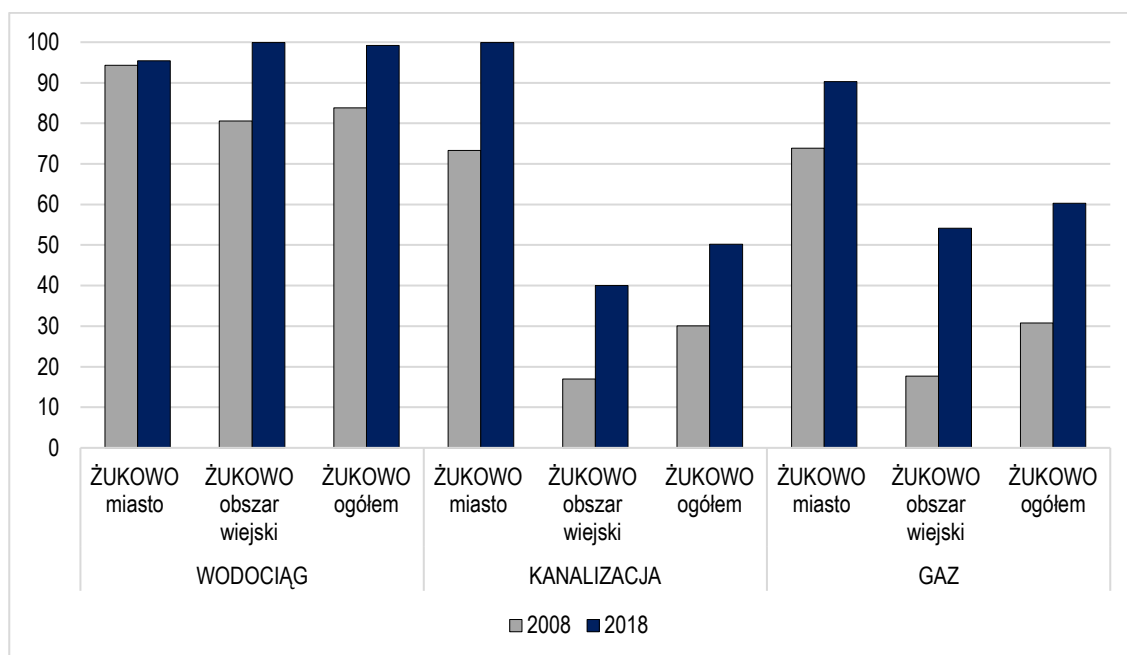
3.3. Infrastruktura techniczna

Rozwój budownictwa mieszkaniowego pociąga za sobą rosnące zapotrzebowanie na usługi infrastruktury komunalnej. Ten zespół podstawowych obiektów, urządzeń i instalacji, w zakresie energetyki, dostarczania ciepła, wody, usuwania ścieków i odpadów, transportu, teletechniki i tym podobnych, jest nieodzownie potrzebny dla właściwego funkcjonowania społeczeństwa i produkcyjnych działów gospodarki.

Na infrastrukturę komunalną na terenie gminy składa się:

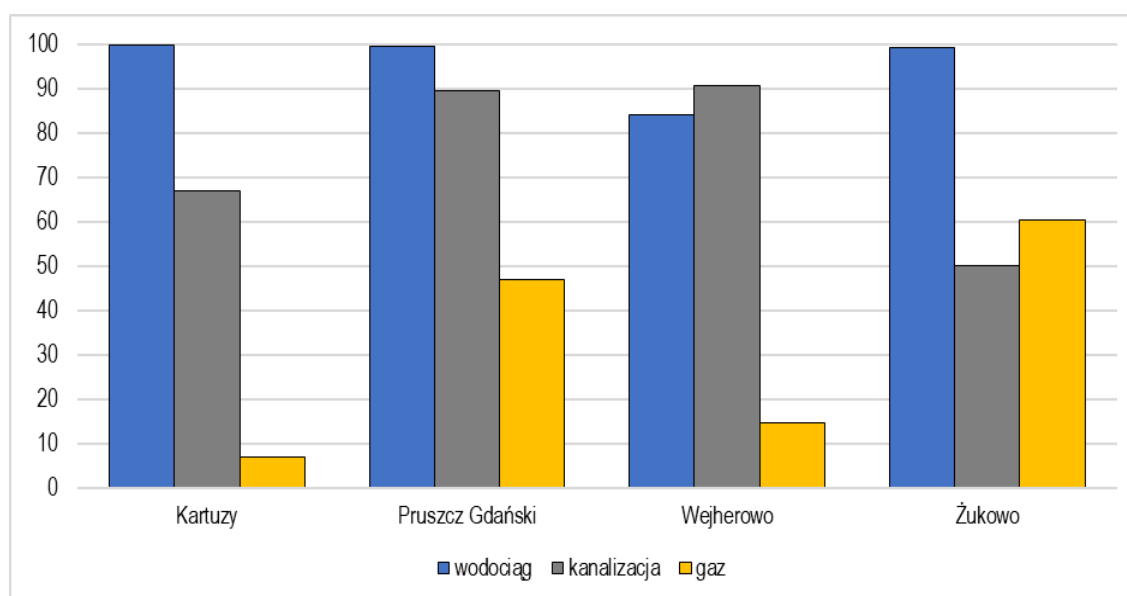
- **sieć kanalizacyjna** o długości 123,9 km, z 4 468 przyłączami prowadzącymi do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania, odprowadzająca 1 053,8 dam³ ścieków bytowych, w tym 818,0 dam³ oczyszczanych;
- **sieć gazowa** o 470 319 m czynnej sieci, w tym 45 717 m sieci przesyłowej. Na terenie gminy są 6 707 czynne przyłącza do budynków ogółem (mieszkalnych i niemieszkalnych) i 6 356 odbiorców gazu, z czego 5 690 odbiorców ogrzewających gazem mieszkania. Zużycie gazu w 2018 wynosiło 82 085,8 MWh
- **sieć wodociągowa** o długości czynnej sieci rozdzielczej wynoszącej 463,0 km i 11 268 przyłączach prowadzących do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania. Sieć dostarcza do wodociągu rocznie 4,5 dam³ wody, zaś średnie zużycie wody w gospodarstwach domowych ogółem na 1 mieszkańca wynosi 31,4 m³.

Ryc. 60. Korzystający z infrastruktury komunalnej w % ogółu ludności w gminie Żukowie w 2008 i 2018 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

Ryc. 61. Korzystający z instalacji w % ogółu ludności w gminie Żukowie na tle wybranych gmin w 2018 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

Intensywny rozwój budownictwa mieszkaniowego, szczególnie w północnej i zachodniej części gminy, pociąga za sobą szereg wyzwań infrastrukturalnych. Największym problemem wydaje się być niedostatecznie szybki rozwój systemów kanalizacji, ale także czasowa niewydolność sieci wodociągowych w niektórych częściach gminy.

Podsumowanie

- ☞ Gwałtowny rozwój budownictwa mieszkaniowego wynika przede wszystkim z rozwoju rynku mieszkań na sprzedaż lub wynajem, przede wszystkim w centralnej i północnej części gminy;
- ☞ Popyt na dominujące na terenie gminy budownictwo jednorodzinne o relatywnie dużym metrażu może ulec dodatkowemu wzrostowi, wraz z rozwojem systemów pracy w domu (*home office*);
- ☞ Można przewidywać rozwój dostępnego cenowo budownictwa wielorodzinnego, zwłaszcza w pobliżu stacji PKM;
- ☞ Niedorozwój infrastruktury kanalizacyjnej i czasowa niewydolność wodociągów mogą wyraźnie ograniczać dalszą konkurencyjność osiedleńczą gminy.

4. TRANSPORT / MOBILNOŚĆ

Współczesne trendy rozwoju lokalnego i regionalnego, w tym narodowe i europejskie polityki rozwojowe, kładą nacisk na równoległe analizy zarówno systemów infrastruktury transportowej, jak i analizy systemów mobilności, skupiających się na celach i sposobach przemieszczania się ludzi. Należy przy tym pamiętać, że systemy transportowe pełnią jedynie funkcje zaspokajania potrzeb mobilności, dostępności i przemieszczania się ludzi.

4.1. Sieć komunikacyjna

Gmina Żukowo, jako integralna część jednego z największych w tej części Europy obszaru metropolitalnego Gdańska, pełni zarówno lokalne, jak i krajowe oraz międzynarodowe funkcje komunikacyjne.

Ogółem sieć drogowa na obszarze gminy ma długość ponad 511 km, w tym;

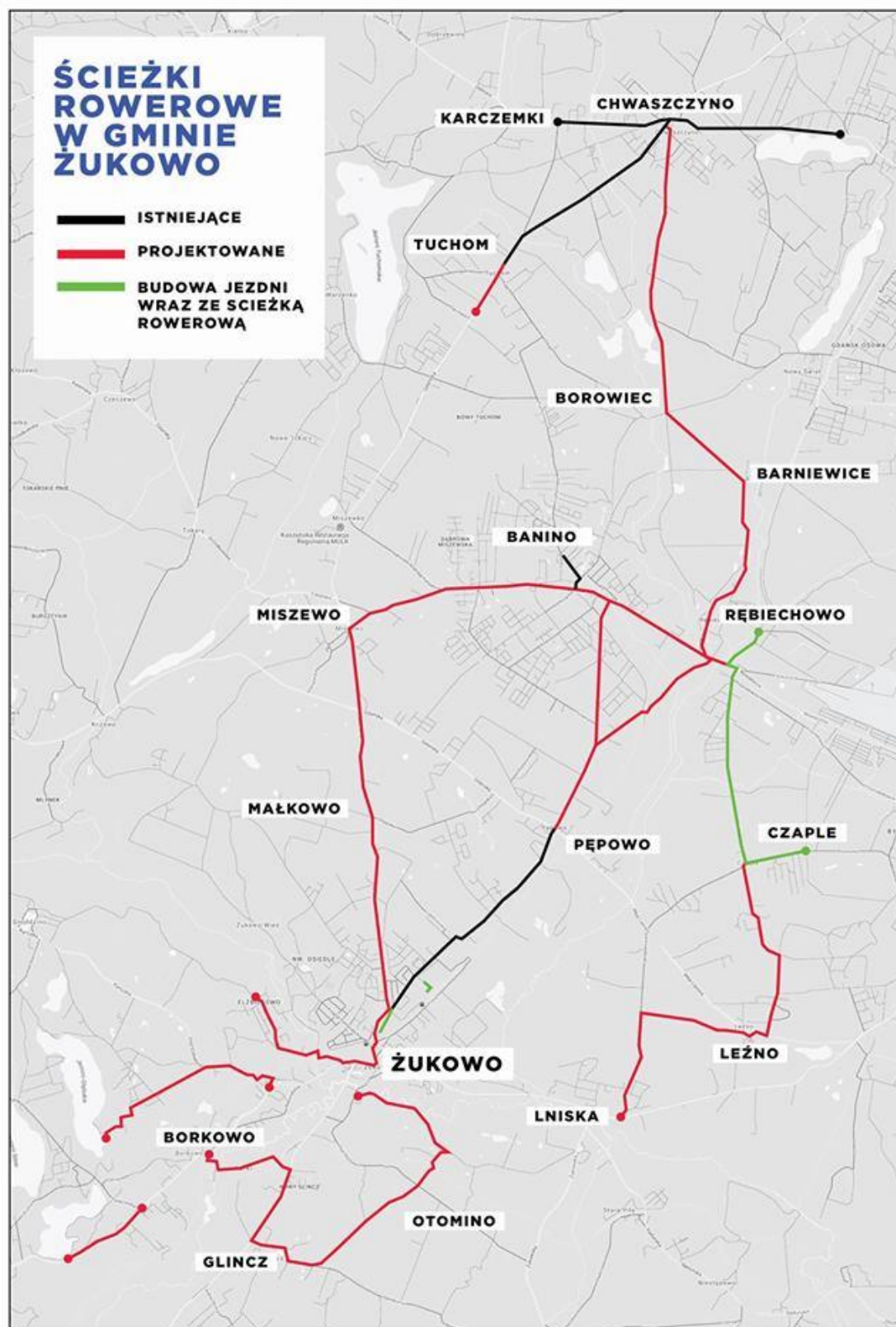
- drogi krajowe, o łącznej długości 33,3 km:
 - 7 (Żukowo – Gdańsk – Warszawa – Kraków – Zakopane – Chyżne),
 - 20 (Stargard – Szczecinek - Miastko – Bytów – Kościerzyna - Żukowo – Gdynia)
- drogi wojewódzkie, o długości 8,5 km:
 - 211 (Żukowo – Kartuzy – Nowa Dąbrowa),
 - 218 (Krokowa – Wejherowo – Chwaszczyno – Gdańsk).
- drogi powiatowe (45,2 km);
- drogi gminne (424,9 km).

Transport samochodowy, bazujący na drogach, uzupełniany jest przez transport szynowy, którego rola na terenie gminy Żukowo w ostatnich latach wyraźnie wzrosła, w konsekwencji otwarcia 1 października 2015 Pomorskiej Kolei Metropolitalnej, łączącej Gdańsk Wrzeszcz z Kartuzami, przez Gdańsk Port Lotniczy i Żukowo. Przez teren gminy Żukowo przebiegają następujące linie kolejowe:

- 229 (Pruszcz Gdański - Łeba) – linia nieczynna;
- 201 (Nowa Wieś Wielka - Gdynia), łącząca Kościerzynę z Gdynią
- 248 (Gdańsk Wrzeszcz – Gdańsk Osowa).
- 234 (Gdańsk Wrzeszcz – Stara Piła) – linia w większości przebudowana jako 248

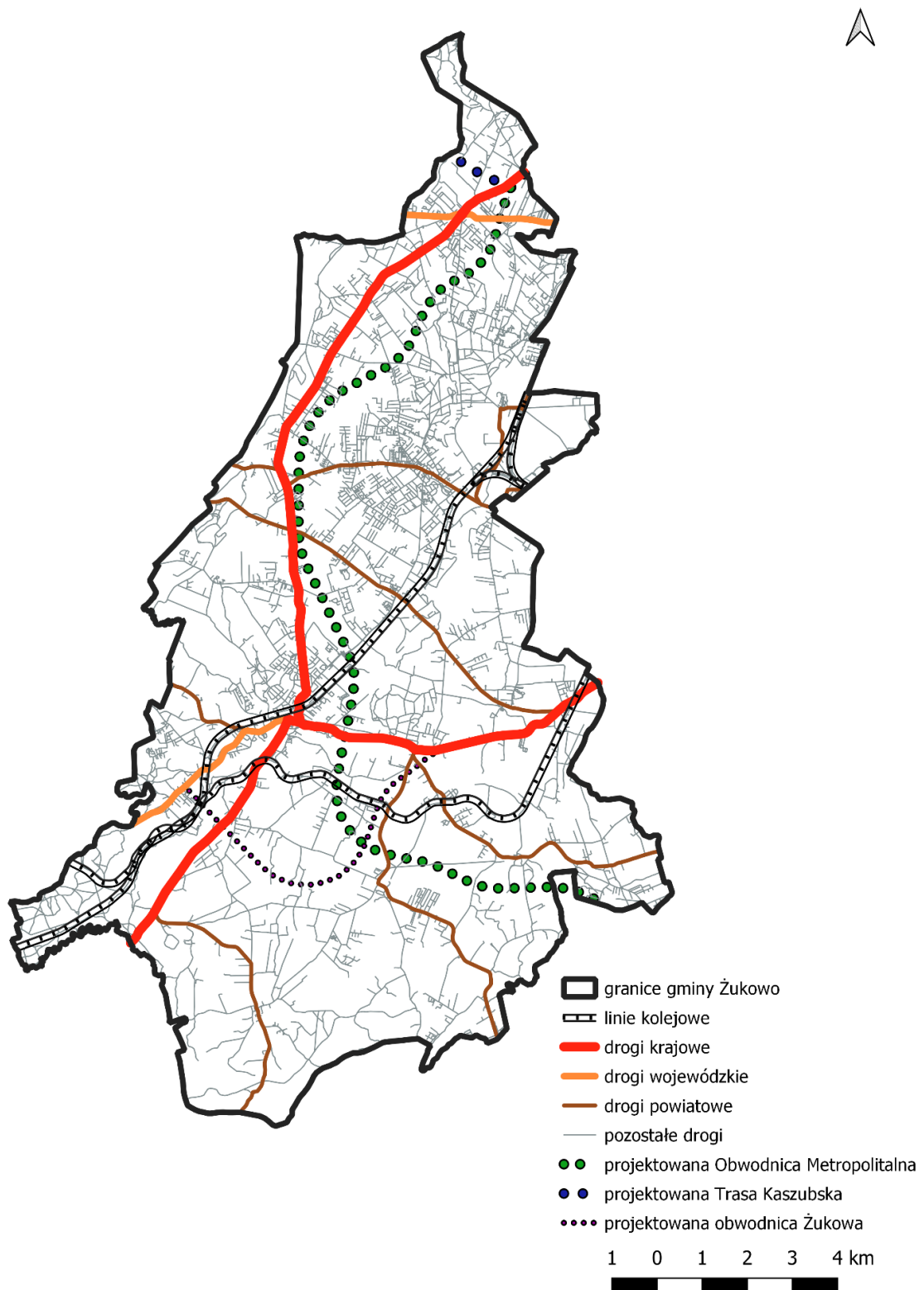
Dodatkowo system transportowy uzupełniany jest przez sieć szlaków pieszych i rowerowych, wykorzystywanych zarówno w celach turystycznych, jak i komunikacyjnych. W 2019 roku na terenie gminy Żukowo istniało 9 ścieżek rowerowych o łącznej długości blisko 43 km, zlokalizowanych głównie w zachodniej części gminy, dofinansowanych z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Pomorskiego.

Ryc. 62. System ścieżek rowerowych na terenie gminy Żukowo w 2018 roku

Źródło: Ścieżki rowerowe w Gminie Żukowo, 2018, <http://www.radabanino.pl/sciezki-rowerowe-w-gminie-zukowo/>

Ryc. 63. Istniejący i planowy system transportowy na terenie gminy Żukowo

Źródło: opracowanie własne na podstawie materiałów rozproszonych

Do kluczowych inwestycji komunikacyjnych na terenie gminy, które mogą przyczynić się do zasadniczych zmian w strukturze komunikacyjnej gminy należą:

- Trasa Kaszubska, jako element drogi krajowej S6, stanowiącej połączenie Zachodniej Obwodnicy Trójmiasta (Wielki Kack) przez Chwaszczyno, Szemud, Luzino z Lęborkiem i dalej w kierunku Słupska i Szczecina, w ramach północnego korytarza transportowego;
- Obwodnica Metropolitalna, będąca przedłużeniem Południowej Obwodnicy Gdańska od węzła Straszyn, przez Żukowo i Miszewo do węzła Chwaszczyno i Trasy Kaszubskiej. Jej częścią ma być obwodnica miasta Żukowa.
- Modernizacja linii kolejowych, w tym przede wszystkim budowa tzw. 'bypasu kartuskiego' (budowa i modernizacja odcinka o długości 17,5 km: Gdańsk Kiełpiniek – Gdańsk Kokoszki – Stara Piła – Żukowo Zachodnie – Glinicz) oraz przebudowa i elektryfikacja linii Kościerzyna – Gdynia. Dodatkowo elektryfikacja linii obsługiwanej przez Pomorską Kolej Metropolitalną na odcinku Gdańsk Wrzeszcz – Kartuzy może skrócić przejazd tą linią w kierunku Gdańska.

4.2. Dostępność i ruch

Dostępność transportowa, czyli łatwość z jaką można dostać się do danego miejsca, dzięki istnieniu sieci infrastruktury i usług transportowych jest szczególnie ważnym aspektem rozwoju lokalnego. Miejsce jest tym bardziej dostępne, im więcej jest innych miejsc, do których można dotrzeć zadowalająco szybko, tanio i sprawnie, przy wykorzystaniu zarówno transportu indywidualnego, zbiorowego jak i multimodalnego, czyli mieszanego.

Komunikacja publiczna na terenie gminy Żukowo bazuje na lokalnych prywatnych przewoźnikach autobusowych (Przewozy Autobusowe 'Gryf' i Przewozy Autokarowe Albatros), linii obsługiwanej przez Zarząd Komunikacji Miejskiej w Gdyni oraz połączeniach kolejowych, obsługiwanych przez PKP SKM w Trójmieście. Żukowo posiada bezpośrednie i relatywnie częste połączenia autobusowe z Kartuzami, Gdańskiem oraz Gdynią, a także innymi miejscowościami powiatu kartuskiego⁶. Na terenie gminy Żukowo znajdują się 192 przystanki autobusowe, z czego 102 zarządza gmina.

Natężenie ruchu samochodowego, mierzone w 2015 wynosiło:⁷

- Droga krajowa nr 7: Żukowo / Gdańsk: 17.584 pojazdy na dobę, w tym 14.658 samochodów osobowych

⁶ Z uwagi na sytuację epidemiologiczną w maju i czerwcu 2020, rozkłady autobusów i pociągów jazdy uległy zmianie lub kursowanie pojazdów zostało zawieszono, stąd trudno jest ocenić częstotliwość kursowania komunikacji publicznej.

⁷ Generalny Pomiar Ruchu w 2015 roku, GDDKiA, Warszawa

- Droga krajowa 20: Żukowo / przejście: 24.204 pojazdów na dobę, w tym 14.658 samochodów osobowych

Przewozy Pomorskiej Kolei Metropolitalnej, której funkcjonowanie wydaje się być kluczowe dla długofalowego rozwoju gminy Żukowo, systematycznie rosły od otwarcia połączeń w 2015 roku. W rekordowym październiku 2019, PKM przewiozła ponad 104.000 pasażerów na odcinku kartuskim i niemal 82.000 pasażerów na odcinku do Kościerzyny⁸, co w skali miesiąca dało ruch przez stację Żukowo rzędu 186.000 osób. Ograniczenie mobilności mieszkańców oraz zmniejszenie przewozów w związku z sytuacją epidemiczną w Polsce spowodowało spadek przewozów, który jednakże najprawdopodobniej wzrośnie wraz z przywracaniem funkcjonowania gospodarki.

Dostępność komunikacyjna na terenie gminy Żukowo jest zróżnicowana, w zależności od odległości do stacji PKM lub drogi krajowej oraz natężenia ruchu pojazdów, zwłaszcza na rondach w mieście Żukowo.

Podsumowanie

- ☞ Sieć transportowa i dostępność komunikacyjna gminy Żukowo jest jednym z podstawowych powodów rosnącej atrakcyjności osiedleńczej gminy;
- ☞ Uruchomienie PKM w 2015 w zasadniczy sposób zmieniło system transportu publicznego w gminie, zarówno w miejscowościach na trasie PKM, jak i innych;
- ☞ System transportu zbiorowego oraz rowerowego powinny w pełniejszym stopniu uzupełniać transport samochodowy indywidualny oraz kolejowy;
- ☞ Planowane inwestycje, w szczególności drogowe (Obwodnica Metropolitalna i Trasa Kaszubska) oraz kolejowa (modernizacja i elektryfikacja) mogą dodatkowo podnieść dostępność komunikacyjną oraz atrakcyjność osiedleńczą i inwestycyjną gminy.

⁸ Liczba pasażerów PKM w październiku przekroczyła 400 tysięcy http://inforail.pl/liczba-pasazerow-pkm-w-pazdzierniku-przekroczylo-400-tysiecy-_more_119169.html

5. PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ / GOSPODARKA

Rozwój gospodarczy oznacza proces pozytywnych zmian w gospodarowaniu: w działalności wytwórczej i redystrybucyjnej dóbr i usług, ich wymianie oraz zwiększanie potencjału ekonomicznego oraz wzrost dobrobytu i dobrostanu społeczności lokalnej. Towarzyszą im zmiany w stosunkach ekonomicznych i mechanizmie funkcjonowania gospodarki, które powinny zapewnić zachowanie naturalnych walorów środowiska przyrodniczego. Ten proces rozwojowy wyraża się w zwiększeniu i zmianie struktury zdolności wytwórczych gospodarki, rzeczywistej produkcji towarów i usług, ich redystrybucji, wymiany i ich konsumpcji. Zmienia się również mechanizm funkcjonowania gospodarki, charakter i formy rynku oraz rodzaje konkurencji, jak również sposoby i formy regulacyjnego oddziaływania państwa na rynki i poszczególne podmioty.

5.1. Rolnictwo

Rolnictwo było przez wieki tradycyjną podstawą rozwoju regionu, choć jego rola współcześnie uległa znacznemu ograniczeniu. Według danych z ostatniego Powszechnego Spisu Rolnego z 2010 roku, na terenie gminy Żukowo było 987 gospodarstw rolnych, z czego 817 wykazywało dochody z działalności rolniczej.

Na terenie gminy dominują małe gospodarstwa rolne: aż 115 (12%) posiada powierzchnię mniejszą niż 1 ha, 376 gospodarstw (38%) zajmuje 1-5 ha, 247 gospodarstw (25%) 5-10 ha, 137 (14) 10-15 ha, zaś jedynie 88 gospodarstw zajmuje ponad 15 ha.

Do głównych upraw na terenie gminy należą (w ha):

▪ zboża razem, w tym	4 497,66
○ pszenica ozima	233,41
○ pszenica jara	417,94
○ żyto	513,28
○ jęczmień jary	404,22
○ owies	469,47
○ pszenżyto ozime	467,50
○ pszenżyto jare	114,89
○ mieszanki zbożowe ozime	86,32
○ mieszanki zbożowe jare	1 726,38
▪ ziemniaki	444,89
▪ uprawy przemysłowe	119,67
○ w tym buraki cukrowe	5,83
▪ rzepak i rzepik	113,84
▪ strączkowe jadalne na ziarno razem	15,44
▪ warzywa gruntowe	121,07

Pogłowie zwierząt gospodarskich (w sztukach, 2010 rok)

- bydło razem 2 493
 - w tym krowy 942
- trzoda chlewna 9 474
- konie 451
- drób 599 974

Można odnieść wrażenie, że tradycyjne rolnictwo towarowe opiera się w głównej mierze bądź na niewielkiej liczbie przemysłowych wielkoobszarowych gospodarstwach rolnych, bądź na niewielkich powierzchniowo gospodarstwach o niewielkiej rentowności i ograniczonym potencjale rozwoju, dla których szansą byłby rozwój ekologicznych form produkcji żywności.

5.2. Rozwój przedsiębiorczości

Gmina Żukowo, mimo przeważającej przez większość swojej historii funkcji rolniczej, może poszczycić się także tradycjami przedsiębiorczości i przetwórstwa, głównie rolno-spożywczego, sięgającego czasów średniowiecznych.

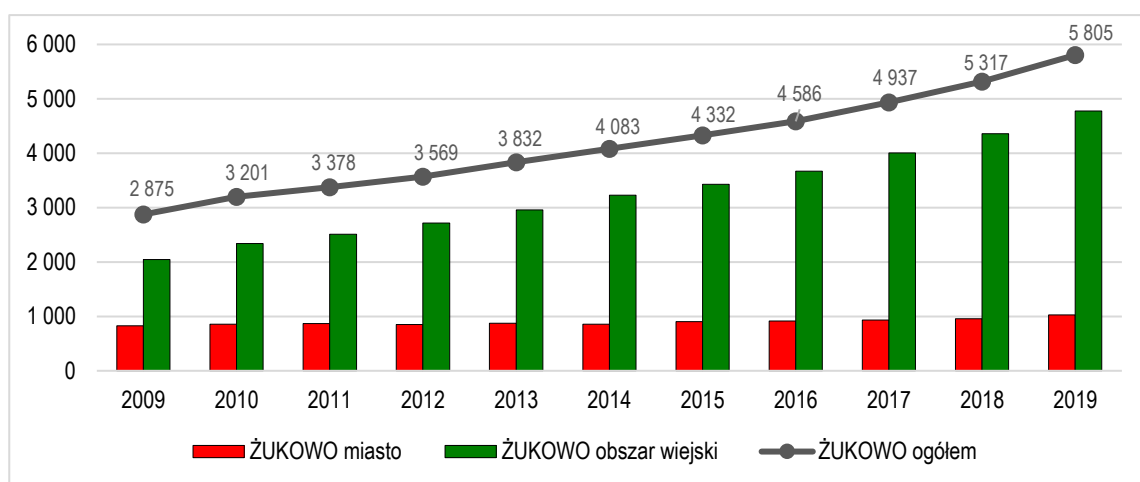
Fot. 3. Zabytkowy młyn zbożowy nad Radunią w Żukowie 2020 r.

Źródło: fotografia autora

W gminie Żukowo następuje systematyczny wzrost liczby podmiotów gospodarczych (ryc. 64). W latach 2009-2019 ich liczba uległa podwojeniu, przy czym na tempo dynamiki wpływa przede wszystkim sytuacja na obszarze wiejskim gminy. W mieście Żukowo liczba podmiotów ustabilizowała się na poziomie około 1000 podmiotów (wzrost o 24%), podczas gdy w wiejskiej części gminy wzrosła o ponad 230%.

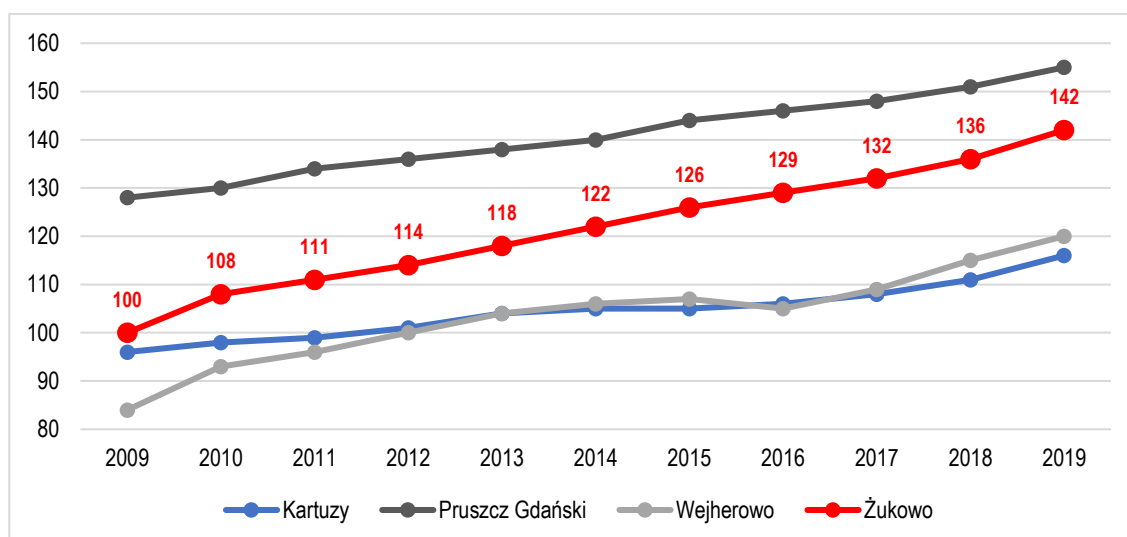
Ryc. 64. Liczba podmiotów gospodarki narodowej wg rejestru REGON w gminie Żukowie w latach 2009-2019

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych udostępnionych przez Urząd Gminy Żukowo

Odnosząc wskaźnik liczby podmiotów gospodarczych w przeliczeniu na 1000 mieszkańców do analogicznych danych dla analizowanych gmin, uwagę zwraca najwyższa dynamika wzrostu tego wskaźnika na terenie gminy Żukowo (ryc. 65).

Ryc. 65. Podmioty wpisane do rejestru na 1000 ludności w gminie Żukowie na tle wybranych gmin w latach 2009-2019

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych udostępnionych przez Urząd Gminy Żukowo

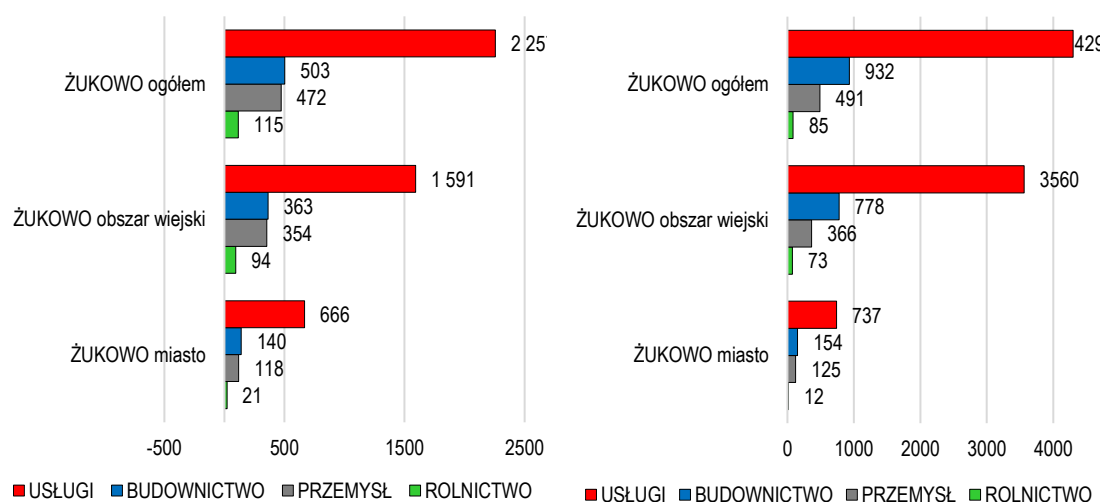
Gmina Żukowo ustępuje jedynie mocno zurbanizowanej gminie wiejskiej Pruszcz Gdański i, sądząc po linii trendu, może tę gminę w najbliższym czasie wyprzedzić. Najbardziej wskaźnik

liczby podmiotów gospodarczych wypada w gminie Kartuzy, nie tylko ze względu na jego wartość, ale również słabnący trend wzrostowy.

5.3. Struktura sektorowa

W strukturze podmiotów gospodarczych w podziale na główne sektory można zauważyć zdecydowaną dominację sektora usługowego, zarówno w roku 2009, jak i w roku 2019 (ryc. 67.). W 2009 roku udział podmiotów usługowych wynosił już 67%, by w roku 2019 osiągnąć wartość 74%. Drugim pod względem wielkości sektorem gospodarczym jest budownictwo, w którym funkcjonuje obecnie 16% firm (wzrost o 1% w stosunku do 2009 roku). W pozostałych sektorach, czyli w przemyśle i rolnictwie działa odpowiednio 8,5% i 1,5%. W stosunku do 2009 roku nastąpił spadek udziału firm przemysłowych o 5,5%, a rolniczych – o 2%. Tak ukształtowana struktura sektorowa jest typowa dla obszarów urbanizujących się i zurbanizowanych. Szczególnie znamieny w tym kontekście jest fakt, że udział podmiotów usługowych jest wyższy na obszarze wiejskim gminy (74,5%) aniżeli w mieście Żukowo (72%), choć jeszcze w roku 2009 było odwrotnie.

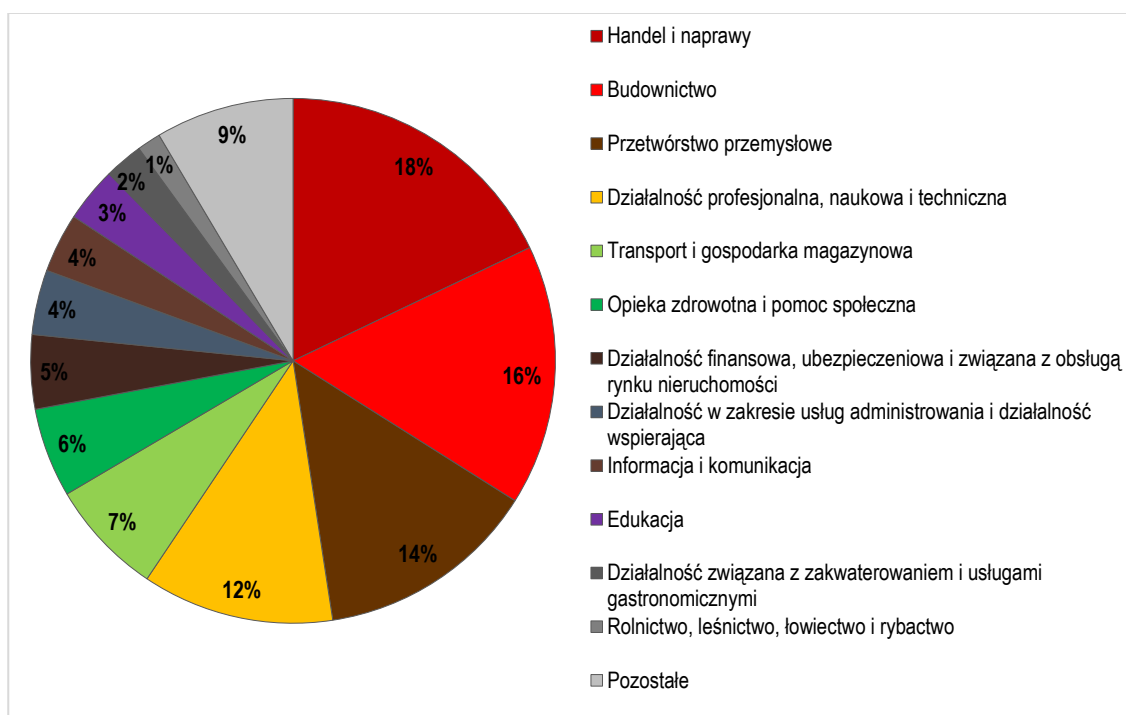
Ryc. 66. Podmioty gospodarcze wg głównych sektorów gospodarczych w gminie Żukowie w 2009 i 2019 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych udostępnionych przez Urząd Gminy Żukowo

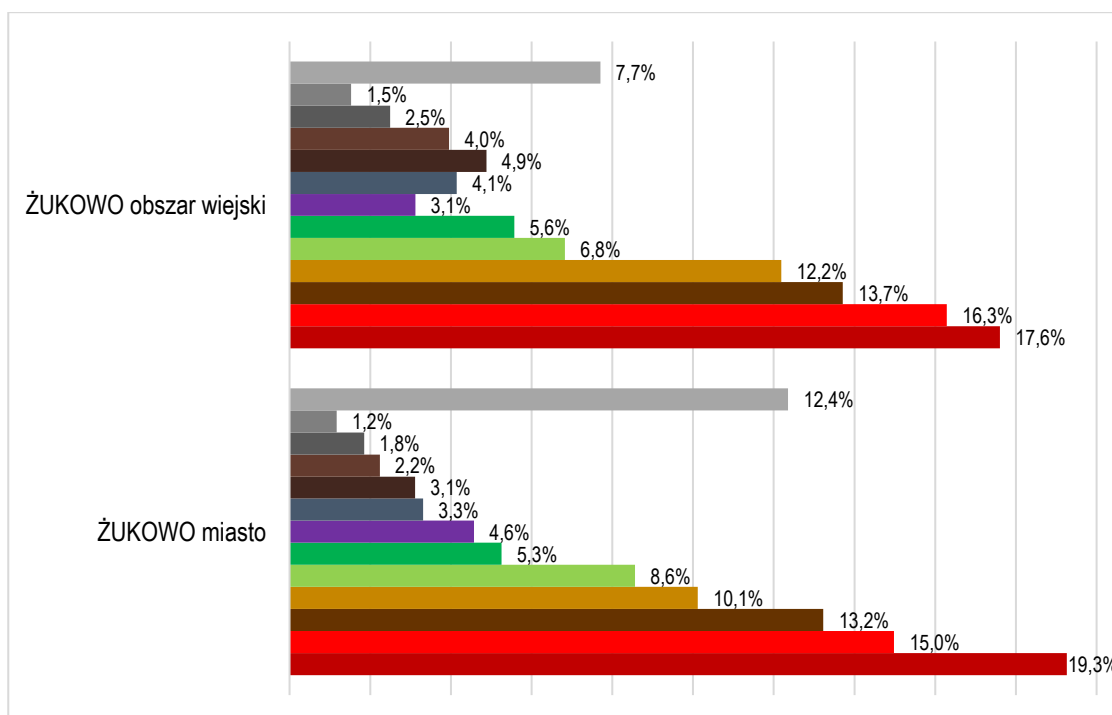
Uszczegółowieniem struktury gospodarczej jest jej analiza według sekcji Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD) z 2019 roku (ryc. 67.). Najważniejszą branżą, reprezentowaną przez największą liczbę podmiotów gospodarczych według REGON, jest handel i naprawy (18% ogółu podmiotów gospodarczych). Powyżej 10% wszystkich podmiotów stanowią ponadto firmy z sektora budownictwa (16%), przetwórstwa przemysłowego (14%) i działalności profesjonalnej i naukowo-technicznej (12%). Porównując strukturę podmiotów według PKD w obszarze miejskim i wiejskim Żukowa, można stwierdzić, że jest bardzo podobna, szczególnie w zakresie czterech najważniejszych sekcji, wymienionych wyżej (ryc. 68).

Ryc. 67. Struktura podmiotów gospodarczych według sekcji PKD w gminie Żukowie w 2019 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych udostępnionych przez Urząd Gminy Żukowo

Ryc. 68. Struktura podmiotów gospodarczych według sekcji PKD w mieście Żukowo oraz na terenie wiejskim gminy Żukowo w 2019 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych udostępnionych przez Urząd Gminy Żukowo

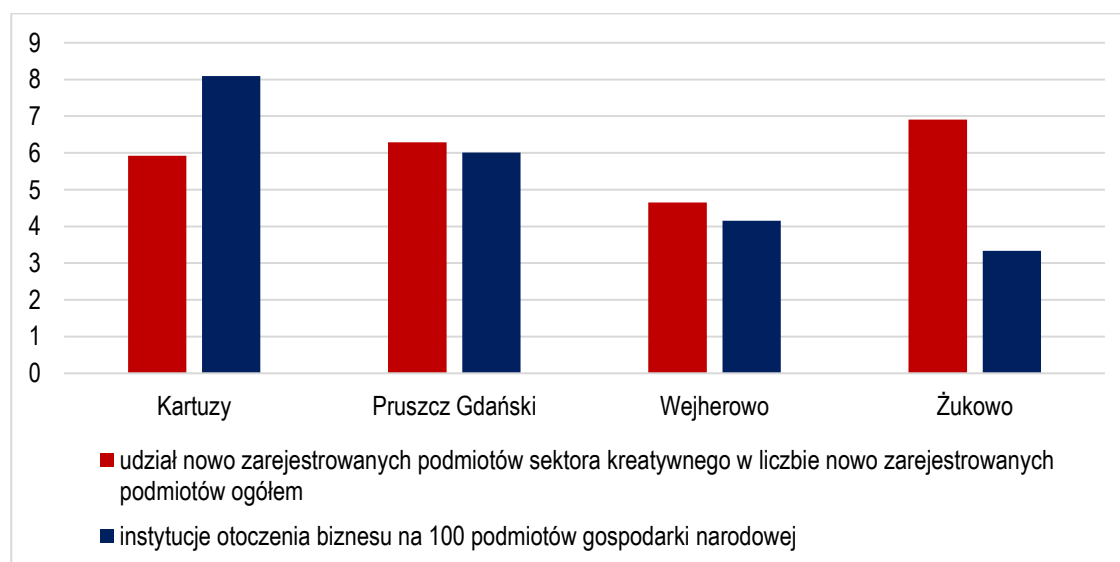
Do najważniejszych podmiotów gospodarczych funkcjonujących w gminie Żukowo należy Rockfin sp. z o.o., wiodącą na świecie firmą inżynierską, specjalizującą się w projektowaniu,

produkcji, testowaniu i serwisowaniu systemów olejowych, paliwowych do turbin gazowych, turbin parowych, generatorów, kompresorów oraz wysokociśnieniowych napędów i systemów sterowania. Produkowane urządzenia wykorzystywane są m.in. w elektrowniach nuklearnych, gazowych, węglowych, wodnych, platformach wiertniczych i źródłach energii odnawialnych⁹. Główny zakład produkcyjny, z nowoczesnymi halami produkcyjnymi o łącznej powierzchni ponad 10 000 m² i wyposażonymi w suwnice o udźwigu do 140 ton, zlokalizowany jest w miejscowości Małkowo. W 2018 roku firma została sklasyfikowana na 45. miejscu rankingu „TOP 100 największych firm na Pomorzu pod względem sprzedaży”, osiągając przychody ze sprzedaży na poziomie 700 mln zł.

Inną ważną firmą w gminie jest Beckmann Volmer Technology sp. z o.o, zlokalizowana w Żukowie. Początki jej działalności sięgają 1952 roku i przez lata zajmowano się w niej projektowaniem oraz produkcją maszyn rolniczych na potrzeby rynku krajowego oraz zagranicznego. W ostatnich latach, poprzez innowacyjne urządzenia tworzone w BVT oraz dzięki wykwalifikowanej kadrze inżynierskiej, firma stała się ważnym graczem pośród producentów komponentów i konstrukcji stalowych dla przemysłu energii wiatrowej oraz maszynowego¹⁰.

Inną lokalną firmą produkcyjną jest Elas-Pol s.c., zlokalizowana w miejscowości Niestępowo, posiadająca własne biuro projektowe i warsztaty, oferująca prace ślusarskie i spawalnicze oraz realizująca zlecenia innych podmiotów oraz osób prywatnych.

Ryc. 69. Instytucje otoczenia biznesu i podmioty sektora kreatywnego w gminie Żukowo w 2018 roku na tle wybranych gmin

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych udostępnionych przez Urząd Gminy Żukowo

Wobec zachodzących w przestrzeni Żukowa i innych analizowanych gmin intensywnych procesów urbanizacyjnych i wpływów społeczno-gospodarczych z Trójmiasta, warto

⁹ www.rockfin.com.pl

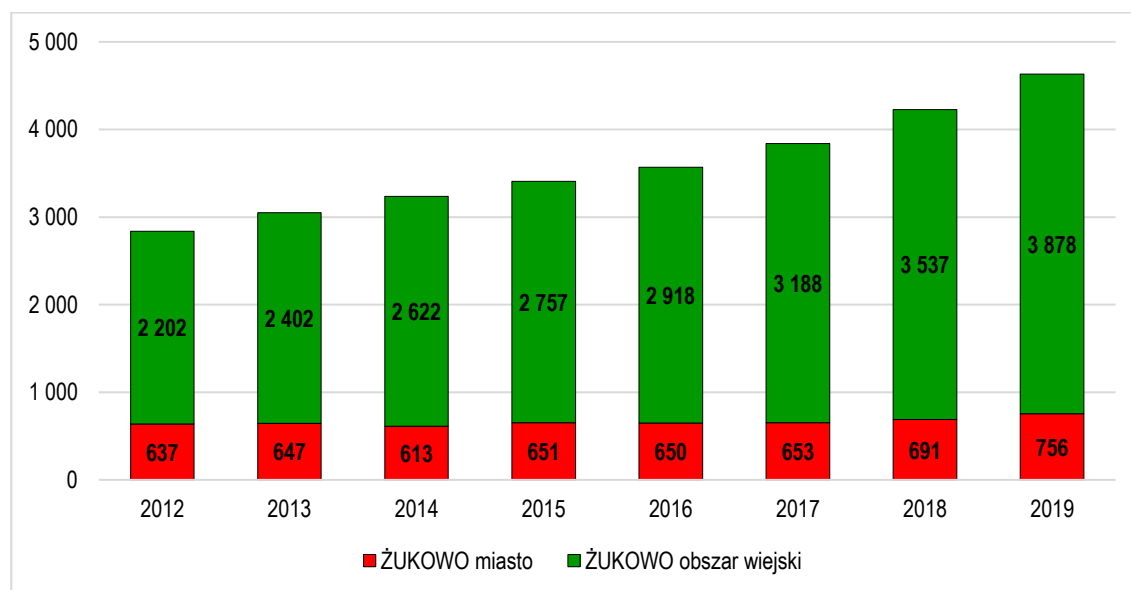
¹⁰ www.bvt.com.pl

prześledzić wskaźniki gospodarcze, które zazwyczaj bada się w kontekście obszarów wielkomiejskich. W Żukowie 6,9% nowych podmiotów gospodarczych jest zaliczanych do tzw. sektora kreatywnego i jest to najwyższy wskaźnik pośród analizowanych gmin (ryc. 69.). Co tym bardziej znamienne, jest to wartość wyższa od wskaźnika dla powiatu kartuskiego (5,4%), województwa pomorskiego (6,4%) i Polski (6,7%). Warto ten fakt podkreślać w kontekście obszaru, który jest zdominowany przez obszary wiejskie, przynajmniej w administracyjno-formalnym wymiarze.

Z kolei relatywnie najslabiej gmina Żukowo wypada pod względem udziału instytucji otoczenia biznesu, czyli wspierających przedsiębiorczość, innowacyjność i działania na rynku finansowym (ryc. 69.). Zaledwie co 30-ta firma wśród podmiotów gospodarczych jest zaliczana do tej grupy. Zdecydowanie lepiej wypada pod tym względem gmina Kartuzy, gdzie 8 firm na 100 należy do instytucji otoczenia biznesu.

Wymiarem lokalnej przedsiębiorczości mieszkańców jest liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą. Podobnie jak w przypadku rejestrowanych podmiotów gospodarczych, rośnie również liczba osób samozatrudnionych (ryc. 70). Łącznie w latach 2012-2019 nastąpił ich wzrost z 2839 do 4634, czyli o 63%. O ile w mieście Żukowo nastąpił wzrost o 19%, o tyle na obszarach wiejskich gminy aż o 76%.

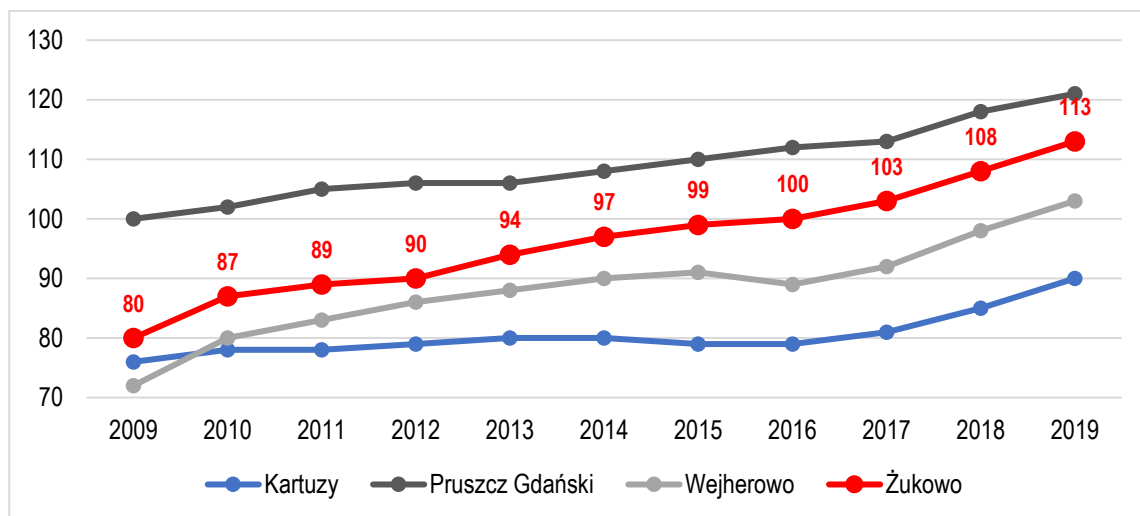
Ryc. 70. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą w gminie Żukowie latach 2012-2019

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych udostępnionych przez Urząd Gminy Żukowo

Należy zauważyć, że gmina Żukowo wykazuje bardzo podobną dynamikę wzrostu liczby osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w przeliczeniu na 1000 osób jak inne analizowane gminy (ryc. 71). W 2019 roku wskaźnik ten wynosił 113, ustępując jedynie gminie wiejskiej Pruszcz Gdański (121).

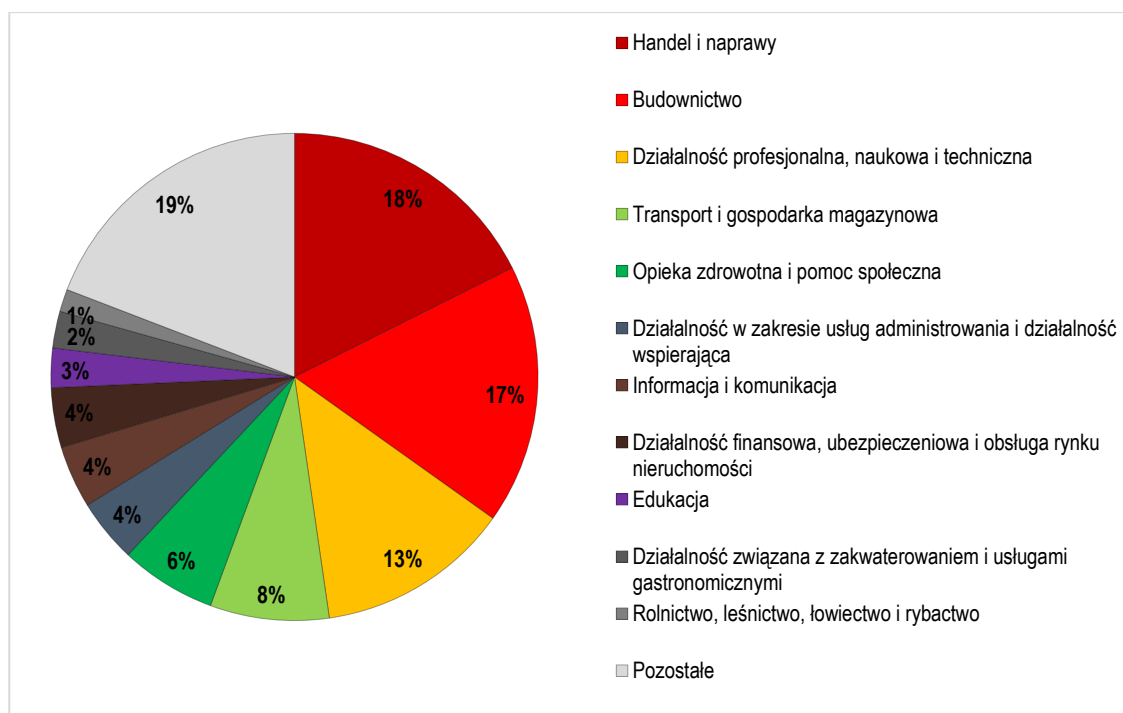
Ryc. 71. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 1000 ludności w gminie Żukowie na tle wybranych gmin w latach 2009-2019

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych udostępnionych przez Urząd Gminy Żukowo

W strukturze branżowej tego typu działalności – podobnie jak w przypadku podmiotów gospodarczych – dominują handel i naprawy (18%), budownictwo (16%) oraz działalność profesjonalna i naukowo-techniczna (13%). Pozostałe sekcje nie przekraczają 10% ogółu samozatrudnionych (ryc. 72.).

Ryc. 72. Struktura osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w gminie Żukowo według sekcji PKD w 2019 roku

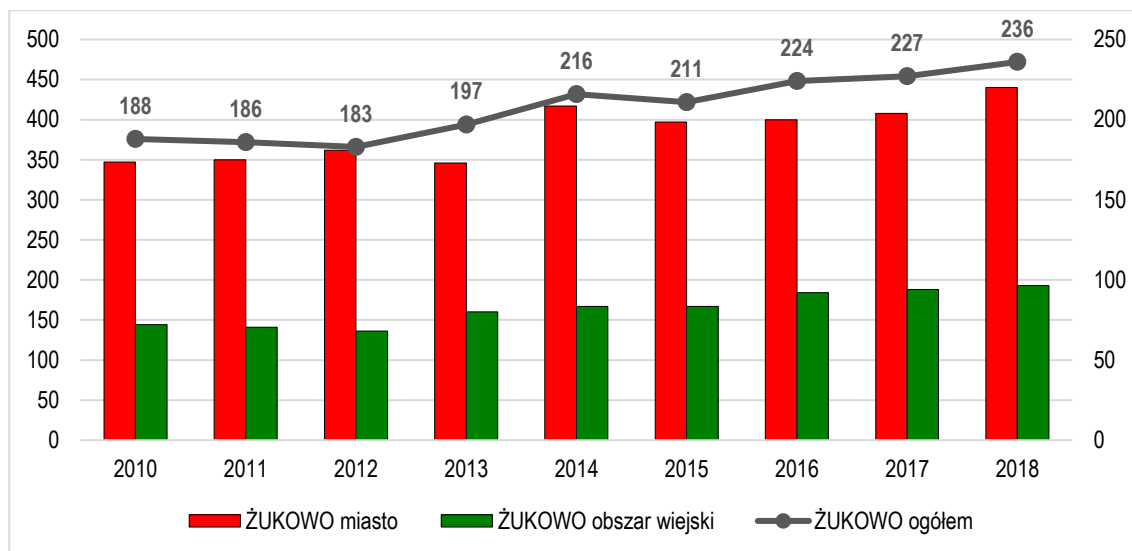

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych udostępnionych przez Urząd Gminy Żukowo

5.4. Rynek pracy

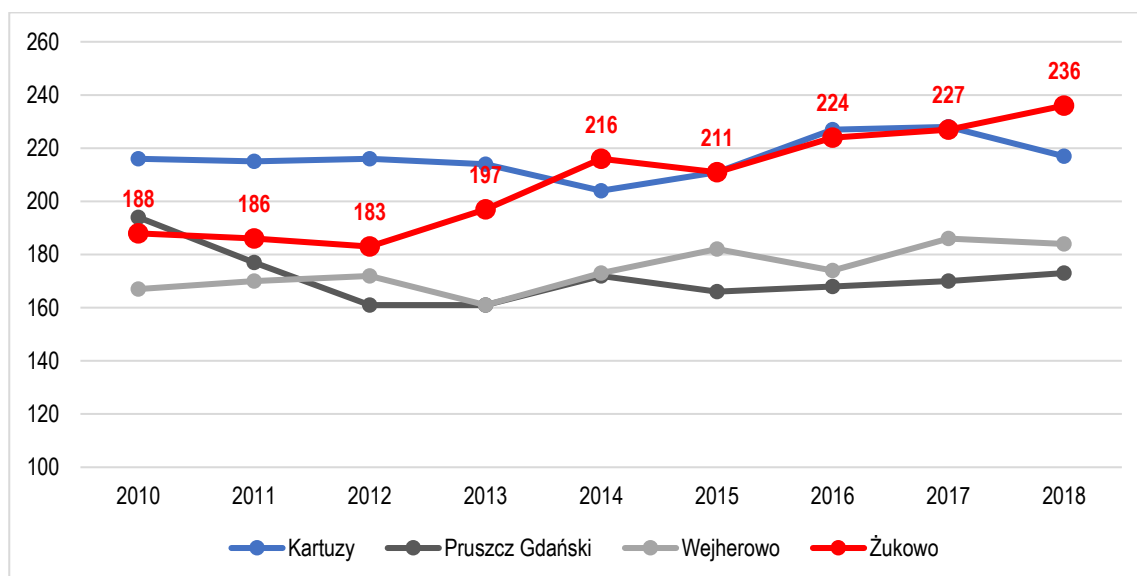
Rynek pracy gminy Żukowo cechuje się pozytywnym trendem wzrostu liczby pracujących w stosunku do ogółu mieszkańców. Jak wynika z ryc. 73., zdecydowanie wyższy wskaźnik pracujących dotyczy miasta Żukowo (440 pracujących na 1000 osób), co jest prawidłowością rynku pracy. Na obszarach wiejskich gminy wskaźnik ten wynosi niemal 200 pracujących na 1000 mieszkańców i wykazuje stabilny wzrost.

Ryc. 73. Pracujący na 1000 osób w gminie Żukowo w latach 2010-2018

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych udostępnionych przez Urząd Gminy Żukowo

Ryc. 74. Pracujący na 1000 osób w gminie Żukowo w latach 2010-2018 na tle wybranych gmin

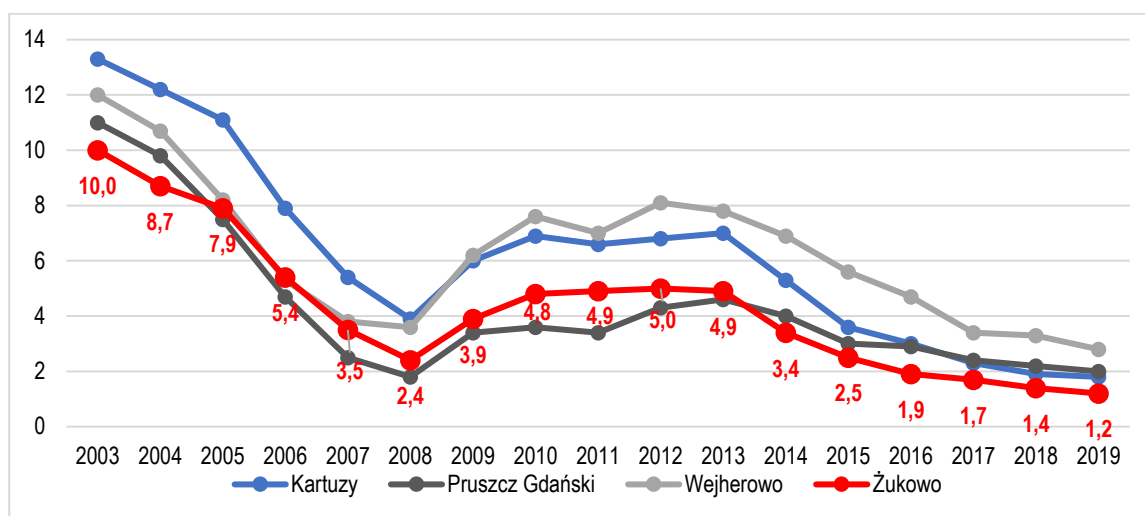

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych udostępnionych przez Urząd Gminy Żukowo

Uśredniony wskaźnik na poziomie całej gminy, wynoszący w 2018 roku 236 pracujących na 1000 osób jest najwyższy spośród analizowanych gmin, wykazując zarazem najwyższą dynamikę wzrostu (ryc. 74.).

Potwierdzeniem pozytywnych trendów rynku pracy jest bardzo niskie bezrobocie, które w latach 2003-2019 spadło z 10% do 1,2% wśród osób w wieku produkcyjnym. Jest to efekt ogólnopolskiego trendu dynamicznie spadającej stopy bezrobocia. Podobny trend i wskaźniki notują pozostałe analizowane gminy (ryc. 75).

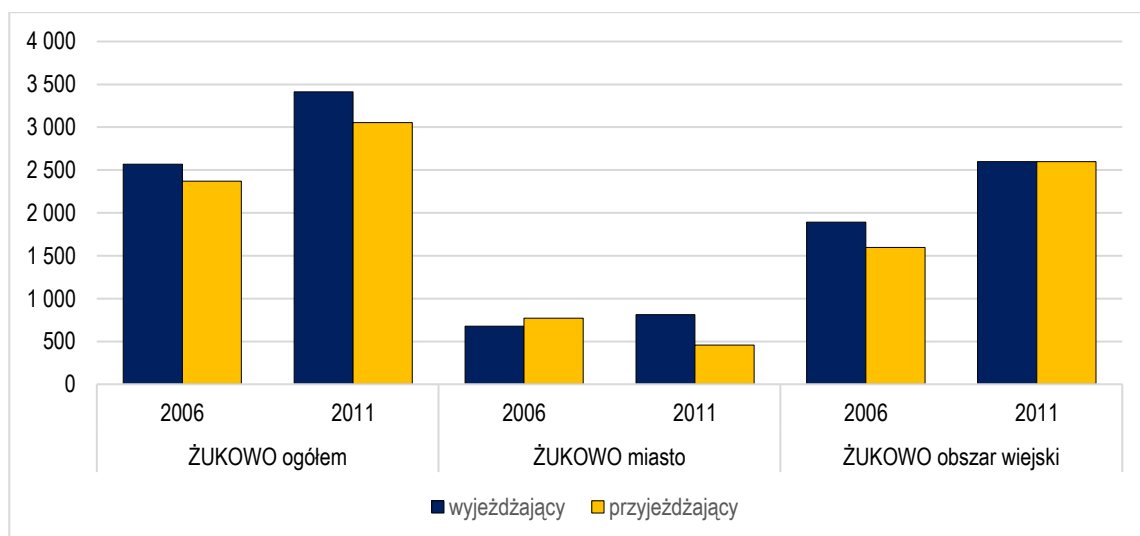
Ryc. 75. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w gminie Żukowo w latach 2003-2019 na tle wybranych gmin

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych udostępnionych przez Urząd Gminy Żukowo

Ważnym wymiarem rynku pracy są wahadłowe przemieszczenia z/do gminy w celach zawodowych.

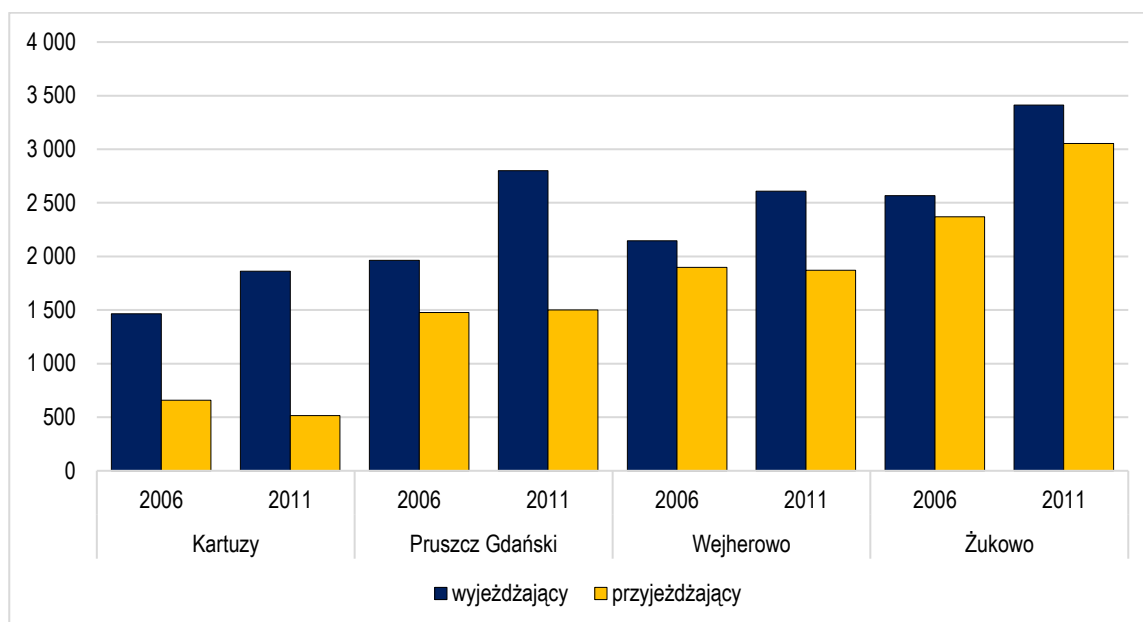
Ryc. 76. Dojazdy do pracy w gminie Żukowo w 2006 i 2011 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych udostępnionych przez Urząd Gminy Żukowo

W gminie Żukowo przeważają nieznacznie wyjazdy do pracy poza gminę, co oznacza relatywnie niższą atrakcyjność lokalnych rynków pracy (ryc. 76). Jest to zrozumiałe w kontekście sąsiedztwa Trójmiasta, które oferuje nie tylko znacznie więcej miejsc pracy, ale przede wszystkim dużą większą ich dywersyfikację. Tym bardziej znaczący wydaje się być fakt, że w obszarze wiejskim gminy Żukowo wyrównały się przepływy pracujących w 2011 roku. To z pewnością jest efekt migracji mieszkańców z metropolii trójmiejskiej do wiejskiej części gminy, przenoszących swoje aktywności zawodowe do nowego miejsca zamieszkania oraz generujących aktywność inwestycyjną i rozwój oferty usługowej, których efektem jest rozwój miejsc pracy. Z kolei w mieście Żukowo, po okresie przewagi przyjeżdżających do pracy w 2006 roku, w 2011 roku zaznaczyła się przewaga wyjeżdżających poza miasto, co może być efektem nie tylko znacznie mocniejszego trójmiejskiego rynku pracy, ale właśnie tego – rozwijającego się podmiejskiego rynku pracy na dynamicznie urbanizujących się obszarach wiejskich gminy.

Ryc. 77. Dojazdy do pracy w gminie Żukowo w 2006 i 2011 roku na tle wybranych gmin

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych udostępnionych przez Urząd Gminy Żukowo

Porównując dane na temat dojazdów do pracy z pozostałymi analizowanymi gminami, należy stwierdzić relatywnie lepszą pozycję gminy Żukowo, która – podobnie jak inne gminy – co prawda notuje przewagę wyjeżdżających nad przyjeżdżającymi, ale różnica jest relatywnie najmniejsza (ryc. 77). Pod tym względem najslabiej wypada gmina Kartuzy, z której wyjeżdża ponad 3-krotnie więcej mieszkańców w celach zawodowych, aniżeli przybywa.

Podsumowanie

- ☞ Tradycyjne rolnictwo traci swoje funkcje produkcyjne, lecz bliskość rynków zbytu rdzenia metropolii może być szansą rozwoju rolnictwa ekologicznego;

- ☞ Następuje rozwój lokalnej przedsiębiorczości, w tym w budownictwie, przetwórstwie przemysłowym, działalności profesjonalnej i naukowo-technicznej;
- ☞ Gmina Żukowo przechodzi okres dywersyfikacji gospodarczej, z rosnącym udziałem produkcji przemysłowej, a w przyszłości najprawdopodobniej także dystrybucyjnej i logistycznej;
- ☞ Wysoki wskaźnik kreatywności nowopowstających firm (powyżej średnich dla powiatu, województwa i kraju) świadczy o rozwoju nowoczesnych, wiodących działalności gospodarczych;
- ☞ Bardzo korzystna z punktu widzenia pracownika sytuacja na rynku pracy i niewielkie bezrobocie w 2019 może ulec drastycznym zmianom, wynikającym z możliwego wygaszenia lub załamania gospodarki w efekcie pandemii koronawirusa w 2020 roku;
- ☞ Zrównoważony bilans dojazdów do pracy na terenie gminy, przy niemal równej liczbie przyjeżdżających, jak i wyjeżdżających do pracy, jest nietypowy dla obszarów podmiejskich i świadczy o rozwoju i atrakcyjności rynku pracy na terenie gminy i pełnieniu ważnych, nie tylko mieszkaniowych, ale i produkcyjnych oraz usługowych funkcji w strukturze metropolii.

6. STRATEGIE / KIERUNKI ROZWOJU

Współczesne dynamiczne przemiany przestrzenne, funkcjonalne i społeczne koncentrują się przede wszystkim na obszarach zurbanizowanych, stąd też podejmowane są działania, mające na celu usprawnienia zarządzania tymi obszarami na każdym ze szczebli, począwszy od globalnych procesów, poprzez ponadpaństwowe, krajowe, regionalne i lokalne. Zasadniczymi narzędziami procesów zarządczych, określających preferowane kierunki rozwoju są plany, strategie, agendy i rekomendacje. Tworzone plany i strategie rozwoju niższego rzędu powinny uwzględniać przez adaptację do lokalnych potrzeb i uwarunkowań, zatwierdzone lub rekomendowane na wyższych poziomach, kierunki i cele rozwojowe.

Strategia rozwoju lokalnego to zorientowany na działania, długookresowy, rozwijany i wspierany przez uczestnictwo proces, którego podstawowym zadaniem jest wspieranie sprawiedliwego i trwałego rozwoju w gminach i otaczających je terenach, prowadzącego do podnoszenia dobrobytu i jakości życia wszystkich obywateli i użytkowników gminy¹¹.

Strategie rozwoju lokalnego są długofalowe i pomagają gminom rozwijać lokalny potencjał i wyzwolić procesy mające umożliwić efektywniejszą dystrybucję zasobów, przyciąganie kapitału ekonomicznego, społecznego i kulturowego, budowanie strategicznych przedsięwzięć, przewidywanie potencjalnych niepożądanych wydarzeń w przyszłości i wyklarowanie wizji czy misji, która stanie się celem (misja) lub przyszłością (wizja) gminy. Strategia kładzie nacisk na zasoby, partnerstwa, wspólnotę i przyszłości, czyli na plany, wizje i procesy¹².

Strategia rozwoju tworzona jest zazwyczaj w oparciu o promowanie współuczestnictwa i inkluzji, na kreowaniu takiego podejścia do rozwoju gminy, które wymaga spojrzenia na nią z szerokiej perspektywy i stawia czoło lokalnej złożoności i różnorodności. Cities Alliance wyszczególnia pięć zasadniczych kwestii, możliwych do realizacji w ramach efektywnych procedur strategicznych:

- prężność, definiowana w kategoriach tworzenia miejsc pracy, rozwoju umiejętności i przedsiębiorczości;
- pozytywny wpływ na środowisko, jakość świadczonych usług i wydajność energetyczna;
- rozwój przestrzenny gminy i jej infrastruktury;
- rozporządzanie zasobami finansowymi, ze szczególnym naciskiem na rolę i skuteczność władz lokalnych w tym procesie;
- zarządzanie, rozumiane jako koordynowanie odpowiedzialności i działalności różnych agend i ośrodków władz lokalnych na terenie regionu metropolitalnego.

Z uwagi na znaczący poziom urbanizacji społecznej, przestrzennej i funkcjonalnej całej praktycznie gminy Żukowo oraz pozycję kluczową gminy w strefie silnej urbanizacji Obszaru Metropolitalnego Gdańsk – Gdynia – Sopot, wydają się konieczna koncentracja na kierunkach i agendach rozwoju miast i terenów zurbanizowanych. Kierunki dalszego rozwoju gminy

¹¹ <https://www.citiesalliance.org/>

¹² Stevenson, D. 2019. Miasto. Części Proste, Gdańsk

Żukowo są bezpośrednio lub pośrednio powiązane z rozwojem powiatu, metropolii, województwa, kraju oraz globalnymi procesami zmieniającymi miasta, obszary zurbanizowane oraz tereny wiejskie.

6.1. Międzynarodowe Agendy Rozwoju

Agenda Zrównoważonego Rozwoju do roku 2030 i Nowa Agenda Miejska to dwa globalne programy rozwojowe, przygotowane pod auspicjami Organizacji Narodów Zjednoczonych, które mają pomóc w osiągnięciu stanu zrównoważonej urbanizacji. Pierwszy zawiera zestaw 17 celów zrównoważonego rozwoju (SDG), drugi natomiast określa środki, za pomocą których można osiągnąć zrównoważony rozwój obszarów miejskich, w tym rolę polityki, ustawodawstwa, zarządzania sprzyjającego włączeniu społecznemu, planowania, finansów miejskich i zrównoważonego rozwoju infrastruktury.

Rozwój miast w taki sposób, aby nadal zapewniać miejsca pracy i dobrobyt, a jednocześnie nie obciążać ziemi i zasobów, jest dużym wyzwaniem. Typowe przeszkody obejmują problemy komunikacyjne, brak funduszy na zapewnienie podstawowych usług, brak odpowiednich mieszkań i spadającą jakość infrastruktury. Przyszłość obejmuje miasta równych szans dla wszystkich, z dostępem do podstawowych usług, energii, mieszkań, transportu i innych. Działania UN-Habitat¹³ są strategicznie zakotwiczone w osiągnięciu celu zrównoważonego rozwoju nr 11: Sprawić, by miasta były **integrujące, bezpieczne, odporne na zmiany i zrównoważone**. Cele zrównoważonego rozwoju:

1. Położyć **kres ubóstwu** we wszystkich jego formach wszędzie
2. Położyć **kres głodowi**, osiągnąć bezpieczeństwo żywnościowe i lepsze odżywianie oraz promować zrównoważone rolnictwo
3. Zapewnić **zdrowe życie** i promować dobre **samopoczucie** dla wszystkich grup wiekowych
4. Zapewnić włączenie społeczne oraz równą **jakość edukacji** i promowanie możliwości uczenia się przez całe życie dla wszystkich
5. Osiągnąć **równość płci** i wzmocnić pozycję kobiet i dziewcząt
6. Zapewnić dostępność i zrównoważone **zarządzanie wodą** i urządzeniami **sanitarnymi** dla wszystkich
7. Zapewnić dostęp do **niedrogiej, czystej, niezawodnej, zrównoważonej i nowoczesnej energii dla wszystkich**

¹³ The United Nations Human Settlements Programme – Program Narodów Zjednoczonych do spraw Osadnictwa

8. Promowanie trwałego, sprzyjającego włączeniu społecznemu i zrównoważonego **wzrostu gospodarczego**, pełnego i produktywnego zatrudnienia oraz **godnej pracy** dla wszystkich
9. Budowanie odpornej na zmiany **infrastruktury**, promowanie włączającej i zrównoważonej **industrializacji** oraz wspieranie **innowacji**
10. **Zmniejszenie nierówności** w obrębie i pomiędzy krajami
11. Uczynienie z obszarów zurbanizowanych **społeczności włączających, bezpiecznych, odpornych na zmiany i zrównoważonych**
12. Zapewnienie **zrównoważonych wzorców konsumpcji i produkcji**
13. Podjęcie pilnych działań w celu zwalczania **zmian klimatu** i ich skutków
14. Ochrona i zrównoważone **wykorzystywanie oceanów, mórz** i zasobów morskich dla zrównoważonego rozwoju
15. Ochrona, przywracanie i promowanie **zrównoważonego użytkowania ekosystemów** lądowych, zrównoważone zarządzanie lasami, zwalczanie pustynnienia oraz powstrzymywanie i odwracanie degradacji gleby i powstrzymywanie utraty różnorodności biologicznej
16. Promowanie **pokojowych** i integracyjnych społeczeństw na rzecz zrównoważonego rozwoju, zapewnienie dostępu do **sprawiedliwości** dla wszystkich i budowanie skutecznych, **odpowiedzialnych** i integracyjnych **instytucji** na wszystkich poziomach
17. Wzmocnienie środków wdrażania i ożywienie globalnego **partnerstwa** na rzecz zrównoważonego rozwoju¹⁴.

Nowa Agenda Miejska ONZ¹⁵ przygotowana w programie Habitat III stawia na wizję miast dla wszystkich, odnoszącą się do równego korzystania z miast i osad, starając się promować integrację i zapewnić wszystkim mieszkańcom, obecnym i przyszłym pokoleniom, bez jakiegokolwiek dyskryminacji, możliwość zamieszkiwania i produkować sprawiedliwe, bezpieczne, zdrowe, dostępne, niedrogie, odporne i zrównoważone miasta i osiedla, aby wspierać dobrobyt i jakość życia dla wszystkich.

Celem Agendy jest powstanie takich miast i osiedli, w których wszystkie osoby będą mogły korzystać z równych praw i szans, a także z podstawowych wolności, kierując się celami i zasadami Karty Narodów Zjednoczonych, w tym pełnym poszanowaniem prawa międzynarodowego. Zakłada się, że miasta i osady:

- a) spełniają swoją **funkcję społeczną**, w tym ekologiczną, w celu stopniowego osiągnięcia pełnej realizacji prawa do odpowiednich warunków mieszkaniowych i odpowiedniego poziomu życia, bez dyskryminacji, z powszechnym dostępem do bezpiecznej i

¹⁴ Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development, UN, 2015, https://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/70/1&Lang=E

¹⁵ SDG Cities, 2015, ONZ, https://unhabitat.org/sites/default/files/2020/01/fp5-sdg_cities_v261119.pdf

niedrogiej wody pitnej i urządzeń sanitarnych, a także równy dostęp do wszystkich dóbr publicznych i usług wysokiej jakości, w takich obszarach jak bezpieczeństwo żywności i wyżywienie, zdrowie, edukacja, infrastruktura, mobilność i transport, energia, jakość powietrza i źródła utrzymania;

- b) są **partycypacyjne**, promują zaangażowanie obywatelskie, budzą poczucie przynależności wszystkich mieszkańców, nadają priorytet bezpiecznym, integracyjnym, dostępnym, zielonym i wysokiej jakości przestrzeniom publicznym przyjaznym dla rodzin, wzmacniają interakcje społeczne i międzypokoleniowe, przejawy kulturowe oraz wspieranie spójności społecznej, integracji i bezpieczeństwa w pokojowych i pluralistycznych społeczeństwach, w których potrzeby wszystkich mieszkańców są zaspokajane, z uwzględnieniem szczególnych potrzeb osób znajdujących się w trudnej sytuacji;
- c) osiągają **równość płci** i wzmacniają pozycję wszystkich kobiet i dziewcząt poprzez zapewnienie kobietom pełnego i skutecznego uczestnictwa oraz równych praw we wszystkich dziedzinach i na stanowiskach kierowniczych na wszystkich poziomach procesu decyzyjnego, poprzez zapewnienie godnej pracy i równej płacy za taką samą pracę oraz poprzez zapobieganie wszelkim formom dyskryminacji, przemocy i nękania kobiet i dziewcząt w miejscach prywatnych i publicznych.
- d) sprostają wyzwaniom i możliwościom obecnego i przyszłego **trwałego rozwoju**, sprzyjającego włączeniu społecznemu i zrównoważonego wzrostu gospodarczego, stymulującego urbanizację w celu transformacji strukturalnej, wysokiej wydajności, działań o wartości dodanej i efektywnego gospodarowania zasobami, wykorzystania lokalnych formalnych i nieformalnych gospodarek, popierając jednocześnie trwałe przejście do gospodarki formalnej;
- e) wypełniają swoje funkcje terytorialne **ponad granicami administracyjnymi** i działają jako węzły i czynniki napędzające zrównoważony, zrównoważony i zintegrowany rozwój obszarów miejskich i terytorialnych na wszystkich poziomach;
- f) promują planowanie i inwestycje **uwzględniające wiek i płeć** na rzecz zrównoważonej, bezpiecznej i dostępnej mobilności w mieście dla wszystkich i zasobooszczędnych systemów transportu pasażerów i towarów, skutecznie łącząc ludzi, miejsca, towary, usługi i możliwości gospodarcze;
- g) przyjmują i wdrażają ograniczenia **ryzyka klęsk żywiołowych** i zarządzania nimi, zmniejszenie podatności na zagrożenia, budowanie odporności i reagowania na zagrożenia naturalne i spowodowane przez człowieka oraz sprzyjanie łagodzeniu zmian klimatu i dostosowaniu się do nich;

- h) chronią, konserwują, przywracają i promują **ekosystemy** wody, siedlisk przyrodniczych i różnorodności biologicznej, minimalizując ich wpływ na środowisko oraz wprowadzając zrównoważone modele konsumpcji i produkcji¹⁶

Nowa Karta Lipska 2020¹⁷ jest przygotowywanym obecnie dokumentem, który ma być przyjęty przez Komisję Europejską w grudniu 2020 w Lipsku. Według Karty współcześnie rozwój globalny i lokalny są ze sobą powiązane bardziej niż kiedykolwiek wcześniej. Globalne wyzwania, takie jak kryzys klimatyczny, niedobór zasobów, ruchy migracyjne, zmiany demograficzne, pandemie i szybko zmieniające się gospodarki mają bezpośredni wpływ na miasta w całej Europie. W ramach zintegrowanej polityki rozwoju obszarów miejskich rozważane są następujące kwestie i strategie działania, które mają kluczowe znaczenie dla wzmocnienia konkurencyjności miast i obszarów zurbanizowanych Europy:

- Większe wykorzystanie zintegrowanych podejść do polityki rozwoju obszarów miejskich:
 - Tworzenie i zapewnianie wysokiej jakości przestrzeni publicznych
 - Modernizacja sieci infrastruktury i poprawa efektywności energetycznej
 - Proaktywne innowacje i polityka edukacyjna
- Szczególną uwagę zwraca się na obszary ubóstwa i miasta jako całości:
 - Realizacja strategii ulepszania środowiska fizycznego
 - Wzmocnienie lokalnej gospodarki i lokalnej polityki rynku pracy
 - Proaktywne zasady edukacji i szkolenia dla dzieci i młodzieży
 - Promowanie wydajnego i niedrogiego transportu miejskiego¹⁸

Do podstawowych elementów Nowej Karty Lipskiej rozwoju miast należy 5 pryncypiów dobrego zarządzania miastem:

- polityka dobra wspólnego
- podejście zintegrowane
- partycypacja i współpraca
- zarządzanie wielopoziomowe
- podejście oparte na miejscu

które mają zastosowanie w podstawowych wymiarach rozwoju miasta

- **sprawiedliwego,**
- **zielonego i**
- **produktywnego**¹⁹,
- z ponadsektorowym wymiarem **digitalizacji,**

¹⁶ New Urban Agenda, 2017, Habitat III Secretariat,

¹⁷ New Leipzig Charter German EU Council Presidency 2020, materiał roboczy, Berlin / Bruksela 2020

¹⁸ LEIPZIG CHARTER on Sustainable European Cities, wersja robocza, maj 2020

¹⁹ Te trzy pryncypia niejako zastępują tradycyjne filary rozwoju zrównoważonego, kładąc nacisk na wartości, a nie sektory. Zamiast o społeczeństwie mówi się o sprawiedliwości, środowisko zastępuje zielenią, zaś gospodarkę - produktywność.

- realizowanych na **trzech poziomach**: dzielnicy / osiedla, gminy i obszaru funkcjonalnego.

W 2016 r. Pakt Amsterdamski uzgodniony przez ministrów UE odpowiedzialnych za sprawy miejskie w dniu 30 maja 2016 r. ustanowił **Agendę Miejską dla Unii Europejskiej**, która jest zintegrowanym i skoordynowanym podejściem do radzenia sobie z miejskim wymiarem polityk i prawodawstwa UE i krajowego. Koncentrując się na konkretnych priorytetowych tematach w ramach dedykowanych partnerstw, Agenda Miejska UE ma na celu poprawę jakości życia na obszarach miejskich. W oparciu o zasady pomocniczości i proporcjonalności Agenda koncentruje się na trzech filarach kształtowania i wdrażania polityki UE: lepsze stanowienie prawa, lepsze finansowanie i lepsza wiedza. W celu wdrażania agendy ustanowiono 15 partnerstw:

- włączenie migrantów i uchodźców
- jakość powietrza,
- mieszkalnictwo
- miejskie ubóstwo
- gospodarki w obiegu zamkniętym
- transformacji cyfrowej
- mobilność miejska
- zatrudnienie i umiejętności w lokalnej gospodarce
- transformacja energetyczna
- adaptacja klimatyczna
- zamówienia publiczne
- zrównoważonego użytkowanie terenów
- bezpieczeństwo w przestrzeniach publicznych
- kultura / dziedzictwo kulturowe.

Każde partnerstwo angażuje na zasadzie dobrowolności miasta, regiony, państwa członkowskie, Komisję i zainteresowane strony, takie jak organizacje pozarządowe lub przedsiębiorstwa. Wspólnie pracują one nad opracowaniem i wdrożeniem konkretnych działań, aby skutecznie stawić czoła wyzwaniom miast i przyczynić się do inteligentnego, zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu.

W 2020 roku, w obliczu epidemii koronawirusa, pojawiają się dodatkowe wyzwania i cele dalszego rozwoju. Jak stwierdził Charles Michel, przewodniczący Rady Europy w lipcu 2020 roku „cele poprawy i regeneracji można podsumować trzema słowami: pierwsza **konwergencja**, druga **odporność** i **transformacja**. Konkretnie oznacza to: naprawienie szkód spowodowanych przez COVID-19, zreformowanie naszych gospodarek i przemodelowanie naszych społeczeństw”²⁰

²⁰ <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/eu-recovery-plan/>

6.2. Krajowe Strategie i Polityki Rozwoju

Ważnym punktem odniesienia dla lokalnych strategii rozwoju są krajowe dokumenty o dalekosiężnych wyzwaniach i celach. Obecnie nie ma obowiązującej narodowej strategii ani planu rozwoju. Za znaczące i odnoszące się do dalszego rozwoju gminy Żukowo można uznać Strategię na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju oraz Krajową Politykę Miejską.

Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.) (SOR) została przyjęta przez Radę Ministrów 14 lutego 2017 r. SOR jest aktualizacją średniookresowej strategii rozwoju kraju, tj. Strategii Rozwoju Kraju 2020. Jest obowiązującym, kluczowym dokumentem Państwa Polskiego w obszarze średnio- i długofalowej polityki gospodarczej. Dokument ten stanowi rozwinięcie i operacjonalizację tzw. Planu Morawieckiego, w którym została sformułowana nowa wizja i model rozwoju kraju, będące odpowiedzią na wyzwania stojące przed polską gospodarką. Wyzwania te określono formułą pięciu pułapek rozwojowych: średniego dochodu, braku równowagi, przeciętnego produktu, demograficznej oraz słabości instytucjonalnej. Niezależnie od nich za bariery dla rozwoju państwa uznano rozwarstwienie społeczne i utrzymujące się zróżnicowania przestrzenne w poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego²¹.

Strategia przedstawia nowy model rozwoju – rozwój odpowiedzialny, czyli taki, który budując siłę konkurencyjną z wykorzystaniem nowych czynników rozwojowych, zapewnia udział i korzyści wszystkim grupom społecznym zamieszkującym różne miejsca naszego kraju. Jednocześnie w nowym modelu potrzeby obecnego pokolenia będą realizowane bez umniejszania szans przyszłych pokoleń. W nowym modelu rozwoju nie chodzi tylko o wielkość PKB, ale przede wszystkim o jego jakość oraz o postrzeganie procesów rozwojowych w kontekście ich znaczenia dla obywateli. Strategia ustala szereg wyborów/przesądzeń strategicznych polityki państwa, które stanowią punkt odniesienia do konstruowania wszystkich polityk, programów i projektów realizacyjnych:

- ❖ koncentracja na działaniach wyprzedzających – ukierunkowujących rozwój w różnych sferach życia społeczno-gospodarczego – mająca za zadanie zarówno zapobieganie negatywnym zjawiskom, jak i wybór najbardziej pożądanym kierunków i sposobów rozwoju;
- ❖ implementowanie rozwiązań w obszarze polityki społeczno-gospodarczej w sposób nienaruszający stabilności finansów publicznych - każde rozwiązanie będzie podlegało, w trakcie jego obowiązywania, ocenie i modyfikacji w zależności od zmieniających się uwarunkowań społeczno-gospodarczych oraz wpływu na finanse publiczne;
- ❖ określenie listy sektorów strategicznych, na których skoncentrowane zostanie wsparcie w ramach poszczególnych polityk publicznych (m.in. przemysłowej, innowacyjnej, eksportowej, związanej z napływem inwestycji zagranicznych);

²¹ Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.) Warszawa, 2017, Urząd Rady Ministrów

- ❖ wskazanie projektów flagowych, odnoszących się do określonego produktu/przełomowej technologii, które charakteryzują się wysokim stopniem wpływu na realizację celów strategicznych SOR, a tym samym odpowiednio dużą skalą oddziaływania na całą gospodarkę;
- ❖ wskazanie perspektywicznych (geograficznych) kierunków ekspansji zagranicznej polskich przedsiębiorstw;
- ❖ koncentracja wsparcia publicznego na tych przedsiębiorstwach, które chcą się rozwijać; dostosowanie instrumentów do skali i etapu działania podmiotów, zdiagnozowanych potrzeb oraz perspektyw rozwoju;
- ❖ zwiększenie koncentracji polityki regionalnej na obszarach problemowych i potencjałach terytorialnych obszarów miejskich i wiejskich;
- ❖ wskazanie kluczowych inwestycji infrastrukturalnych (transportowych, energetycznych, środowiskowych, telekomunikacyjnych).

Strategia określa podstawowe uwarunkowania, cele i kierunki rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, regionalnym i przestrzennym w perspektywie roku 2030. SOR przedstawia nowy model rozwoju – rozwój odpowiedzialny oraz społecznie i terytorialnie zrównoważony. Jest on oparty o indywidualny potencjał terytorialny, inwestycje, innowacje, rozwój, eksport oraz wysoko przetworzone produkty. Nowy model rozwoju zakłada odchodzenie od dotychczasowego wspierania wszystkich sektorów/branż na rzecz wspierania sektorów strategicznych, mogących stać się motorami polskiej gospodarki. Jego fundamentalnym wyzwaniem jest przebudowanie modelu gospodarczego tak, żeby służył on całemu społeczeństwu.

SOR zmierza do zmiany struktury gospodarki na rzecz uczynienia jej bardziej innowacyjną, efektywnie wykorzystującą zasoby kapitału rzeczowego i ludzkiego. Na podkreślenie zasługuje dążenie do zwiększenia odpowiedzialności instytucji państwa za kształtowanie procesów gospodarczych, społecznych i terytorialnych. Polityka regionalna doprowadzić ma do zwiększenia efektywności interwencji publicznej, w szczególności w odniesieniu do słabszych regionów, podregionów, miast i obszarów wiejskich, nie rezygnując jednak z wykorzystania potencjałów terytoriów wysoko rozwiniętych.

Głównym celem SOR jest **„tworzenie warunków dla wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym wzroście spójności w wymiarze społecznym, ekonomicznym, środowiskowym i terytorialnym”**. Oczekiwanym efektem realizacji Strategii będzie wzrost zamożności Polaków oraz zmniejszenie liczby osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym. Z punktu widzenia całej gospodarki najważniejsze oczekiwane efekty długookresowe to przede wszystkim zmiana struktury PKB Polski w wyniku zwiększenia roli innowacji w jego tworzeniu, co powinno przyczynić się do szybszej konwergencji dochodów Polaków do poziomu średniej UE. Najważniejszym zakładanym rezultatem będzie zbliżenie przeciętnego dochodu gospodarstw domowych do poziomu średniej UE do roku 2030 r., przy jednoczesnym dążeniu do zmniejszania dysproporcji w dochodach między poszczególnymi regionami.

W Strategii wyszczególniono cele szczegółowe:

- I. **Trwały wzrost gospodarczy** oparty coraz silniej o wiedzę, dane i doskonałość organizacyjną (obszary: Reindustrializacja, Rozwój innowacyjnych firm, Małe i średnie przedsiębiorstwa, Kapitał dla rozwoju, Ekspansja zagraniczna);
- II. **Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony** (obszary: Spójność społeczna, Rozwój zrównoważony terytorialnie);
- III. **Skuteczne państwo i instytucje** służące wzrostowi oraz włączeniu społecznemu i gospodarczemu (obszary: Prawo w służbie obywatelom i gospodarce, Instytucje prorozwojowe i strategiczne zarządzanie rozwojem, E-państwo, Finanse publiczne, Efektywność wykorzystania środków UE)

oraz obszary wpływające na osiągnięcie celów Strategii:

- Kapitał ludzki i społeczny,
- Cyfryzacja,
- Transport,
- Energia,
- Środowisko,
- Bezpieczeństwo Narodowe.

W 2015 roku rząd przyjął **Krajową Politykę Miejską** (KPM). W sposób holistyczny stanowi ona odpowiedź na problemy polskich miast. Celem nadrzędnym KPM jest wzmocnienie zdolności miast i obszarów zurbanizowanych do kreowania zrównoważonego rozwoju, tworzenia miejsc pracy oraz poprawy jakości życia mieszkańców poprzez podniesienie jakości polityk miejskich na szczeblu krajowym oraz samorządowym. Aby założenia KPM były właściwie realizowane, konieczne jest systematyczne monitorowanie procesów rozwojowych w polskich miastach w kontekście przyjętych celów oraz dostosowanie wdrażanej polityki do zmieniających się uwarunkowań i w odpowiedzi na identyfikowane wyzwania²².

W ramach prac badawczych zespołu Obserwatorium Polityki Miejskiej Instytutu Rozwoju Miast i Regionów powstanie 11 raportów tematycznych ukazujących się w cyklu dwuletnim. Każdy raport składać się będzie z dwóch części badawczych. Pierwsza ma na celu monitoring w danym zakresie tematycznym polskich miast. Przyjęta formuła badań powstała tak, aby dane mogły być zbierane systematycznie, a skonstruowane wskaźniki syntetyczne były porównywalne w jak najdłuższym okresie. Ponadto przyjęte wskaźniki mają na celu jak najlepsze ujęcie omawianych zagadnień w kontekście 5 celów głównych Krajowej Polityki Miejskiej:

- I. miasto sprawne
- II. miasto zwarte i zrównoważone
- III. miasto spójne
- IV. miasto konkurencyjne

²² Krajowa Polityka Miejska 2023, 2017, Warszawa Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju

V. miasto silne

Kolejna część raportów ma charakter problemowy. Dotyczy tematów badawczych dobieranych pod względem aktualności i społecznej istotności problemu, które w zależności od jego specyfiki mogą odnosić się do określonej grupy miast lub stanowić studia przypadku.

6.3. Strategia Rozwoju Województwa Pomorskiego 2030

Projekt Strategii 2030 jest efektem prac prowadzonych w 2019 r. przez Samorząd Województwa Pomorskiego we współpracy z ekspertami i praktykami, którzy wsparli tworzenie dokumentu swoją wiedzą i doświadczeniem. Istotny jest także wkład Subregionalnych Zespołów Roboczych reprezentujących samorządy lokalne, partnerów społeczno-gospodarczych, a także przedstawiciele trzeciego sektora. Debata regionalna nt. projektu Strategii 2030 trwała do końca czerwca 2020 r. Poniższe informacje bazują na podanym konsultacjom projekcie strategii²³.

Rozwój województwa pomorskiego w perspektywie 2030 roku będzie kształtowany przez trzy główne megatrendy, które stanowią osie modelowanych scenariuszy:

- postęp technologiczny,
- kryzys klimatyczny,
- zmiany demograficzne.

W oparciu o analizę sytuacji społeczno-gospodarczej wyróżniono obszary oddziaływania megatrendów, będące ramami poniższych scenariuszy:

- ❖ konkurencyjność gospodarki,
- ❖ dostępność usług publicznych,
- ❖ stan środowiska i bezpieczeństwo energetyczne.

Poniższe zasady horyzontalne obowiązują wszystkie podmioty zaangażowane w realizację Strategii. Z zasad tych bezpośrednio wynika zakres interwencji i kryteria, które będą miały zastosowanie na etapie identyfikacji przedsięwzięć realizujących Strategię.

1. Zasada wielopoziomowego zarządzania i partnerstwa
2. Zasada tematycznego i terytorialnego ukierunkowania interwencji
3. Zasada racjonalnego gospodarowania przestrzenią
4. Zasada korzystnego oddziaływania na klimat i środowisko
5. Zasada transformacji w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym
6. Zasada rynku pracy odpowiadającego na potrzeby gospodarki oraz wzrostu zatrudnienia

²³ Projekt Strategii Rozwoju Województwa Pomorskiego 2030
https://strategia2030.pomorskie.eu/documents/2584606/2759071/Projekt+SRWP+2030_31012020.pdf/c864fc45-4c49-4120-92d5-4513766eac0b

7. Zasada promowania postaw obywatelskich
8. Zasada włączenia społecznego, równości szans, niedyskryminacji i deinstytucjonalizacji
9. Zasada inteligentnej specjalizacji
10. Zasada ukierunkowania na innowacje
11. Zasada wymiaru cyfrowego

Wizja: Pomorskie w roku 2030 to region DOBROBYTU:

- **Bezpieczny**, zapewniający wysoką jakość przestrzeni i środowiska naturalnego, odporność na negatywne zjawiska klimatyczne oraz powszechny dostęp do zróżnicowanych źródeł energii.
- **Otwarty**, zarówno poprzez aktywny udział w globalnych i europejskich procesach gospodarczych i technologicznych, jak i w wymiarze społecznym dzięki poszanowaniu różnorodności kulturowej, narodowościowej i światopoglądowej wszystkich mieszkańców.
- **Spójny**, zapewniający mieszkańcom poszczególnych części województwa odpowiedni standard życia i warunki rozwoju, w tym dostęp do spersonalizowanych usług publicznych, jak opieka zdrowotna, transport zbiorowy, edukacja, pomoc społeczna czy kultura.
- Rozwijający się w sposób **trwały i zrównoważony**, bazujący na kapitale ludzkim i społecznym oraz racjonalnym wykorzystaniu dostępnych zasobów, a także bogatym regionalnym dziedzictwie wielokulturowym i wolnościowym.

Strategia wskazuje trzy cele strategiczne, mające charakter ogólny i określające pożądane stany docelowe. Każdy z nich jest zoperacjonalizowany przez odpowiednie cele operacyjne.

1. Trwałe bezpieczeństwo
 - 1.1 Bezpieczeństwo środowiskowe
 - 1.2 Bezpieczeństwo energetyczne
 - 1.3 Bezpieczeństwo zdrowotne
2. Otwarta wspólnota regionalna
 - 2.1 Fundamenty edukacji
 - 2.2 Wrażliwość społeczna
 - 2.3 Kapitał społeczny
 - 2.4 Mobilność
3. Odporna gospodarka
 - 3.1 Pozycja międzynarodowa
 - 3.2 Zasoby pracy
 - 3.3 Oferta czasu wolnego
 - 3.4 Integracja z globalnym systemem transportowym

6.4. Strategia Obszaru Metropolitalnego Gdańsk-Gdynia-Sopot do roku 2030

Głównym założeniem Strategii Obszaru Metropolitalnego Gdańsk-Gdynia-Sopot do roku 2030, powstałej w 2015 roku, jest dopełnienie lokalnych i sektorowych strategii rozwoju o wszystkie cele, działania i projekty, które lepiej, efektywniej i skuteczniej można i należy realizować wspólnie.

Wizja rozwoju zakłada w 2030 roku metropolię innowacji społecznych, ważny ośrodek kulturalny, z innowacyjnymi rozwiązaniami edukacyjnymi, o innowacyjnej gospodarce, opartej w znacznej mierze na silnym, zróżnicowanym sektorze nauki i badań. Metropolia ma być:

- atrakcyjną dla przyjezdnych, w tym obcokrajowców
- krajowym liderem w zakresie wykorzystania mobilności aktywnej i rozwiązań multimodalnych
- metropolią zamieszkałą przez 1,5 miliona mieszkańców, silnie utożsamiających się ze swoim miejscem zamieszkania i lokalną wspólnotą
- największym nadbałtyckim zespołem portowym i węzłem logistycznym
- metropolią atrakcyjną dla przyjezdnych, w tym obcokrajowców
- metropolią ze skoordynowanym systemem planowania przestrzennego
- trzecim centrum gospodarczym kraju
- największym w basenie Morza Bałtyckiego centrum czasu wolnego i turystyki
- metropolią przodującą w jakości i dostępności usług publicznych w Polsce
- metropolią ze wzorcowo zintegrowanym transportem publicznym
- modelowym dla Polski miejscem dialogu społecznego
- dominującym w regionie ośrodkiem biznesowym, łączącym rynki nordyckie ze środkowoeuropejskimi

Gmina Żukowo znajduje się w tej strategii w centrum **strefy silnej urbanizacji**, sąsiadującej bezpośrednio z miastami rdzenia, wzdłuż **Metropolitalnej Osi Rozwojowej** w kierunku zachodnim, powstałej w wyniku wzmożonej urbanizacji wywołanej uruchomieniem Pomorskiej Kolei Metropolitalnej.

Wyznaczono trzy cele strategiczne, z 7 priorytetowymi obszarami współpracy, zawierającymi bardziej szczegółowe cele tematyczne:

❖ **Rozwój społeczny**

1. Edukacja (Rozwój i poprawa jakości edukacji; Dopasowanie edukacji wyższej i zawodowej do potrzeb rynku pracy)
2. Mieszkańcy (Zwiększenie uczestnictwa w kulturze i wzmacnianie kompetencji społecznych; Wsparcie dla rodzin i ograniczenie odpływu migracyjnego; Przyciąganie i wsparcie nowych mieszkańców; Doskonalenie profilaktyki, poprawa dostępności do usług medycznych i promocja zdrowego stylu życia; Poprawa dostępności i jakości usług publicznych)

❖ **Innowacyjna i konkurencyjna gospodarka**

3. Promocja i inwestycje (Tworzenie infrastruktury dla inwestycji i promocja gospodarcza, w tym produkcji przemysłowej; Wspieranie lokalnych przedsiębiorstw na rynku globalnym; Wspieranie powiązań sieciowych w ramach kluczowych klastrów (w tym klastra stoczniowego, transport-spedycja-logistyka oraz ICT) oraz regionalnych inteligentnych specjalizacji)
4. Innowacyjność i przedsiębiorczość (Promocja innowacyjności i przedsiębiorczości; Zwiększenie efektywności działań badawczo - rozwojowych poprzez umiędzynarodowienie i komercjalizację wyników badań naukowych; Wsparcie metropolitalnego rynku pracy; Rozwój turystyki i przemysłów czasu wolnego)

❖ **Zrównoważona przestrzeń**

5. Transport (Wzmacnianie funkcji międzynarodowego węzła transportowego, w tym przez rozwój portów morskich; Poprawa wewnętrznej dostępności transportowej oraz usprawnienie sieci transportu publicznego; Poprawa zewnętrznej dostępności transportowej; Usprawnienie zarządzania oraz priorytetyzacja metropolitalnego transportu zbiorowego, multimodalnego oraz mobilności aktywnej)
6. Planowanie przestrzenne (Poprawa efektywności zagospodarowania przestrzennego w oparciu o policentryczny system osadniczy; Tworzenie stref przemysłowo-usługowych)
7. Środowisko (Ochrona środowiska naturalnego oraz ograniczenie ryzyk środowiskowych; Poprawa efektywności gospodarki wodno-ściekowej oraz gospodarki odpadami; Rozwój energetyki odnawialnej i podnoszenie efektywności energetycznej)

Strategia OMGGŚ została przyjęta przez Walne Zebranie Członków OMG-G-S oraz partnerów dniu 12.10.2015 i była podstawą tworzenia strategii ZIT.

6.5. Strategia Rozwoju Powiatu Kartuskiego 2040

Strategia Rozwoju Powiatu Kartuskiego została przyjęta przez Radę Powiatu Kartuskiego w grudniu 2016 roku. Określone w niej zostały zarówno priorytety rozwojowe, jak i cele strategiczne. Podstawowe, ponadsektorowe priorytety, które powinny być uwzględniane w każdym z podejmowanych w powiecie działań obejmują:

- Kulturę / Dziedzictwo
- Współpracę / Otwartość
- Technologię / Smart

Misją Powiatu Kartuskiego jest tworzenie, w oparciu o priorytety rozwojowe, warunków optymalnego, wielowymiarowego i trwałego rozwoju całego powiatu, poprzez wspieranie kapitału społecznego i potencjału gospodarczego, przy dbałości o zachowanie walorów przyrodniczych. Misja ma być realizowana przez 4 cele strategiczne:

1. **Uczenie się / Edukacja** (stałe podnoszenie jakości kapitału społecznego, w tym obywatelskiego i kulturowego wszystkich mieszkańców; kształtowanie postaw prospołecznych, wartości i umiejętności dobrego życia; podnoszenie jakości i dostępności edukacji formalnej, nieformalnej i pozaformalnej na każdym etapie życia człowieka; kreowanie umacnianie i dzielenie się żywą kulturą kaszubską)
2. **Przestrzeń / Zamieszkanie** (tworzenie zrównoważonej przestrzeni, przy racjonalnym wykorzystaniu i ochronie walorów naturalnych; wspieranie różnorodnych form ekorozwoju i powstrzymanie degradacji środowiska przyrodniczego; tworzenie warunków do aktywnego wykorzystywania czasu wolnego; poprawa porządku, ładu przestrzennego i estetyki i organizacji przestrzeni wspólnych; integracja oferty inwestycyjnej; rozwój nowoczesnych systemów bezpieczeństwa; wspieranie rozwoju infrastruktury w sąsiedztwie węzłów integracyjnych i stacji kolejowych; podnoszenie dobrostanu wszystkich mieszkańców)
3. **Mobilność / Transport** (stworzenie wspólnego, sprzężonego systemu transportu zbiorowego w całym powiecie; poprawa połączeń powiatu z rdzeniem metropolii, zarówno poprzez transport drogowy jak i kolejowy; wspieranie rozbudowy sieci kolejowej, a także wzrost liczby kursów PKM; rozwój sieci dróg i parkingów; wzrost udziału mobilności aktywnej, rowerowej i intermodalnej w transporcie zbiorowym).
4. **Praca / Przedsiębiorczość** (rozwój lokalnej przedsiębiorczości, w tym firm rodzinnych; przyciąganie inwestorów, oferujących wysokiej jakości miejsca pracy; intensyfikacji ruchu turystycznego oraz usług bazujących na wykorzystaniu walorów przyrodniczych i kulturowych; rozwój przedsiębiorstw opartych na innowacyjności, kreatywności i wysokich technologiach; rozwoju rolnictwa i przetwórstwa rolnego, w tym ekologicznego i tradycyjnego oraz usług z tym związanych).

Podsumowanie

- ☞ Tworzona strategia gminy musi uwzględniać kierunki strategiczne wyższego rzędu (powiatu, województwa, kraju) w takim stopniu na ile jest to możliwe i uzasadnione;
- ☞ Większość strategii kładzie nacisk na rozwój społeczny, ekologię oraz cyfryzację i mobilność, a także na integrację, bezpieczeństwo, odporność na zmiany (*resilience*) i trwałą i stabilny rozwój zrównoważony.
- ☞ W najnowszych dokumentach unijnych zwraca się także uwagę na kwestie dobra wspólnego, podejście zintegrowane, partycypacji i współpracy, zarządzania wielopoziomowego oraz podejściach opartych na miejscu; dążąc w kierunku miasta sprawiedliwego, zielonego i produktywnego, z ponadsektorowym wymiarem digitalizacji, realizowanych na trzech poziomach: dzielnicy / osiedla / miejscowości, gminy i obszaru funkcjonalnego
- ☞ Przyszłość będą kształtowały trzy megatrendy: postęp technologiczny, kryzys klimatyczny i zmiany demograficzne, ale także problemy zdrowia publicznego.

WNIOSKI

Przemiany i rozwój gminy miejsko-wiejskiej Żukowo można podsumować w następujących trendach i rekomendacjach, wynikających z analizy stanu gminy:

- Atrakcyjne **walory środowiska** przyrodniczego stwarzają bardzo dobre warunki do rozwoju rekreacji, spędzania czasu wolnego, a także są magnesem dla rozwoju osadnictwa o charakterze podmiejskim, jednakże nie są zbyt atrakcyjne dla rozwoju turystyki pobytowej na większą skalę;
- Wzmoczona **presja środowiskowa**, wynikająca z atrakcyjności inwestycyjnej w ostatnich latach może prowadzić do nieodwracalnej degradacji walorów środowiska;
- **Zmiany klimatyczne** najprawdopodobniej będą się nasilały w najbliższych latach, wzmagając niestabilność pogodową, co wymusza nowe podejście do zarządzania szczególnie wrażliwymi systemami wodnymi w gminie;
- W wyniku szybkiego **rozwoju demograficznego**, wynikającego z napływem nowych mieszkańców, gmina Żukowo stała się 8. co do wielkości gminą w województwie pomorskim, co będzie wymagało dalszych inwestycji, przede wszystkim w infrastrukturę techniczną i społeczną;
- Bardzo wysoki wskaźnik **przyrostu naturalnego** będzie się nadal utrzymywał przez kolejne lata, co w konsekwencji będzie wymagało dodatkowych inwestycji w dziedzinie edukacji, opieki społecznej i zdrowia;
- Gmina Żukowo jest silnie **spolaryzowana** demograficznie i społecznie, zaś różnice te będą się nasilały, z dalszą urbanizacją części środkowej i zachodniej, przy starzeniu się mieszkańców i depopulacji części południowej;
- Bogate **dziedzictwo materialne i niematerialne** gminy, w tym kaszubskie, przemysłowe i sakralne, wymaga dalszej rewitalizacji, adaptacji do współczesnych warunków oraz otwarcia na nowych mieszkańców gminy;
- Rozwój **budownictwa mieszkaniowego** powinien być ściśle powiązany z rozwojem infrastruktury, zarówno technicznej, jak i społecznej oraz komunikacyjnej, należy także wspierać rozwój budownictwa wielorodzinnego w pobliżu stacji PKM;
- Jednym z najważniejszych czynników dynamicznego rozwoju gminy jest nowa jakość istniejących i planowanych **sieci komunikacyjnych**, w tym kolej PKM, jak i planowanych inwestycji drogowych (Obwodnica Metropolitalna i Trasa Kaszubska), które mogą zintensyfikować dalszy rozwój gospodarczy i demograficzny gminy;
- System **transportu zbiorowego i rowerowego** wydaje się być niepełny i powinien w większym stopniu zaspokajać potrzeby mobilności mieszkańców i innych użytkowników gminy;

- **Zmiany gospodarcze** przejawiają się relatywnym spadkiem znaczenia rolnictwa, na rzecz budownictwa, przetwórstwa przemysłowego oraz działalności profesjonalnej i naukowo-technicznej, a w przyszłości także zwiększonym udziałem branży dystrybucyjnej i logistycznej;
- Wysoki **wskaźnik kreatywności** nowozakładanych firm (powyżej średnich dla powiatu, województwa i kraju) świadczy o rozwoju nowoczesnych, wiodących działalności gospodarczych;
- **Zrównoważony bilans przyjeżdżających i wyjeżdżających do pracy** w gminie Żukowo świadczy o zasadniczych zmianach charakteru gminy, pełniącej zarówno funkcje mieszkaniowe, jak zapewniające wysokiej jakości miejsca pracy, co świadczy o wielofunkcyjnych kierunkach rozwoju gminy i jej zmieniającej się roli w strukturze metropolii gdańskiej;
- Przy pracach nad nową strategią rozwoju należy uwzględnić podstawowe **megatendy**, czyli zmiany **technologiczne** (cyfryzacja, AI, IoT, nowe media), zmiany **społeczne** (kultura, zdrowie, edukacja, integracja, bezpieczeństwo, dobrostan, partycypacja, równość, sprawiedliwość, starzenie się), zmiany **środowiskowe** (kryzys klimatyczny, gospodarka wodna, stan powietrza, klęski żywiołowe i ekologiczne);
- Ważne jest także wpisanie się rozwoju gminy w systemy **zarządzania wielopoziomowego**, opartego o dobro wspólne, integrację i współpracy, przy najmniej na trzech poziomach: miejscowości, gminy i obszaru funkcjonalnego (powiatu / metropolii).